פסח נומער

BIALYSTOKER STIMME

ביאַליסטאָקער שטימע

אָפּיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַמעריקע

נומער 322 • פסח, תשל"ח — ניו־יאָרק, אפריל, 1978 • 57־טער יאָרגאַנג

אינהאַלט:

מיין איצטיגער באַזוך אין ביאַליסטאָק	איסאק ריבאלאָווסקי	1
וואָרעמע אינפאַמע פאר סעם סאַלאזש אין ישראל		4
א באַגריסונג פון נייעם עקזעקוטיוו דירעקטאָר, הערי פיינבערג		5
2 קורצע דערציילונגען	אשר שטשוטשינסקי	6
שעפטל זאקס 50 יאריגער טעאַטער יובל	איסאק ריבאלאָווסקי	8
א קבלת פנים פאר פישל און מרים יצחקי	משה מאלאזאָווסקי	10
א באַגעגעניש נאָך 40 יאָר	דר. אנאטאל לעשטשינסקי (וואַרשע)	12
דריי לידער	אשר שטשוטשינסקי	13
די טעטיגקייטן פון די פרוזשאַנער לאַנדסלייט	הערשל מוראָווסקי	14
35סטע יערליכע אזכרה־פאַרזאַמלונג		20
צו אלע ביאַליסקאָקער פריינד אין אַמעריקע	דר. שמואל עברי (באלטימאָר)	22
פסח בורשטיין ע"ה	אברהם שייקעוויטש (תל־אביב)	23
אונזער אינסטיטוציע		24
אונזערע פאַרלוסטן		26

English Section

Message from our President, *Sam Solasz*	1
From the Desk of our New Executive Director, *Harry Feinberg*	3
The Making of a Rabbi — *Rabbi Lowell S. Kronick*	4
Profiles of our New Administrator and Controller	5
My Recent Visit to Bialystok — *Izaak Rybal*	6
Leo Melamed, Bialystoker *Landsman,* Expert in International Currency	9
35th Annual Memorial Meeting	10
Bruce Ratner, New N. Y . C. Consumer Affairs Commissioner	11
Bialystoker Ladies Auxiliary — *Rose Finkelstein*	14
George Gering — In Memoriam	15
Our Institution	16
Letters to our Editors	18
Happy Events	19
Our Home and Its Activities for the Residents — *Mifa Rogoff*	20
In Memoriam	22
Advertisements	24

אַרויסגעגעבן פון ביאַליסטאָקער צענטער, 228 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק

דוד סאַהן ע"ה, גרינדער

רעדאַקציע־קאָלעגיום: לואיס סילווער, איסאק ריבאַלאָווסקי און הרב שמואל א. קראָניק

Published by the Bialystoker Center, 228 East Broadway, New York City

Editorial Committee: Louis Silver, Izaak Rybal and Rabbi Lowell S. Kronick

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

Compliments of

O. K. SANITARY PRODUCTS

•

933 STANLEY AVENUE

Brookyn, New York 11208

272-7600

SCHEMBRI PRODUCE CO., Inc.

•

86-02 101st AVENUE

Ozone Park, N. Y. 11416

ביאַליסטאָקער שטימע

אפיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַמעריקע

נומער 322 ■ פּסח, תשל״ח — ניו־יאָרק, אַפּריל, 1978 ■ 57־טער יאָרגאַנג

מיין איצטיקער באַזוך אין ביאַליסטאָק

פון איסאַק ריבאַלאָווסקי

גענעראַל־סעקרעטאַר פון ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשען און שפּיטאָל

באַלד נאָך דער מלחמה, אין יאָר 1945, נאָכדעם ווי איך בין ווידער צוריק עקזומען קיין ביאַליסטאָק, האָט זיך פאַר מיר דאָמאָלט אָנגעפֿלעקט דער שרעקלעכער חורבן אין אונזער היים־שטאָט, וואָס עס איז פאַרעקזומען אין דער היטלער־צייט. אָלץ פון דער מלחמה־צייט איז נאָך דאָמאָלט געווען פאַר מיר פרישׂ, ווי עס וואָלט פאַסירט מיט אַ טאָג צוריק. מען האָט געוויס דאָמאָלט אָנגעזוען די מורא־דיקע שפּורן אין ביאַליסטאָק, וואָס עס איז פאַרעקזומען אין די עטלעכע יאָר פון דער מלחמה. איך האָב נאָך פאַר זיך דאָן געזען דאָס אויבערבלייבעכע פון אָלץ אין אונזער היים־שטאָט, וואָס איז אונז געווען אָלעמען אָזוי ליב און טייער. איצט אָבער, וען איך בין געווען אויף מיין באַזוך אין ביאַליסטאָק, האָב איך כמעט שוין גאָרניט געזען פון דעם, וואָס עס האָט מיט זיך אָמאָל פאַרעשטעלט די אָמאָליקע אומפאַרגעסלעכע אידישע ביאַליסטאָק. אָלץ פון דעם איז דאָרט אָפּגעווישט, עס איז גאָרניט צו דערקענען, עס איז גאָרניט פאַרבליבן...

איך בין געווען איצט אין פּוילן אָלס איינער פון אַ דעלעגאַציע פון דער פּעדעראַציע פון פּוילישע אידן, וואָס איז געפֿאָרן אויף דער אינולאַדונג פון דער פּוילישער רעגירונג. דער ציל פון אונזער דעלעגאַציע איז געווען זיך צו באַגעגענען מיט אַ צאָל פאַרטרעטער פון דער פּוילישער רעגירונג און מיט זיי פאַראַנדלען אין פאַרבינדונג מיט אַ מעמאָראַנדום, וואָס די פּעדעראַציע פון פּוילישע אידן האָט צוגעשטעלט צו דער רעגירונג אין וואַרשע מיט צווייי יאָר צוריק. אין אונזער דעלעגאַציע זיינען געווען: ראַבאַי דר. אָלקסאַנדער שינדלער, פאַרזיצער; שלמה בן־ישׂראל און אלי זבאַראָווסקי, וויצע־פאַרזיצערס; בען גרעי, לאָס אַנדזשעלעס; יחיאל דאָבעקירער, סעקרעטאַר; קלמן סולטאַניק; און מיין ווייניקיק קאָסירער. צוליבן אָנקום פון פּרעמיער בעגין גראַד אין דער צייט אין אַמעריקע, האָט ראַבאַי שינדלער נישט געקענט מיטפֿאָרן קיין פּוילן, ווייל זיין אַוועזנהייט איז געווען נויטיק אין וואַשינגטאָן.

זייענדיק אין וואַרשע, האָט אונזער דעלעגאַציע געהאַט עטלעכע באַגעגענישן און שמועסן מיט פאַרטרעטער פון פארשידענע פּוילישע מיניסטעריומס. אין די פאַדערונגען, וואָס אונזער דעלעגאַציע האָט צוגעשטעלט צו דער פּוילישער רעגירונג, זיינען געווען: אַז פאַר די פאַרבליבענע אידישע פאַרמעגנס אין פּוילן זאָל די רעגירונג פון וואַרשע אויסצאָלן אַ געהעריקע סומע פון וואָס עס זאָל געשאָפן ווערן אַ פאַסיקער פאָנד, כדי ווייטער אויפצוהאַלטן די גייסטיקע ירושה פון דעם פּוילישן אידנטום; די פּוילישע רעגירונג זאָל געבן אַ מעגלעכקייט צו זען און באַנוצן זיך מיט די דאָקומענטן פון אַמאָליקן פּוילישן אידנטום; פּוילן זאָל אַרויסגעבן אַלע הייליקע אידישע זאַכן, וואָס זיינען דאָרט אויסגעשפּרייט אויבערן גאַנצן לאַנד; עס זאָלן אויפגעשטעלט ווערן פאַסיקע מצבות אויף די מאַסן קברים אין פּוילן וואו עס זיינען דאָ רעשטלעך אומגעבראַכטע אידן בייַ די נאַציס; פּוילן זאָל באַנייען דאָס צאָלן פון „רענטע״ (סאַשעל סעקיוריטי) צו די יענעיקע אידן וואָס זיינען אַוועקגעפֿאָרן פון פּוילן און זיינען אַקציואונאַלן געווען זיך אָפּצוזאָגן פון בירגערשאַפט, א.ד.ג.

אויסער אין וואַרשע, וואו אונזער דעלעגאַציע האָט געהאַט וויכטיקע באַגעגענישן מיט רעגירונגס־פאַרטרעטער, זיינען מיר אויך געווען אין לובלין, און קראָקע. א גאַר פּינלעכע איבערלעבעניש איז פאַר אונז געווען דער באַזוך אין די געווען אין נאַציש טויט־לאַגערן אין אוישוויץ, מאַידאַנעק און טרעבלינקע וואו עס זיינען אומגעבראַכט געווארן מיליאָנען אידן און אַנדערע. א באַזונדערע איבערלעבעניש האָב איך געהאַט אין טרעבלינקע. אויף א גרויסן פּלאַץ דאָרט, וואו עס זיינען געווען די קרעמאַטאָריעס און גאַז־קאַמערן, זיינען איצט אויפגעשטעלט 800 גרויסע און קלענערע מצבות־שטיינער, מיט נעמען פון די אומגעבראַכטע אידישע קהילות אין פּוילן. האָב איך דאָרט, צווישן די אומצאָליקע שטיינער, אויך אַנגעטראָפן אויף איין גרויסן שטיין אויף וועלכן עס איז אויסגעקריצט דער נאָמען ביאַליסטאָק. איך בין ביי דעם געשטאַנען מיט א פּאַרקלעמטן הארץ, איך האָב אַזוגאַט א שטילן קדיש...

אין דער אַמאָליקער היים, די אידישע ביאַליסטאָק

ווי נאָר איך בין אָנגעקומען מיט דער דעלעגאַציע קיין וואַרשע, האָב איך גלייך פֿעלט געמוזט מאַכן געהעריקע צוגרייטונגען, כדי צו פֿאָרן קיין ביאַליסטאָק. מיר זיינען אָנגעקומען קיין וואַרשע מאָנטיק אין מיטוואָך האָבן מיר געהאַט באַשטימט זיך צו באַגעגענען מיט די פאַרשטייער פון דער פּוילישער רעגירונג. האָב איך באַשלאָסן אַריינצופֿאָרן קיין ביאַליסטאָק צומאָרגנס נאָכן אָנקומען קיין וואַרשע, ד.ה. דינסטיק. דר. שמעון זאָטנער, וועלכער האָט מיך באַגלייט קיין ביאַליסטאָק, האָט שוין פון פריער געווואוסט וועגן מיין קומען קיין פּוילן. איך האָב געדונגען א פּריוואַטן אויטא און מיר זיינען אַרויסגעפֿאָרן דינסטיק פרי. איך האָב אָבער זיך נישט פאַרגעשטעלט, אַז עס דערוואַרט מיך אָזא ביטערע איבערלעבעניש.

דער וועג פון וואַרשע קיין ביאַליסטאָק, מיט דער טאָקסוואוקע, דויערט בלויז אַרום צווויי מיט א האַלבער שעה. אָבער פאַר מיר האָט דאָס אויסגעזען ווי אַן אייביקייט, אַז דאָס וועט זיך קיינמאָל נישט פאַרענדיקן. אויפן גאַנצן וועג, פון וואַרשע קיין ביאַליסטאָק, זעט מען פאַרבייליפּן

דער בנין פון ציטראָס בית המדרש אין ביאַליסטאָק אין וועלכער עס געפֿינט זיך היינט דער פּוילישער פאַרבאַנד פון קולטור און קונסט.

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

שטעטלעך מיט נעמען, וואָס זיינען פאַר יעדן פון אונז אַזוי גוט באַקאַנט. אַמאָל, האָבן דאָרט געוואוינט הויפּטזעכלעך אידן, מען פלעגט דאָרט שטענדיק זען אידן מיט אַ ברייטן אידישן לעבן. אָבער איצט? פון דעם אַלעם איז אָפּילו נישט פאַרבליבן קיין צייכן. פאַרנדיק אויפן וועג און קוקנדיק דורכן פענסטער פון אויטאָ האָב איך ווי פאַר זיך געזען די אַמאָליקע לעבעדיקע אידישע לאַמזשע, גראָיעווע, באַצקי, וויסאָקיע מאַזאָוויעצק, ביעלסק און אַנדערע.

ווי מיר ווייסן, האָט די אַלגעמיינע באַפעלקערונג אין ביאַליסטאָק פאַר דער מלחמה געציילט אַרום 90 טויזנט איינוואוינער. צווישן דעם זיינען געווען ביי זעכציק טויזנט אידן. איצט, איז ביאַליסטאָק פיל גרעסער ווי פריער, עס איז אויסגעבויט און אויסגעשפרייט אין אַלע זייטן. די אַלגעמיינע באַפעלקערונג דאָרט ציילט איצט איבער 200 טויזנט. אָבער אידן זיינען דאָרט דאָ איצט בלויז 9 (ניין). זיי לעבן אין פאַרשידענע ערטער פון דער שטאָט, איינער וויס וויניק פון דעם צווייטן. שפּעטער, וועט איך האָב זיך באַגעגנט מיט אַ צאָל פון זיי, האָב איך זיך דערוואוסט, אַז אַלע זיינען זיי עלטערע מענטשן און זיי לעבן פון די רעגירונגס־פענסיעס. צוליב זייער איינזאַמקייט און וואָס זיי האָבן פאַרלוירן זייערע נאָענטע ביי היטלערן, האָבן זיי זיך פונדאָסניי פאַרבונדן מיט פּריוון, די מערסטע ניט אידישע. איך האָב ביי זיי געפרעגט פאַרוואָס זיי זיינען פאַרבליבן אין ביאַליסטאָק, וואָס איז דער צוועק? זייער ענטפער איז געווען, אַז נאָך די איבערלעבענישן אין צייט פון דער מלחמה זיינען זיי ארויסגעקומען איינזאַמע, צעבראָכענע און קראַנקע. עס איז פאַר זיי געווען שווער אַנצוהויבן אַלץ פונדאָסניי, צו וואַנדערן און זוכן נייע וואוין־ערטער. זיינען זיי דעריבער פאַרבליבן אין ביאַליסטאָק. די נעמען פון די 9 אידן וואָס וואוינען איצט אין ביאַליסטאָק, זיינען: שיע באָרטנאָווסקי, אברהם שידראָנסקי, ל. מ. פּענער, לייב ביעלסקי, הערשל יאַלאָווסקי (אַלע ביאַליסטאָקער), קלמן קאָניא (יאָשינאָווקע), יאַנקל חאַשקעס (סעמיאָטיטש), שלמה פּאָכטער (בריאָנסק), שמעון זלאָטאָרינסקי (סעמיאָטיטש). די יעניקע וואָס ווילן זייערע אַדרעסן, קענען זיך ווענדן צו מיר.

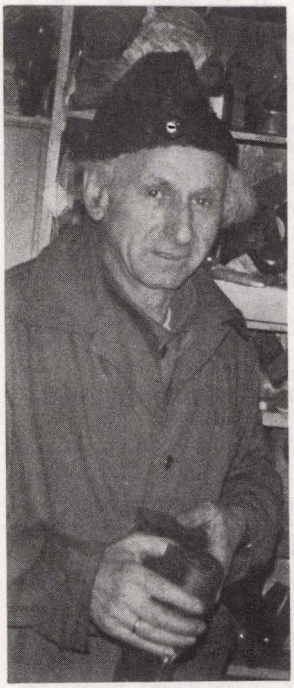
איך וויל דערמאָנען, אַז דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק איז די גאָנצע צייט אין פאַרבינדונג מיט דער גרופּע אידן איצט אין ביאַליסטאָק, און מען שיקט זיי אויך סיסטעמאַטיש הילף. דאָס ווערט געטאָן אַ דאַנק דעם ספּעציעלן פאָנד, וואָס עס האָט איינגעשטעלט מיט עטלעכע יאָר צוריק, אונזער חשוב'ער לאַנדסמאַן דזשערי מינק. מר. מינק האָט די פונדעישאָן געשאַפן נאָכדעם, ווי ער איז דאָמאָלט צוריק געקומען פון אַ באַזוך אין ביאַליסטאָק.

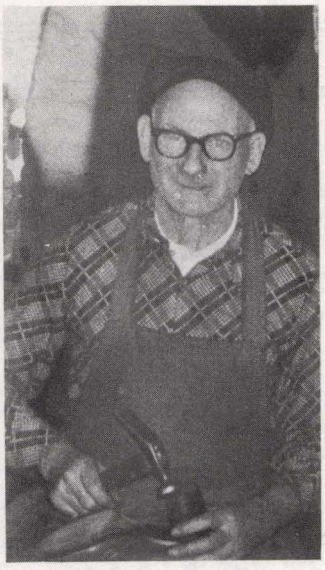
אויף די חורבות פון אַ אידישן לעבן

זייענדיק אין ביאַליסטאָק, האָב איך זיך באַזונדערס פאַרבונדן מיט שיע באָרטנאָווסקי. ער איז געווען מיט מיר און מיט דר. ראָטנער אַ גאַנצן טאָג, ער האָט אונז ארומגעפירט אין פאַרשידענע פּלעצער.

וועג מען קומט אַן פון וואַרשע קיין ביאַליסטאָק מיטן שאָסיי, זעט מען אויך איצט די אַמאָליקע גוט באַקאַנטע אויפשריפטן כאַראָשטש און נאָוואַשאָלקי דאָטשעס. ווי באַקאַנט, איז דאָס אַמאָל געווען אויסער דער שטאָט. איצט אָבער, אַזוי ווי ביאַליסטאָק איז געוואָרן אויסגעברייטערט און פאַרגרעסערט, הויבט זיך די שטאָט שוין אָן ביי כאַראָשטש און נאָוואַשאָלקי. פון דאָרט זיינען מיר מיט דער טאַקסואוועק צוגעפאָרן צום וואָקזאַל וואו עס קומען אָן און פאָרן אַוועק די באַנען. און פון וואָקזאַל, זיינען מיר שוין אַריינגעפאָרן אין שטאָט אַריין. וועו מיר זיינען צוגעקומען צו דער ליפאָוועע וואו עס הויבט זיך אָן דער קאָשטשיאָל, האָב איך דאָרט גאָרניט דערקענט. איך האָב דאָס ניט געגלויבט מיינע אויגן ווי אַזוי אַזעלכעס קען זיין! אַלץ דאָרט איז פאַרבויט און געענדערט, אַלץ איז אַנדערש און ווי איבערגעשטעלטע דעקאָראַציעס אויף אַ טעאַטער־בינע. עס איז גאָרניט פאַרבליבן פון דעם אַמאָליקן אידישן לעבן.

פון ליפאָוועע זיינען מיר אַריינגעפאָרן צו שוויינטענאָ ראָכאָ, אין דער צווייטער זייט באָ, וואו מען פלעגט אַריבערגיין די בריק. ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט דערמאָנען זיך געווייס, אַז דאָרט האָבן מיר (די משפּחה ריבאַלאָווסקי) געהאַט דעם זאָל און רעסטאָראַן וואו עס זיינען פאָרגעקומען אידישע חתונות. און אָרום דאָרט, אין די אַנדערע גאַסן און געסלעך איז געווען שטענדיק פול מיט אידן און מיט אַ פאַרצווייגטן האָרציקן אידישן לעבן. אָבער איצט איז דאָרט גאָרניט דאָ פון דעם וואָס עס איז געווען אָמאָל אין דעם אידישן לעבן. ווי עס וואָלט קיינמאָל אַזעלכעס גאָרניט געווען...

2 אידן וועלכע וואוינען נאָך היינט אין ביאַליסטאָק און זיינען שוסטערט.

שלמה פאכטער און שמעון זלאָטאָרינסקי

אויף קבר אבות ביי די קדושים און נאָענטע

מיר זיינען צוגעפאָרן אויף זשאָביע גאָס, צום אידישן בית עולם, וואָס איז ביי די נאָציס אויך געווען איינגעשלאָסן אין געטא. אָבער אויך דאָ האָט מיך געטראָפן אַ פיינלעכע איבערלעבעניש. די מערסטע קברים פון אַמאָליקע פאָרשטאָרבענע אידן זיינען צעשטערט. די מערסטע מצבות, זיינען פאַרניכטעט און פאַרשוואונדן. ווי איך האָב זיך דערוואוסט, האָבן פאַליאָקן צוגענומען די אידישע מצבות, מיט וועלכע זיי האָבן געבויט זייערע הייזער. פאַליאָקן באַנוצן אויך אידישע מצבות, מיט הייליקע אידישע נעמען, אָלס טרעפּ ביים אַריינגאַנג אין זייערע הייזער, וואו זיי רייניקן אָפּ זייערע פיס...

איך געדענק ווי אַזוי באָלד נאָך דער שרעקלעכער צווייטער וועלט־מלחמה, אין יאָר 1945, האָבן דאָס ביסל צוריקגעקומענע אידן קיין ביאַליסטאָק, אויפגעשטעלט אויפן זשאָביע בית־עלמין אַ מאָנומענט, אין אָנדענק פון די זעכציק טויזנט אומגעבראַכטע אידן ביי די נאַציס. מען דאַרף דערמאָנען דערביי דאָ, אַז די ניצול־געוואָרענע אידן פון היטלערן האָבן דאָס דאָמאָלט געטאָן מיט אַ הייליקן ציטער, אַז דאָס וועט כאָטש פאַרבלייבן אַ שטענדיקער אָנדענק פון דעם אומקום פון די אידן אין ביאַליסטאָק און פון דער אומגעגנט. אָבער איצט, איז אָט דער הייליקער מאָנומענט ניטאָ מער אויפן זשאָביע בית־עולם, דאָס איז פאַרשוואונדן צוזאַמען מיט די דאָרטיקע אָנדערע אומצאָליקע אידישע מצבות. דאָרט איז גאָר איצט אַ פּאַרק מיט אַלעיעס.

ביים סוף פון דער זשאָביע־גאָס איז איצט פאַראַן בלויז אַן אָנדענק פלאָק, מיט אַן אויפשריפט אין פויליש, וואָס דערציילט וועגן אומקום פון די ביאַליסטאָקער אידן. ווי מען האָט מיר איבערגעגעבן, זעט מען דאָרט זומער־צייט אויך בלומען. איך האָב געבעטן ביי באָרטנאָווסקי, אַז וועט עס וועט ווערן אַ ביסל וואָרעמער זאָל ער זיך באַמיען אָפּצוהיטן דעם פלאָק, מען זאָל דאָס האָלטן ריין. היות ווי ער וואוינט אין יענער געגנט, האָט ער צוגעזאָגט מיר דאָס צו טאָן.

אויך אויף דעם אַלטן אידישן בית־עולם אין באַגניאָווקע, איז אַלץ צעשטערט עס איז גאָרניט צו דערקענען. אויך דאָ זיינען די מצבות צוגעוויבט, פאַליאָקן האָבן דאָס באַנוצט ביים בויען זייערע הייזער, עס איז דאָרט גאָרניט צו דערקענען. ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט געדענקען גוט, אַז אויפן אידישן בית־עולם אין באַגניאָווקע, איז לאַנגע יאָרן געשטאַנען אַ היכער שוואַרצער מאָנומענט. דאָס איז געווען אַ מצבה אויפן ברודער־קבר פון די דערמאָרדעטע אידן בעתן גרויסן פאַגראָם אין ביאַליסטאָק, וואָס איז דורכגעפירט געוואָרן אין זומער 1906. ווי באַקאַנט, זיינען

דאָמאָלט העכער הונדערט אידישע מענטשן דערמאָרדעט געווארן, פיל אַנדערע זיינען פאַוואונדעט געווארן. אָבער דער גרויסער מאַנומענט אין אַנדענק פון די דער־הרג־טע אידן בעת פּאָגראָם אין יאָר 1906, איז איצט שוין מער ניטאָ. אויך דאָס האָבן די פּאָליאַקן צעשטערט און צוגערויבט, אין די נאָך מלחמה־יאָרן. יאָ, עס איז אַ טראָגישע ווירקלעכקייט, וואָס אויב מען זעט דאָס אַלץ ניט מיט די אייגענע אויגן, איז פשוט שווער צו גלויבן אַז אַזעלכעס איז איצט דאָרט...

וועט מיר זיינען געווען אויף דעם בית־עולם אין באָגניאָווסקע און דאָס אַלץ געזען, זיינען מיר געשטאַנען איינגעהילט אין צער און וויי־טאָג. דר. שמעון דאָבנער האָט, ביי דעם פאַרבליבענעם פונדאָמענט פון געווען־זעם מאָנומענט, געזאָגט דעם הייליקן א־ל מלא רחמים. אויפן בית־עולם, וואו אַמאָל זיינען געווען די אידישע קהלים מיט מצבות, זיינען שוין איצט נאָר אויפגעבויט נייע הייזער. עס וואוינען דאָרט פּאָליאַקן, מען גייט אַן מיט אַ נאָרמאַלן צופרידענעם לעבן, אויף די אַלע פּלעצער וואו עס זיינען געווען קברים. וועט מען זעט דאָס אַלץ פון דער נאָענט, איז אומעגלעך צו פאָרשטיין, ווי אַזוי דאָס קען זיין. אָבער אַזוי איז דאָס, עס איז טרויעריקע ווירקלעכקייט!

אין בין אויך געווען אויף דעם גאָר אַלטן בית־עולם, אויף מינסקע גאַס. די אַמאָליקע פיל טויזנטער מצבות פון פאַרשטאָרבענע אידן, זיינען פאַרשוואונדן. דאָס איז צוגענומען און צעשטערט געווארן פון פּאָליאַקן. אויפן בית־עולם זיינען געמאַכט געווארן אַלעיען, וואָס שניידן דורך ביזן צענטער פון דער שטאָט. דאָרט, וואו עס זיינען אַמאָל געווען קברים פון אַמאָליקע פאַרשטאָרבענע אידן אין ביאַליסטאָק, שפּאַצירן איצט פריילעכע פּאָליאַקן. איך בין דאָרט אין דער געגנט דורכגעגאַנגען אומעטום וואו עס איז אַמאָל געווען דער אָרעמער אידישער געגנט, די קראָקאָווסקי, זשעלאזנע, גרונוואלדזקי, אַנגעלסקע און אַנדערע. אין בין געגאַנגען ביזן וואָלד פּאַרטיפט אין מיינע געדאַנקען, איך האָב געטראַכט וועגן דער אַמאָליקער אַזוי גוט באָקאַנטער און פאַרצווייגטער אידישער ביאַליסטאָק, וואָס איז פאַרשוואונדן. יאָ, פאַרשוואונדן, עס איז גאָרניט פאַרבליבן פון אונזער אַמאָליקער טייערער אידישער היים!!!

פאַרבליבענע צייכנס פון דעם אַמאָליקן אידישן לעבן

איך בין אַרומגעגאַנגען אין ביאַליסטאָק, איך האָב געזוכט, געוואָלט געפינען עפּעס צייכנס פון אַמאָליקן אידישן לעבן, אָבער אַזעלכעס איז דאָרט כמעט ניטאָ. און דאָס וואָס מען זעט יאָ, פאַרשאַפט גרויס וויי־טאָג. איך האָב געקוקט אויף דעם גאַנצן אָרום, איך האָב געטראַכט און ביי זיך כסדר געפרעגט: וואו זיינען די אַמאָליקע אידישע הייזער מיט די אידישע פריידן און ליידן, וואו זיינען די אַמאָליקע אידישע אומצאָליקע טעקסטיל־פאַבריקן, די פאַרשידענע אַרגאַניזאַציעס און אינסטיטוציעס, די אידישע צייטונגען, טעאַטער, שולן, ספּאָרט־קלובן, פאַראיינען און פיל אַנדערע? איך האָב געוואָלט אויסשרייען און פרעגן, וויי אַזוי איז מעגלעך, אַז דאָס אַלץ איז פאַרשוואונדן?! איך האָב געפילט דייטלעך, אַז אין ביאַליסטאָק וואו עס זיינען אַמאָל געווען קנאַפּע זעכציק טויזנט אידן, בין איך איצט אַן איינזאַמער פאַר־אבול־טער יתום...

וועט מיר זיינען צוגעקומען צום פּלאָץ וואו עס איז פאַר דער מלחמה געווען די גרויסע שוהל, האָב איך ווידער געהאַט אַ ביטערע איבערלעבעניש. עס דאָרף דערמאָנט ווערן, אַז וועט די נאָכישע רוצחים זיינען אַריינגעקומען קיין ביאַליסטאָק, פרייטאָג דעם 27־טן יוני 1941 — ד׳ תמוז, תש״א, האָבן זיי אַריינגעטריבן אין דער גרויסער שוהל צווישׂ טויזנט אידישע מענער, פרויען און קינדער. די אומגליקלעכע אידן זיינען, טאָקע דעם זעלבן טאָג, פאַרברענט געווארן פון די נאַציס, ימ״ש, צוזאַמען מיט דעם באַוואוסטן מקום קדוש אין דער שטאָט.

נאָך דער מלחמה, האָט מען צוגיפּגענומען דאָס פאַרבליבענע אייזן, ברוכווארג און איבערבלייבעכץ פון דער שוהל, און דאָס אַוועקגעלייגט אַלץ צוזאַמען אויף איין פּלאָץ. עס איז געווען ווי אַ מצבה נאָך דער אַמאָליקער גרויסער שוהל. אָבער זייענדיק איצט אין ביאַליסטאָק, האָב איך געזען אַז דאָס אַלץ איז פאַרשוואונדן. די פאָליאַקן האָבן אַפּגעריניקט, פאַרניכטעט. אויף דעם פּלאָץ דאָרט, וואָס איז גאָרניט צום דערקענען, זיינען אויסגעבויט געווארן נייע וואוינונגס־הייזער. אויף איין הויז איז דאָ אַ קליינער אויפשריפט וואָס דערציילט, אַז דאָ איז געווען די גרויסע שוהל. וועט מען שטייט דאָרט פילט מען, אַז מען איז גאָר ווי אין עפּעס אַן אַנדער וועלט, ווי עס וואָלטן דאָרט קיינמאָל גאָרניט געווען קיין מיט אַ אידישן לעבן.

ביאַליסטאָקער אידן געדענקען אויך גוט, אַז אויף נייַ־וועלט איז געווען אַ גרויסער בית המדרש, וואָס איז אַמאָל אויסגעבויט געווארן פון דעם באַוואוסטן אידישן טעקסטיל־פאַבריקאַנט ש. ציטרין. דאָס איז געווען גוט באַקאַנט ביי אידן שטענדיק אין ביאַליסטאָק. אויך נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה, וועט די רעשטלעך געראַטעוועטע אידן פון היטלערן זיינען צוריקגעקומען קיין ביאַליסטאָק, פלעגט מען זיך פאַרזאַמלען אין ציטרינ׳ס גרויסן בית המדרש. די געביידע איז טאָקע פאַרבליבן גאַנץ אויך איצט, ווי דאָס איז געווען פאַר דער מלחמה. אָבער אין דעם אַמאָליקן גרויסן ציטרין בית המדרש, איז איצט דער פּוילישער פאַרבאַנד פון קולטור און קונסט.

די אַמאָליקע גומיענער גאַס, טראָגט איצט דעם נאָמען פון דעם העלדישן אידישן אַנטי־נאַצי קעמפער, יצחק מאָלמעד. ווי באַקאַנט, האָט מאָלמעד בלינד געמאַכט נאַצישע רוצחים. דערפאַר האָבן די היטלעריסטישע מערדער אים אויפגעהאַנגען אויף גומיענער גאַס, וואָס טראָגט איצט דעם נאָמען פון דעם גרויסן אידישן העלד. אויף איינע פון די הייזער אין יענער גאַס זעט מען אַ קליינעם פּלאָק, וואָס דערציילט וועגן מאָלמעד׳ס העלדישן טאָט און אַז די גאַס טראָגט איצט זיין נאָמען.

איך פיל נאָך אויך איצט די שטאַרקע איבערלעבעניש וואָס איך האָב געהאַט וועו מיר זיינען צוגעקומען צו דער געביידע אויף שיענקעוויטשא גאַס, וואו עס איז אַמאָל געווען די העברעאישע גימנאַזיע. די געביידע איז געבליבן אומגעשטערט, אַזוי ווי דאָס איז געווען אַמאָל. וועט איך בין דאָרט איצט צוגעקומען מיט דר. שמעון דאָבנער, האָט ער אַנגעהויבן ווייַנען און צוזאַמענגעבראַכן. מען דאָרף וויסן, אַז דר. דאָבנער איז געווען אַ לערער אין דער העברעאישער גימנאַזיע העכער פופצן יאָר. אויך איך האָב געווייַנט צוזאַמען מיט דר. דאָבנער... אין דער געביידע איז איצט אַ שפּיטאָל. אגב, אין דעם געווענעם גרויסן אידישן שפּיטאָל, אויף וואַרשאַווסקי גאַס, איז איצט אויך אַן אַלגעמיינער שפּיטאָל.

וועט אונזער דעלעגאַציע פון די פּוילישע אידן איז געווען אין מיניסטעריום פאַר רעליגיע, אין וואַרשע, האָבן מיר דאָרט מיט די רעגירונגס־פאַרטרעטער אויך געריעדט וועגן די אָפּגעלאָזענע און צעשטערטע אידישע בית־עלמינ׳ס איבערן לאַנד. האָט מען אונז צוגעזאָגט, אַז אַ גוויסע צאָל פון די פאַרלאָזענע אידישע בית־עלמינ׳ס וועלן אויפגעהאַלטן ווערן אַלס אייגנאַרטיקע פּלעצער (לענדמאַרקס). דערביי האָט מען אין מיניסטעריום, אויף מיין פאַרלאַנג, מיר צוגעזאָגט, אַז דער אידישער בית־עולם אין באַגניאָווקע וועט זיין צווישן דעם.

מען דאַרף אָפּהיטן דעם גרויסן יחוס

וועו איך האָב פאַרלאָזן ביאַליסטאָק, זיינען מיינע אויגן אַגגעפּילט מיט טרערן און מיין האַרץ איז געווען פאַרקלעמט. דאָס וועט מיך מסתמא אַזוי באַגלייטן שוין ביזן סוף פון מיין לעבן. וועו די טאָקסאָווקע האָט אַנגעהויבן אַוועקפאָרן מיט דר. שמעון דאָבנער און מיר — און מיר האָבן זיך געזעגנט מיט שיע בארנאָווסקי — האָב איך אויסגעדרייט מיין קאָפּ און געוואָרפן אַ לעצטן בליק אויף מיין אַמאָליקער היים, אויף אונזער אַלעמענס אַמאָליקער טייערע היים: אויף דער אומפאַרגעסלעכער האַרציקער ביאַליסטאָק, וואו עס איז פאַרפלאָסן אונזער אונזערע אַלעמענס נאָענטע, די אַמאָליקע טייערע ביאַליסטאָקער אידן...

ביים פאַרלאָזן ביאַליסטאָק האָב איך געפילט, און אַזוי איז דאָס אויך ביי מיר איצט, אַז עס איז מער נישטאָ דאָרט אַ אידישע ביאַליסטאָק. די אידישע ביאַליסטאָק איז איצט אין אונזער גרויסן ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, וואו מיר לעבן וועיטער און מיר אָטעמען מיט דער אַמאָליקער אידישער ביאַליסטאָק. אָט דעם גרויסן יחוס, פון דער אַמאָליקער אידישער ביאַליסטאָק, וואָס מיר האָבן פאַרפלאָנצט דאָ, אין ניו יאָרק, אָט דעם יחוס דאַרפן מיר וועיטער אָפּהיטן מיט גרויס טריישאפט צווישן און מיט די ביאַליסטאָקער דאָ, אין אַמעריקע, און אויך אין פאַרבינדונג מיט אונזערע ביאַליסטאָקער אומעטום, אין אַלע טיילן וועלט. לאָמיר אַלע צוזאַמען, מיט ליבע און טריישאפט, אויף אַ געמיינזאַמען אופן און שטענדיק, אָפּהיטן דעם גרויסן יחוס וואָס עס האָבן אונז איבערגעלאָזט די קדושים און מאַרטירערס, די אומגעבראַכטע ביאַליסטאָקער אידן ביי די נאַציס.

• שליפט זיך אַן אַלט מיטגלידער אין ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשען און שפּיטאָל!

וואַרעמע אויפנאַמע פאַר סעם סאָלאַזש ביי די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין מדינת ישראל

אין אָנהויב פון היינטיקן יאָר איז אונזער ליבער פריינט סעם סאָלאַזש, דער חשובער פרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפיטאָל, געווען אויף אַ קורצן באַזוך אין מדינת ישראל, פריינט סאָלאַזש, וועלכער איז אויף דער רייזע געווען מיט זיין ליבער פרוי, ראָזע און זייער זון מאָרק, איז געפאָרן מיט אַ ספעציעלער דעלעגאַציע פון פראַמינענטע אידישע כלל־טוער און מנדבים פאַר מדינת ישראל, וועלכע זיינען מיטגלידער פון דעם „פראַים מיניסטער׳ס קלאָב". דאָס איז דער־פאַר ווייל די דאָזיקע חשובע אידישע פירער, צווישן וועלכע עס איז אויך סעם סאָלאַזש, קויפן אַליין און העלפן אויך פאַרקויפן פאַר גרויסע סומעס ישראל־באָנדס. עס דאַרף דאָ, אגב, פאַרצייכנט ווערן, אַז אונזער ביאַליסטאָקער צענטער און היים איז פון די היגע געציילטע לאַנדסמאַנשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, וואָס איז אַ מיט־גליד פון דעם „פראַים מיניסטער׳ס קלאָב", פאַר קויפן פאַר אַ גרויסער סומע ישראל באָנדס.

זייענדיק אין ישראל איז די פראַמינענטע דעלעגאַציע, צווישן זיי סעם סאָלאַזש מיט זיין פרוי און זון, אויפגענומען געוואָרן פון פרעזידענט אפרים קאַציר, אַ ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן, פון פרעמיער־מיניסטער מנחם בעגין, ווי אויך פון אָנדערע פירנדע פערזענלעכקייטן אין דער מדינה. די דעלעגאַציע איז אויך געפירט געוואָרן אין פאַרשידענע ערטער איבערן לאַנד וואו מען האָט זיי באַוויזן די וויכטיקע דערגרייכונגען וואָס ווערן געמאַכט אין ישראל, אַ דאַנק די באָנדס וואָס ווערן פאַרקויפט אין אַמעריקע און אָנדערע ערטער. נישט געקוקט אָבער אויף זיין קורצן באַזוך אין דער אידישער מדינה, וואָס איז אויך דאָסמאָל געווען פון וויכטיקער באַדייטונג, האָט פריינט סעם סאָלאַזש אָפגעשפּאָרט אויך געהעריקע צייט, כדי זיך צו באַגעגענען מיט די ביאַליס־טאָקער לאָנדסלייט. עס דאַרף דערביי דערמאָנט ווערן, אַז פריינט סאָלאַזש איז אויך גוט באַקאַנט ביי די לאָנדסלייט אין ישראל, אָלס דינאַמישער פירער און טרייער איבערגעבענער טוער און שטיצער פון אונזער גרויסער לאָנדסמאַנשאַפט אין ניו יאָרק.

דאָס איז אויך געקומען צום אויסדרוק ביי דעם זייער וואַרעמען און היימישן צוזאַמענקונפט, פון פריינט סעם סאָלאַזש מיט פירנדע טוער פון דעם „אירגון יוצאי ביאַליסטאָק" אין ישראל. די באַגעגעניש איז פאַרגעקומען אין דעם עלעגאַנטן הילטאָן־האָטעל, אין תל־אביב, וואו מר. סאָלאַזש האָט זיך אויפגעהאַלטן מיט זיין פרוי און זייער זון. דער שמועס די גאַנצע צייט, איז געווען אַ וואַרעמער. פריינט סאָלאַזש האָט איבערגעגעבן, פאַר די ביאַליס־טאָקער פירער אין ישראל, וועגן די פאַרצוויגטע טעטיקייטן פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפיטאָל אין ניו יאָרק. ער האָט אָנגעוויזן אויף דער וויכטיקער און נוצלעכער ארבעט וואָס עס ווערט געפירט אין צענטער סיי פאַר פיל עלטערע אידישע מענטשן, וועלכע ווערן פאַרזאָרגט מיט אַלעם נויטיקן אין דער היים, סיי אויך די ברייטע געזעלשאַפט־לעכע ארבעט, וואָס די ביאַליסטאָקער פירן אָן אין דעם צענטער. די גרויסע אינסטיטוציע וואָס איז אויף 228 איסט בראַדוויי, אין ניו יאָרק — האָט סעם סאָלאַזש איבערגעגעבן — איז גוט באַקאַנט אין דעם אידישן לעבן אין אַמעריקע און עס איז ניט קיין וואונדער וואָס די אינסטיטוציע איז אַזוי פאָפולער. פריינט סאָלאַזש האָט אויך איבערגעגעבן אַ וואַרעמען גרוס, צו די ביאַליסטאָקער פירער און לאָנדסלייט אין ישראל, פון די ביאַליסטאָקער אין אַמעריקע.

אין דער חשוב׳ער דעלעגאַציע, וואָס איז געקומען צו דעם צוזאַמענטרעף מיט סעם סאָלאַזש אין דעם הילטאָן־האָטעל, זיינען געווען די גוט באַקאַנטע פירער פון דעם „אירגון יוצאי ביאַליסטאָק" אין מדינת ישראל: זלמן ירושלמי, אַדוואָקאַט צבי קלעמענטינאָווסקי, שלמה גאַרבער און לייבל עפראַן. די פריינט קלעמענטינאָווסקי, ירושלמי און אַנדערע האָבן הארציק באַגריסט סאָלאַזש׳ן אַלס דעם נייעם פרעזידענט פון דעם גרויסן און פאָפולערן ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק. עס איז דערביי אויסגעדריקט געוואָרן צופרידנקייט אַז אַזאַ האַרציקער אידישער פאָלקס־מענטש, וועלכער האָט דורכגעמאַכט לייַדן און פיין ביי די נאַציס און זיך געראַטעוועט דורך אַ נס, איז איצט אין שפּיץ פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפיטאָל פאַר עלטערע מענטשן אין ניו יאָרק, די גרויסע פאָלקס־אינסטיטוציע וואָס איז אויך דער צענטער פון אַלע ביאַליסטאָקער אומעטום. עס איז דער־ביי אויך אַרויסגעבראַכט געוואָרן, אַז פריינט סאָלאַזש איז אַ גוט־באַקאַנטער שטיצער פאַר מדינת ישראל און פאַר אָנדערע אידישע צוועקן. ער איז אויך גרייט שטענדיק צו העלפן לאָנדסלייט.

סעם סאָלאַזש מיט זיין ליבער פרוי, ראָזע, זיינען געווען גערירט פון דער וואַרעמער אויפנאַמע וואָס זיי האָבן באַקומען פון די לאָנדסלייט אין ישראל. אַ שאָד בלויז וואָס זיי האָבן געהאַט אַזוי וויניק צייט, ווייל די פירער פון „אירגון יוצאי ביאַליסטאָק" האָבן אויך פלאַנירט צו רופן אַ גרויסן מיטינג פון די ביאַליסטאָקער אין ישראל, מיט סאָלאַזש און זיין פרוי. אָבער צוליב דער באַגרע־נעצטער צייט, איז געווען אונמעגלעך דאָס דורכצופירן.

אין דער באַגעגעניש און שמועס, האָט פריינט סאָלאַזש אויך אַרויסגעוויזן גרויס אינטערעס פאַר די אַקטיוויטעטן פון די ביאַליסטאָקער אין דער אידישער מדינה. עס איז געווען אַ האַרציקער געמיינזאַמער אויסטויש פון מיינונגען און אינפאָר־מאַציע. ביי דער באַגעגעניש און שמועס, צווישן סעם סאָלאַזש מיט די פירער פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין מדינת ישראל, איז אויך אַרומגערעדט געוואָרן די צוגרייטונגען פון אַרויסגעבן דעם גרויסן „ספר ביאַליסטאָק". פריינט סאָלאַזש האָט אויסגעדריקט צופרידנקייט מיט דעם וואָס די אַרבעט אַרויס־צוגעבן דעם ספר גייט כסדר פאָראויס. ער האָט דערביי צוגע־זאָגט, אַז דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק און די לאַנדס־לייט אין אַמעריקע וועלן טאָן אַלץ, כדי צו העלפן אַרויסגעבן דעם היסטאָרישן „ספר ביאַליסטאָק", אַזוי ווי דאָס איז אָפגערעדט געוואָרן.

מזל טוב צו צבי און סטעלאַ פייגין פון אַרגענטינע

די באַאַמטע און דירעקטאָרן פון ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפיטאָל דריקן אויס אַ הערציכן מזל־טוב צו אונזערע טרייע לאַנדסלייט, צבי און סטעלא פייגין פון בועאַס־איירעס, ארגענטינע, צו דער געבורטס פון זייער ערשטן אייניקל וועלכע איז געבוירן געוואָרן צו זייער זון, סימאָן און זיין פרוי, אַנא.

אַ באַגריסונג פון נייעם עקזעקוטיוו־דירעקטאָר

הערי פיינבערג

ערב דעם גרויסן און פייערלעכן יום־טוב פּסח, נוץ איך אויס די געלעגנהייט און דורך דעם וועג, כדי אויף אַ האַרציקן אופן צו באַדאַנקען די מיטגלידער פון דעם באַארד אָוו גאָווערנאָרס פאַר אַרויסווייזן צוטרוי צו מיר, דורך באַשטימען מיך אַלס עקזעקוטיוו־דירעקטאָר פון אונזער גרויסן באַליבטן ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל. איך שאַץ דאָס זייער אָפּ און עס איז פאַר מיר אַ גרויסער כבוד אָנצוהאַלטן דעם דאָזיקן וויכטיקן אָמט. איך וויים אויך, אַז דאָס לייגט אויף מיר אַרויף גרויס פאַראַנטוואָרטלעכקייט וואָס איך וועל זיך באַמיען צו דערפילן מיט אַלע מיינע כוחות, ווי עס פאַרלאַנגט פון מיר אַזאַ צוגעטיילטער כבוד.

מיר, אין דער גרויסער און וויכטיקער אינסטיטוציע, האָבן לעצטנס דורכגעמאַכט און מאַכן אויך וויטער דורך געוויסע שוועריקייטן, וואָס מיר דאַרפן באַזייטיקן און אָננעמען פאַסיקע באַשלוסן, וואָס איז לטובת די איינוואוינער פון דער היים און פאַר אַלע אונזערע וויכטיקע טעטיקייטן. סאַי אונזער באַארד אָוו גאָווערנאָרס סאַי אויך די פינאַנץ־קאָמיטע און אָנדערע קאָמיטעס, זיינען לעצטנס געווען פאַרוויקלט אין פיל פראָבלעמען כדי פאַר דעם אויך צו געפינען געהעריקער לייזונג. אָבער צוגלייך מיט די פיל אָנשטרענגונגען, שווערער אַרבעט און באַמיאונגען צו לייזן די פאַרשידענע פראָבלעמען, זיינען די מיטגלידער פון אונזער באַארד אָוו גאָווערנאָרס אויך געווארן פיל נאָענטער אין די וויכטיקע טעטיקייטן וואָס מיר פירן אָן, ווי דאָס איז געווען פריער.

מיר אַלע ווייסן גוט, אַז מיר ווידמענען אונזער צייט און אָנשטרענגונגען אַן אַרבעט וואָס איז לטובת דער היים און פאַר די ליבע עלטערע איינוואוינער, ווי אויך דעם ביאַליסטאָקער צענטער בכלל, וואָס איז געווארן דער צענטראַלער אַדרעס פאַר די ביאַליס־טאָקער לאַנדסלייט אין דער גאַנצער וועלט. און ווי מיר ווייסן, איז דער ביאַליסטאָקער צענטער אויך איצט איינע פון די פאָפולערסטע און אָנגעזעענסטע אידישע פאָלקס־אַרגאַניזאַציעס ביים גרויסן ישוב אין אַמעריקע. דאָס אַלץ, לייגט אויך אַרויף אויף אונז פאַראַנטוואָרטליכקייט ביים פאַרזאָרגן אויף אַ געהעריקן אופן די איינוואוינער פון דער אינסטיטוציע, נישט געקוקט אויף די שווערי־קייטן וואָס באַגלייטן אונזער אַרבעט. מיר בעטן און האָפן, אַז דער אַלמעכטיקער זאָל אונז געבן דעם כוח און מי, כדי מיר זאָלן קענען דערגרייכן נאָך גרעסערע און בעסערע רעזולטאַטן ווי ביז איצט. מיר ווילן אַז אַלע, טאָקע די גאַנצע וועלט זאָל זען, וואָס אונזער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט און די פיל פריינט וואָס מיר האָבן אין די אָקטיוויטעטן, שטעלט מיט זיך פאַר סאַי אין די טעטיקייטן פאַר די עלטערע איינוואוינער פון דער היים ווי אויך פאַר כלל ישראל.

איך וועלט זיך דעריבער צו אַלע אונזערע בעאַמטע, אָפּיסערס, דירעקטאָרס, מיטגלידער, צו די אומצאָליקע פריינט און לאָיאַלע אַנגעשטעלטע אונז צו העלפן איצט און וויטער, נאָך מער ווי פריער, אין דער נאָבעלער געמיינזאַמער אַרבעט וואָס מיר טוען, כדי דאָס זאָל ברענגען געהעריקע נוצן פאַר די איינוואוינער אין דער אינסטיטוציע. איך בין זיכער און האָף, אַז מיר וועלן דאָס דערגרייכן אויף אַ גוטן אופן.

פאַר מיר פערזענלעך איז אַ כבוד און שטאָלץ צו זיין פאַר־בונדן מיט דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל און צו זיין אַ טייל פון דער דאָזיקער גרויסער אַרגאַניזאַציע, וואָס איז אונטער דער אָנפירערשאַפט פון די באַליבטע אָפּיסערס, דירעקטאָרן, מיטגלידער און פון דעם סטאַף אָנגעשטעלטע. איך האָב לעצטנס פאַרברענגט פיל צייט אין דער אינסטיטוציע און איך האָב זיך ווידערמאָל איבערצייגט, אַז פון אַלעם וואָס מיר האָבן דאָ אין דער ביאַליסטאָקער היים פאַר עלטערע מענטשן, שפּיטאָל און צענטער, איז דאָס שענסטע און בעסטע די זאָרג פאַר די עלטערע איינוואוינער, די טריישאַפט און וואַרעמקייט וואָס ווערט דאָ אַרויסגעוויזן איינער צום אָנדערן.

מיר אַלע, וואָס טראָגן איס די טאָג־טעגלעכע לאָסט, זאָרג און אָקטיוויטעטן פאַר דער אינסטיטוציע, מעגן זיין שטאָלץ פון די פריינטלעכע סביבה וואָס באַגלייט דאָ די איינוואוינער אין וועלכער זיי לעבן זיך אויס די געבענשטע עלטערע יאָרן. מיר אַלע דאַרפן זיין שטאָלץ וואָס בלויז מיר, די ביאַליסטאָקער, מיט אונזערע וואַרעמע הערצער, קענען אָזעלכעס דערגרייכן וואָס מיר וועלן אויך טאָן כסדר. לאָמיר וויטער מיט טריישאַפט, מיט וואַרעמקייט און געמיינזאַמע אַנשטרענגונגען, אַנגיין מיט דער היליקער און וויכטיקער אַרבעט און פאַרזאָרגונג פאַר די עלטערע איינוואוינער אין דער ביאַליסטאָקער היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל; לאָמיר וויטער אויך אָנגיין מיט די וויכטיקע אָקטיוויטעטן פון נויטיקער הילפס־אַרבעט פאַר לאַנדסלייט און פריינט פון נאָענט און וויים, וועלכע וועלן זיך נויטיקן אין אונזער בריידערלעכער הילף.

פיליפּ קלאָצניק און לאָרד פישער דערווייזן אין אָנפירערשאַפט פון אידישן וועלט־קאָנגרעס

ביי דעם גרויסן צוזאַמענפאָר פון דעם וועלט־ראַט פון אידישן וועלט־קאָנגרעס, וואָס איז מיט אַ קורצער צייט צוריק אָפּגעהאַלטן געווארן אין וואַשינגטאָן, זיינען אין דער הויפּט־אָנפירערשאַפט דערווייזלט געווארן די באַרימטע אידישע פערזענלעכקייטן, פיליפּ מ. קלאָצניק פון אַמעריקע און לאָרד פישער פון ענגלאַנד. דער ביז איצטיקער פּרעזידענט און אויך גרינדער פון דעם אידישן וועלט־קאָנגרעס, דר. נחום גאָלדמאַן, איז דערווייזלט געווארן אַלס גרינדער־פרעזידענט פון דעם קאָנגרעס.

אין דעם וויכטיקן צוזאַמענפאָר האָבן זיך באַטייליקט פינף הונדערט דעלעגאַטן און באַאַבאַכטער פון העכער פערציק לענדער. ביי אַן אַלגעמיינער אַקלאַמאַציע זיינען דערווייזלט געווארן, פיליפּ מ. קלאָצניק אַלס פּרעזידענט פון דעם אידישן וועלט־קאָנגרעס, און לאָרד פישער אַלס נייער פאָרזיצער פון דעם פאָרוואַלטונגס־ראַט פון דעם קאָנגרעס. ווי באַקאַנט, זיינען די ביידע פּראָמינענטע אידישע פערזענלעכקייטן אָפּשטאַמיקע פון ביאַליסטאָק. מיר ווינטשן זיי פיל דערפאָלג און דערגרייכונגען אין זייער אָנפירערשאַפט פאַר דעם אידישן וועלט־קאָנגרעס און פאַר אידישע אינטערעסן בכלל.

שליסט זיך אָן אַלם מיטגליד אין ביאַליסטאָקער צענטער און היים פאַר עלטערע מענטשען און שפּיטאָל

צוויי קורצע דערציילונגען

פון אשר שטשוטשינסקי
קאָסירער פון ביאַליסטאָקער צענטער און היים

אויף דער פלאַטפאָרמע פון דער אונטערבאַן

דער אָנגעטראָגענער, צעגאָנגענער שניי אויף די טרעפ צו דער אונטערבאַן, די נעץ אויפן דיל פון דער פלאַטפאָרמע, די פייכטע קעלט וואָס בלאָזט אַריין, די שמוציקע גראָפּיט׳ס מיט אויסגעמאָלטע צירק פּאַאָצן אויף די וואָגאָנען וואַרפן אָן אַ שוועל געמיט אויף די וואַרטענדע פּאַסאָזשירן.

אויפן ראַנד פון פּעראָן, מיט דער פּלייצע נאָענט צו די טרעפ, שטייט אַן עלעגאַנטע פרוי — איך קוק איר אָן אַ וויילע און ס׳גיט זיך עפּעס אַ צינד אין מיין געדאַנק, דער פרוי קען איך... מיט פּאַרזיכטיקע טריט דערנענטער איך זיך צו דער פרוי און מיט אַ שטילן קול זאָג איך:

— ענטשולדיקט מאָדאָם...

די עלעגאַנטע פרוי מיט דעם וויס־גרויער קאָפּ האָט זיך אַ לייכטן צאָפּל געטאָן.

— ענטשולדיקט, ס׳איז מיר דורכגעלאָפן אַ געדאַנק אַז איך קען אייך.

— ניין, ניין! כּגלויב ניט, איך בין ניט קיין היגע... כּגלויב ניט.

אין דער שטאָט האָבן מענטשן פיינט זיך אָפשטעלן ריידן מיט אומבאַקאַנטע, די טאָג טעגלעכע אָנפאַלן אויף אומבאַהאָלפענע מענטשן האָבן פסיכאָלאָגיש באַווירקט די באָפעלקערונג. די איינווינער לעבן אין שטענדיקער שרעק, יעדערן דאָכט זיך אַז מען גייט אים נאָך. איינער קוקט אויפן צווייטן מיט חשד, איינער האָט מורא פּאַרן צווייטן.

צו דער פלאַטפאָרמע שטראָמען מענטשן פון אַלעווינקלען, צווישן די טויזענטער דערקענסטו אַמאָל אַ פּנים, עמעצער גיט אַ מאָל אַ פאָכּע מיט אַ האַנט. דער געדראַנג פון די גייער שלעפּט אַלעמען מיט און טראָגט צו די וואָגאָנעס אָדער צו די אַרויסגאַנגען.

איך האָב זיך אָפּגעקערט אַן ענטוישטער, און געטראָכט צו זיך: איך מאַך ניט קיין טעות, איך קען דער פרוי, אפשר האָב איך איר באַגעגנט אויף דער זעלבער פלאַטפאָרמע? איך קען דער פרוי פון לאַנג... איך געדענק איר, די יאָרן פאַרענדערן דעם מענטשן, ס׳בלייבן אָבער סימנים פון דער יוגנט, ס׳איז ניט לייכט פאַרן זכרון זיך צו דערמאָנען וועמען דו ווילסט...

אָנקוקנדיק איר פערפיל, האָב איך באַמערקט אַז די פרוי באַטראַכט מיר, אַז זי איז אומרויק און שטרענגט זיך אָן צו דערמאָנען, זי האָט געשטעלט אַ טראַט צו מיר, איך בין איר אַנטקעגנגעגאַנגען, זי האָט אַ שמייכל געטאָן און געזאָגט:

— מיט אַזאַ זיכערקייט ווי איך האָב אייך געזאָגט: ניין, ניין! איר קענט מיר ניט... דערווייל האָב איך אייך אויך דערקענט, איך וועל אייך זאָגן אייער נאָמען, אפשר ניט אייער היינטיקן נאָמען, דאָ האָבן דאָך אַלע געביטן זייערע נעמען, אייער נאָמען פון שול־קלאַס, פון דער היים, שוין פופציק יאָר ווי איך האָב אייך ניט געזען, אייער נאָמען... אַזויפיל מאָל איבערגעחזרט אין געדאַנק, געוואָלט וויסן וועגן אייך, זייענדיק אין ישראל האָב איך זיך דערוווסט אַז מיט אַ קורצער צייט פריער זייט איר דאָרטן געווען. — ווי קען איך דיר זאָגן „איר", מיר זיינען דאָך צוזאַמען אויפגעוואַקסן אויף דער זעלבער גאַס, געדענקסט אונדזער אַלטע הילצערנע הויז אויפן ווינקל פון אַלטן מאַרק, אַרומגערינגלט מיט דיקע הונדערט יעריקע בויימער, דו האָסט געווויינט אַנטקעגן אין אַ הילצערנע הויז מיט דאַכלקעס... מיר זיינען דאָך צוזאַמען דורכגעגאַנגען אַלע קלאַסן פון דער תּרבות שולע. חיים! האָט די פרוי מיט אַ געשטיקטן קול אויסגערופן, וואָס קען איך דיר דערציילן פון יענע יאָרן וואָס דו ווייסט ניט, די שפּעטערדיקע יאָרן... אַ לאַנגע היסטאָריע, ניט פאַר דער פלאַטפאָרמע פון סאָבווויי.

זי האָט מיר אַרומגענומען מיט אירע קורצע הענט. חיים... ניט געטראַכט דיר טרעפן אין דער גרויסער פרעמדער שטאָט.

ס׳האָט זיך דערהערט דער פּייף פון עקספּרעס־באָן, ער קומט אָן.

חייקע! כ׳האָב ניט געקענט מער אַרויסריידן קיין איין וואָרט. חייקע האָט מיר אַרומגענומען און געקושט,

חייקע! וואו לעבסטו?

די טיר פון וואָגאָן האָט זיך פאַרמאַכט, דורכן טיר פענצטער האָט זיך באַוועגט אַ שוואַרצע הענטשקע.

ס׳איז אָנגעקומען מיין באָן, איך האָב איר געלאָזט לויפן... איך בין לאַנג געשטאַנען אויף דער פלאַטפאָרמע פון דער צוויי און פערציקסטער גאַס און געטראַכט פון אַלטן מאַרק, פון דער תּרבות שולע, פון חייקען, די שיינע מיידל וועלכער איך האָב געשענקט אַ סך פּרילינג־קושן.

אויף דער „שוואַרצער בערזשע"

מיין טאַטע ז״ל האָט מיר געגעבן צען דאָלער, אַן אַמעריקאַנער צען דאָלער באַנקנאָט, צו באַצאָלן מיינע צוויי לערער וואָס האָבן מיר געגרייט אַריינצוגיין אין זעקסטן קלאַס גימנאַזיע. ער האָט מיר ביידערביי געזאָגט: וועסט דאָס געבן דעם פּעטער קאָפלאַן וועט ער דאָס איבערבייטן אויף דער בערזשע.

אַז איך בין מאָנטיק אין דער פרי אָנגעקומען פון מיין שטעטל און אַרויפגעקומען אויף דער בוידעם שטיבל, אַ אויסגע־מאַטערטער, כ׳בין געגאָנגען צופוס פון באַן־הויף ביז גומיענער גאַס נומער 22, בין איך גלייך צוגעגאַנגען צום פּעטער, אים אויסגעשטרעקט דעם צען דאָלער באַנקנאָט און איבערגעגעבן וואָס מיין טאַטע האָט געזאָגט.

מיין פּעטער האָט זיך אַ שאַר געטאָן הינטערווויילעכץ... און אָפּגעדרייט די קאָפּ וואָס איז געלעגן אין די אָקסלען, ער האָט ניט גהאַט קיין האַלדז.

— איך? איך? דו ווילסט מען זאָל מיר פאַרנעמען אין דער פּאָליציי, גיב מיר ניט... איך וויל ניט, גיי דיר אַליין און בייט וווּ דו ווילסט.

מיין פּעטערס שרעק האָט אויף מיר געווירקט, איך האָב מורא געקריגן, ס׳איז אָבער מאָנטיק, צווי אַזייגער דאַרף איך גיין צו דער לעקציע, און דער שכר־לימוד איז שוין אַ פאַרשפּעטיקטער — פאַרן פאַריקן מאָנאַט, האָב איך פאַרבאַהאַלטן די צען דאָלער און אַוועק זיי פאַרקויפן אויף דער שוואַרצער בערזשע. וואָס האָט זיך געפונען אויפן ערשטן קוואַרטאַל פון גומיענער גאַס און נאַוואַליפּע.

פון די פירהייזער, פון די קרעמלעך, פון אומעטום — הינטער דיר, ביי דיין זייט, האָט מען אַריינגעשושקעט איין זאַץ: „איך קויף גרינע", איך קויף לאָקשן, זעקס מיט אַ פערטל..." איך האָב מורא גהאַט צו ענטפערן. — איך קויף לאָקשן — האָט זיך אונטער־גערוקט אַ יונגערמאַן מיט אַ יאַרמולקע אונטערן קאָפּעליוש, איך

די מעדיצינישע הילף פון לינת הצדק אין ביאַליסטאָקער געטאָ

פון דבורה יאסעם (בערגער)
אוישוויץ נומער 74242

דער לינת הצדק איז געווען אויף רוזיאַנסקע גאַס אין צענטער פון שטאָט מיטן באַקאַנטן טעלעפאָן 503. דאָס איז געווען די גרעסטע אידישע מעדיצינישע הילף, וואָס האָט געאַרבעט 24 שעה. עס איז געווען זייער באַקאַנט צו יונגע און אַלטע — רייכע און אָרימע, צו אידן און ניט אידן. די בעסטע און גרעסטע דאָקטוירים האָבן באַהאַנדלט די קראַנקע מיט דער הילף פון גוטע קראַנקן־שוועסטער און וואָלענטירן.

לינת הצדק האָט טאָג־טעגליך גערופֿן פיל שוואַכע קראַנקע און מערסטנטייל אָרימע קראַנקע, וועלכע האָבן באַקומען אויך מעדיצינען גלייך אויפן אָרט אָן געלט און אָן שווערייטן. דער באַקאַנטער ביאַליסטאָקער פאַבריקאַנט סאָקאָל איז געווען דער פֿרעזידענט (פריער ווייס־פֿרעזידענט). מיר האָבן געהאַט די בעסטע דאָקטוירים: ווי דאָקטאָר פינעס (אויגן דאָקטאָר), דר׳ שאַצקי — קענק קאָגאַנס, טעוויע ציטראָן (לעבט אין ישראל), קלעמענטינאוווסקי און פיל אַנדערע. אין געטאָ זענען פיל דאָקטוירים געקומען פון ווארשע אין לאָדז. אַלע האָבן נעבאַך געהאָפט, דאָס אין ביאַליסטאָקער געטאָ וועלן זיי פילייכט גערופֿן ווערן... ליידער, איז עס געווען דער לעצטער וועג פאַר די אַלע גרעסטע אידישע דאָקטוירים...

עס האָט ניט געהאָלפן די ווייסע „לעבענס־שיין" פון אידן־ראַט. אַלע זיינען געגאַנגען אויף קידוש השם, צוזאַמען מיט זייערע פאַמיליעס. מען האָט אַלע דאָקטוירים מיט די קראַנקן־שוועסטער און זייערע פאַמיליעס פאַרשפאַרט אין „טאָז", אויף יוראָוויצקע גאַס — וועג דער גאַנצער געטאָ איז געווען לייַדיק (ריין פון אידן) נאָך אַ קורצע צייט האָט מען אַלעמען אַוועקגעפירט אין אוישוויץ. און דאָרט פאַרניכטעט.

איך האָב געאַרבעט אין לינת הצדק אַלס קראַנקן־שוועסטער פון 1936, און געווען די גאַנצע צייט זייער טעטיק. אין געטאָ האָב איך געמאַכט מיין וואוינונג אין לינת הצדק, נאָכ׳ן פאַרלירן מיינע עלטערן, 6 שוועסטער און ברידער ז״ל. ניט געהאַט קיין אָרט וואו זיך צו פאַרשטעקן און ניט געהאַט קיין מורא פאַרן טויט. לינת הצדק איז געווען מיין שעלטער ביז מען האָט מיר פון דאָרטן אַוועקגעפירט אין געסטאַפּאָ אויף שענקעוויציע גאַס, און פון דאָרטן געבראַכט אין ביאַליסטאָקער טורמע אַ צעקלאַפּטע און פאַרבלוטיקטע „שמאַטע".

וועג מען האָט מיר אַריינגעוואָרפן אין אַ פינסטערן שטינקענדיקן צעל, איז די ערשטע צו מיר צוגעקומען ליזאַ ריבאַלאָווסקי (באַבקעס) ז״ל, וועלכע האָט מיר דערקענט און אויס־געשריגן: „דאָס איז דאָך, די קראַנקן־שוועסטער פון לינת הצדק!". נאָך אייניגע טעג האָט מען אונז טראַנספאַרטירט אין שטוטהאָף, אַ טויטען־לאַגער, ניט ווייט פון דאַנציג. נאָך דעם האָט מען אונדז

דבורה יאָסעס באדינט דעם צעהרג־טן ביאַליסטאָקער איד מיטן נאָמען מיללער, אין לינת הצדק, וועלכער די נאַציס האָבן געפייניגט.

געבראַכט אין דעם טרויעריק־באַרימטן לאַגער מיט די פיל קרעמאַטאריומס, אוישוויץ. נאָכ׳ן אויסברענען די נומערן אויף די הענט האָט מען אונז געשיקט צום ציגיינער־לאַגער, צו רייניקען די באַראַקען נאָך די פאַרברענטע ציגיינער.

אין אַ פרימאָרגן האָבן מיר געזען ווי מען האָט געבראַכט אידן פון דעם „קליינעם געטאָ", מיט די אַלע ביאַליסטאָקער דאָקטוירים, קראַנקן־שוועסטער און פאַמיליעס. מען האָט זיי אומגעבראַכט אין די 4 קרעמאַטאָריומס וועלכע האָבן געברענט טאָג און נאַכט. דאָס איז געווען 1944. דער ריח פון די פאַרברענטע קערפּערס, איז שטענדיק מיט מיר... די בילדער פון די שרעקלעך פאַרפייניקטע קרבנות שטייען שטענדיק פאַר מיינע אויגן. דאָס געווויין פון די קליינע קינדער, וועלכע זיינען געווואָרן אָפּגעריסן פון זייערע מוטערס, גייט נאָך מיר טאָג און נאַכט. מען טאָר עס ניט פאַרגעסן און מען זאָל עס ניט פאַרגעסן...

איך שיק דאָס בילד פון דעם ערשטן שטאַרק צו־שלאָגענעם ביאַליסטאָקער איד וועלכן מען האָט געבראַכט אין לינת הצדק מיט אָפּגעהאַקטע לונגען. ער איז צעשלאָגן פון די נאַציס, וויל ער האָט מיט זיך געבראַכט אין געטאָ ברויט און אַ ציבעלע, פאַר זיין פרוי און 5 קינדער. זיין נאָמען איז געווען מיללער. די פאַטאָגראַפיע האָב איך געפונען אין ארץ־ישראל, ביי זיינע אַ משפּחה.

האָב אים געפרעגט: — וואו דאַרף איך גיין? — קומט מיט מיר!

ער איז אַריין אין אַ טיר און געקראָכן ווי אַ קאַץ אויף די פינצטערע טרעפּ, — קומט, קומט מיט מיר האָט ער געשעפּטשעט.

איך בין נאָכגעגאַנגען דער שעפּטשעריי, געזען האָב איך גאָרניט...

— וויפל האָט איר?

— צען!

דער מאַן האָט זיך אַ צאַפּל געטאָן, איך האָב געזען אין דער טונקעלער ליכט פון עלעקטרי לעמפּל אַז ער איז געווארן בייז.

צען? פאַר דעם שלעפּט איר מיר אַהער...

איך האָב אַרויסגענומען די צען דאָלער פון שוך,

— אַ סוף זאָל דאָס נעמען, נאָט אייך!

ער האָט מיר אַ שטופּ געטאָן זעכציק זלאָטעס — ווי ער וואָלט מיר געטאָן די גרעסטע טובה.

— איר האָט דאָך געזאָגט זעקס מיט אַ פערטל,

— ניט פאַר צען דאָלער...

איך שטיי און טראַכט וואָס צו טאָן, איך פיל זיך אָפּגענאַרט, פאַר צוויי זלאָטעס מיט פופציק גראַשן עס איך צוויי מיטאָגן אין דער ביליקער אַרבעטער קיך... נאָר איך האָב שוין ניט צו וועמען צו רייַדן, דער יונגערמאַן איז שוין ניטאָ, ער איז אַרויס דורך אַ צווייטער טיר און איך האָב געטאָפּט די טרעפּ אין דעם פינצטערן אַראָפּגאַנג.

פינף און פופציק יאָר, די צייט האָט פאַרשלונגען יענע עפּיזאָדן, די נעמען פון מענטשן, פון גאַסן, ס׳איז אָבער פאַרבליבן אין אונדזער זכרון די דורכגעלעבטע שרעק, ווער וועט דאָס נאָך אונדז דערמאָנען.

שעפטל זאַק׳ס 50 יאָריקער טעאַטער יובל

פון איסאַק ריבאַלאָווסקי

שעפטל זאק וואָס איז געבוירן געוואָרן אין גראָדנע, ביי עלטערן קרעמערס, האָט געקראָגן אַן אַלגעמיינע בילדונג און עטלעכע זמנים אויך געוועזן אַ מתמיד אין בארימטער גראָדנער ישיבה. האָט אויך אַ היפשן שייכות צו אונדזער ביאַליסטאָק. אין זיין פריסטער קינדהייט האָט ער עטלעכע יאָרן געוואוינט אין ביאַליסטאָק, אין קאָלעציקס הויז אויף ליפאָווע, וואו זיינע עלטערן האָבן זיך געפונען צוליב געשעפטלעכע סיבות. זאק האָט אַנגעהייבן זיין ארטיסטישע קאריערע זייענדיק נאָך גאָר יונג, און זיינע ערשטע פראָפעסיאָנעלע שריט האָט ער טאָקע געמאַכט אין ביאַליסטאָק, אויף דער בינע פון טעאַטער „פאַלאָס", וואו ער איז געקומען שפילן מיט דער „ווילנער אָפערעטן טרופּע" בראש מיט די ארטיסטן, נחמה, קדיש, חאַש און אברהם גראָדנער; מען האָט געשפילט דעמאָלט די גאָר פאָפולערע אָפערעטע „באיאדערא", א״א.

נאָך 2 יאָר שפילן איבער פאַרשיידענע שטעט פון פוילן, ווערט שעפטל זאק אַנגאַנזשירט קיין לעטלאַנד און אין אַנדערע לענדער, ער באַקומט די אַנערקענונג אלס אַ רייפן, טאַלאַנטירטן, יוגנטלעכן שוישפילער. נאָכן צוריקקומען קיין פוילן, ווערט ער מאָביליזירט אין דער פוילישער ארמיי, און נאָכן באַקומען די שבועה ווערט ער איבערגעשיקט צו שפילן אין גאַרניזאָן טעאַטער.

נאָכן ענדיקן זיין מיליטער דינסט, פאַרבינדט זיך שעפטל זאק, מיט דעם אונז גוט באַקאַנטן און באַליבטן לאַנדסמאַן, דעם שוישפילער, יודל גרינהויז, און זיי באַשליסן צו אַרגאַניזירן אַ שטענדיקן, יידישן טאַטער־אַנסאַמבל אין ביאַליסטאָק, צו וועלכן עס וועלן ווערן אפט צוגעצויגן נייע גאַסטשפילערס, קינסטלערס פון גרויסן פאַרנעם — און אַזוי ארום, ווען דער גוטער ביאַליסטאָקער טעאַטער־עולם האָבן די געלעגנהייט צו באַוואונדערן די גרויסע יידישע שוישפילערס אין זייער פאַרשיידנארטיקן קינסטלעריש רעפערטואַר. דער פלאַן איז זייער געפעלן געוואָרן די באַלעבאַטים פון טעאַטער „פאַלאָס", סאַלאַמאָן גערמאָן און איסאק גורוויטש, און זיי האָבן געשלאָסן אַן אָפמאַך מיט די איניציאַטאָרן. לייען איך איצט וועגן דעם קינסטלעריש אויפטו אין די געציילטע נומערן פונעם ביאַליסטאָקער „אונזער לעבן" פון יענע יאָרן, וואָס איך האָב מיט גרויס מי אויסגעפונען אין ארכיוו פון ביאַליסטאָקער צענטער, פון איינצלנע נומערן וואָס האָבן זיך אָפגעהיט ביי אונזערע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און פון מיינע לענגערע שמועסן מיט מיין ליבן פריינד, שעפטל זאק, און אין מיין זכרון טויכן אויף יענע יאָרן וועו איך האָב טאָקע געזעון אין טעאַטער „פאַלאָס" אָט די פרעכטיקע פאַרשטעלונגען פון דעם סטאַבילן ביאַליסטאָקער טעאַטער, צו וועלכן עס פלעגן אָפט קומען גרויסע גאַסט־שפילערס. אין שטענדיקן אַנסאַמבל, האָבן צייטנווייז זיך אויך באַטיילט: יעקב סוזאַנאָוויטש (סוזאַנאָו) די טאַלענטירטע רעניע גליקמאַן, דער פיינער זינגער און שוישפילער, שמעון אַסאָוויצקי. מיטן פאַרגרעסערטן ארקעסטער האָט אַנגעפירט דער פיאַניסט און דיריגענט, שאלקע בערעזאָווסקי — זאָקס חבר פון גראָדנע.

דער סטאַבילער ט־אַטער, אין ווועלכן עס האָבן גאַסטראָלירט אַזעלכע ווועלט־נעמען, ווי: אידאַ קאַמינסקא, זיגמונט טורקאָוו, יאַנאַש טורקאָוו, א. סאַמבערג, א. מאַרעווסקי, קורט קאַטש, א. גראַנאַד, מ. ליאַמפּע און אַ ריי אַמעריקאַנער סטאַרן, האָט זיך קונה שם געווען ביים ביאַליסטאָקער עולם און געוואונען די אַנערקענונג פון דער פרעסע. עס האָבן געשריבן וועגן טעאַטער, פסח קאַפלאַן, מענדל גאַלדמאַן, שטיינסאַפיר, טששענאָוויטש, א.א. זיי אַלע האָבן אַנגעוויזן אויף דער גרויסער קולטור־געשעענישן פאַר דער יידישער ביאַליסטאָק. יעדער פרעמיערע איז אויפגענומען געוואָרן מיט גרויס אינטערעס און נייגיר. פון אַנסאַמבל האָט אַ באַזונדער אויפמערקזאַמקייט געצויגן, מיין חבר, דער יונגטלעכער, שעפטל זאק, וואָס האָט אין יעדער פיעסע געשאפן אַן אַנדער קינסטלערישע געשטאַלט.

מיין פריינד, שעפטל זאק, וואָס איז געווען דער וויבריריגדיקער נערוו פון טעאַטער און זיך אַריינגעוואַרפן מיט לייב און לעבן אין דער אַנפירנדיקער ארבעט פונעם טעאַטער, האָט גלייכצייטיק אויך געפונען צייט פאַר זיין פריוואַטן, געזעלשאַפטלעכן לעבן אויסערן טעאַטער. איך געדענק אים, ווי נעכטן וואָלט עס פאַסירט: יונג, שטענדיק עלעגאַנט אַנגעטאָן מיט זיין איידעלן אויסערלעכן אויסזען און גרויסן חוש פאַר הומאָר, האָט ער באַזונדערס אימפאָנירט דעם ביאַליסטאָקער שיינעם מין...

שעפטל זאָק איז זיך אויך פאַרנומען מיטן באַזאָרגן די רעקלאַמע פאַרן טעאַטער: פלעגט אָפט באַזוכן די דרוקעריי פון מאיר פרוזשאַנסקי, וואו ער פלעגט באַשטעלן אָפישן, פראָגראַמען און אַנדערע דרוק־ארבעטן. דאָרט האָט ער זיך צום ערשטן מאָל באַאַגענט מיט דער שיינער, יונגער און ענערגישער, ראָיע ראַקאָווסקי, וואָס האָט געארבעט אין דער דרוקעריי אלס איבערזעצערין. ראָיע האָט געשטאָמט פון זייער אַ בכבודיקער פאַמיליע: איר פאָטער, שמואל ראַקאָווסקי איז געווען אַ העברעישער לערער און אין די פריערדיקע יאָרן אויך אַ רעדאַקטאָר פון אַ יידישער צייטונג אין ביאַליסטאָק. ראָיע האָט באַקומען איר בילדונג אין דרוסקינס גימנאַזיע און איז אויך געווען אַ פאָפולערע ספאָרטלערין און געוואונען עטלעכע אויסצייכענונגען אין לויף־פאַרמעסט. זי האָט געהאָט אַ סך פריינד און פאַרערער. מען האָט אָפט אַנגעהייבן צו באַמערקן זאָקן שפאַצירנדיק אין דער געזעלשאַפט פון ראָיען. צום פורים־באַל, איינגעאָרדנט דורך דעם ביאַליסטאָקער „ליטעראַטן־פאַראיין" איז שוין ראָיע געקומען אין דער באַגלייטונג פון שעפטל זאָק, און צו זיין פרייד

שעפטל זאק

האָט זיין פאַרטנערין ראָיע, אויסגעקליבן געוואָרן אלס „אסתר המלכה", ווי די שענסטע מיידל פונעם באַל.

און באַשערט איז געווען אַז שעפטל זאָל ווערן אַ ביאַליסטאָקער איידעם.

נאָך דער חתונה איז דאָס יונגע פאָר־פאָלק אפגעפאָרן זיך צו באַזעצן אין ווארשע, וואו שעפטל זאק איז אַנגאַנזשירט געוואָרן אין דאָרטיקן „סקאַלא"־טעאַטער צו שפילן איינע פון די הויפט ראָלן. שעפטל זאקס ערשטער אויפטריט אין ווארשע איז אַדורך מיט גרויס דערפאָלג. די ווארשעווער פרעסע האָט אים געגעבן זייער אַ ווארעמען קבלת פנים און געלויבט זיין שיין קולטורעלן שפילן. פון „סקאַלא" איז ער אַנגאַנזשירט געוואָרן אין ווארשעווער רעפערזענטאַנץ־טעאַטער, „נאָוואָשטי", וואו עס האָט זיך אַרגאַניזירט אַ טרופּע מיט די אַנגעזעענסטע קינסטלער פון פוילן — „די נאַציאָנאַלע בינע". שעפטל זאק האָט דאָרט געהאָט די מעגלעכקייט צו שפילן מיט דערפאָלג אונטער דער רעזשי פון וועלט באַרימטע מייסטערס: לעאָפאָלד לינדבערג — קינסטלערישער לייטער פון צירקער שוישפיל הויז: דעם דירעקטאָר פון דער ווינער מלוכה׳שער טעאַטער שולע, פראָפעסאָר מיינהאַרדט און דעם יידיש־פוילישן דראַמאַטורג און רעזשיסאָר, מאָרק ארנשטיין.

די לעצטע פיעסע אין וועלכער זאָק איז אויפגעטראָטן אין וואַרשע, האָרט פאַר דער מלחמה, איז געווען א שטאַרקע אַנטי נאַצי פיעסע און שפעטל זאָק האָט דאָרט געשפילט די הויפטראָל — היטלער, פאַר וועלכן ער האָט שפעטער, ווען די דייטשן האָבן באַזעצט וואַרשע, געקאָנט באַצאָלן מיטן לעבן. נאָך דורכמאַכן א ריי טראַגישע פאַסירונגען איז אים צוזאַמען מיט ראַיען גאָלונגען, פאַר גוט געלט, אַריבערגיין די דעמאַלדיקע דייטשיש־סאָוועטיש גרענעץ און מיט גרויס שוועריקייטן אַנצוקומען אין דעמאָלט שוין סאָוועטישן ביאַליסטאָק.

אין ביאַליסטאָק האָט זיך שוין אַנגעהייבן צו אַרגאַניזירן, אויף א ברייטן פאַרנעם, אַן עכט קינסטלערישער טעאַטער. שפעטל זאָק איז אַנגענומען געוואָרן אלס אַקטיאָר פון דער ערשטער קאַטעגאָריע. אויף זיין רעקאָמענדאַציע איז מענדל גאָלדמאַן באַשטימט געוואָרן אלס פאַרטרעטער פון דירעקטאָר. דער מלוכה־טעאַטער האָט געוויזן פאַרשטעלונגען פון אַזא פאַרנעם, וואָס ביאַליסטאָק האָט נאָך קיינמאָל נישט געזען.

אין מאַי, 1941, איז דער טעאַטער אַרויסגעפאָרן אויף גאַסטראָלן איבערן סאָוועטן־פאַרבאַנד. די ערשטע שטאַט איז געווען מאַגילעוו, ביים דניעפער, און דאָרט האָט זיי געטראָפן די דייטשיש־סאָוועטישע מלחמה. דער טעאַטער איז זיך צעפאַלן און יעדער האָט געזוכט זיך צו ראַטעווען אויף אייגענער האַנט. שפעטל מיט נאָך אייניקע אַקטיאָרן האָבן זיך דערשלאָגן, נאָך לאַנגע וואַנדערונגען אין דער ווייטער, אַזיאַטישער קירגיזיע, אין דער שטאָט, פרונזע. דאָרט האָט ער זיך אויך געטראָפן מיט ראַיזן, וואָס האָט פאַרבראַכט איר וואַקאַציע אין קאַווקאַז און געקומען קיין קירגיזיע און אַזוי אַרום זיך געראַטעוועט פון די דייטשן. זאָק איז דאָרט מאַביליזירט געוואָרן אין דער רויטער אַרמיי. נאָך א שטיקל צייט ווערט ער באַפרייט און קערט זיך אום צוריק קיין פרונזע, וואו ער טרעפט שוין דער אידא קאַמינסקא, אַרגאַניזירנדיק, א האַלב לעגאַלע יידישע טרופּע. מען האָט געליטן הונגער און נויט. א נס איז געווען וואָס אין פרונזע האָט זיך אויך עוואַקואירט די ביאַליסטאָקער משפחה, געמאַרע, און דאָרט איז פאַר די ביאַליסטאָקער געוואָרן א צווייטע היים. ניאָמע געמאַרען איז געלונגען צו קריגן אַרבעט אין א ברויט־פאַבריק, פאַר יענער צייט וועז ברויט אין געווען מיט גאָלד צו גלייך, האָט די געמאַרעס קיין ברויט שוין ניט געפעלט... די געמאַרעס האָבן די ביאַליסטאָקער אַרויסגעהאָלפן מיט א פענעץ ברויט, און די האַרציקע אסתר, געמאַרעס פרוי, האָט אפט מכבד געווען די אויסגעהונגערטע מענטשן מיט א שיסעלע וואַרעמס. די געמאַרעס האָבן ממש געראַטעוועט מענטשן, און ניט נאָר ביאַליסטאָקער.

די טרופּע, בראש מיט דער קאַמינסקא, האָט אַנגעהייבן צו שפּילן אפטער און די לאַגע ביי די אקטיאָרן האָט זיך פארבעסערט. קומענדיק קיין טאַשקענט וואו איך האָב זיך דעמאָלט געפונען און בין געווען אַן אַנפירער פון א רעסטאָראַן, האָב איך זיי באַזאָרגט מיט באַשפּייזונג און באַזונדערס מיין פריינד, שעפטל זאָק.

נאָך דער מלחמה זיינען די זאָקס צוריקגעקומען קיין פוילן און זיך אייגעאָרדנט אין נידערשלעזיע, אין דער שטאָט ווראָצלאַוו (ברעסלוי). שעפטל זאָק צוזאַמען מיט יצחק טורקאָו און יעקס קורלענדער, אַרגאַניזירן אוז פירן דאָרט אַן א טעאַטער און נאָך צוויי יאָר דערפאָלגרייכער קינסטלערישער טעטיקייט פאָרן די זאָקס אף קיין פאַריז. שעפטל זאָק שפּילט און רעזשיסירט עטלעכע פיעסן מיטן פאַריזער „ייקוט" (יידישער קינסטלערישער טעאַטער) און האָט דאָרט גרויס מאַטעריעלן און קינסטלערישן דערפאָלג. ער מאַכט אויך דורך צוזאַמען מיט דער טאַלענטירטער, יונגער אַקטריסע, חיה׳לע ראַזענטאַל, אויף דער איניציאַטיוו פון „דזשאָינט", צוויי טורנייען איבער דייטשלאַנד, וואו עס געפינען זיך יידישע פּליטים, און שפּילט אויך אין בערן, ציריך, לאָזאַן, זשענעוו, באַזעל, בריסעל, אַנטווערפן, און אַנדערע שטעט אין אייראָפּע. אין 1951 פאָרן די זאָקס אף קיין אַמעריקע. דאָ באַגעגנט זיך ראַיע מיט איר ברודער, סימאַר ראַקאָווסקי און זיין פאַמיליע. מיט איר אינציקן ברודער האָט זי זיך ניט געזען איבער צוויי צענדליק יאָר.

שעפטל זאָק׳ס נאָמען איז אין די היגע אַקטיאָרישע קרייזן געווען גוט באַקאַנט. ער ווערט אַנגאַנזשירט אין דער טרופּע פון בן־עמי און נאָכדעם אין מאָריס שוואַרצ׳ס קונסט־טעאַטער, וואו ער פאַרנעמט א וויכטיקן אָרט און ער באַקומט אַן אויסגעצייכנטע אַפשאַצונג אין דער יידישער און ענגלישער פרעסע.

שעפטל זאָק ווערט אַנגענומען אין דער אַקטיאָרן יוניאָן אַן דעם פאַרפליכטנדיקן עקזאַמען און שפּעטער ווערט ער זיבן יאָר כסדר אויסגעוויילט ווי א מיטגליד פון דער עקזעקוטיווע. שעפטל זאָק איז בכלל זייער פאָפולער אין די היגע געזעלשאַפטלעכע קרייזן.

נאָך דער שליסונג פון קונסט־טעאַטער, טריי זיין טראַדיציע, אָרגאַניזירט זאָק צוזאַמען מיט ראַיזן שושנה, שפּעטער אויך מיט מאַקס באַזשיק, מיט דער הילף פון באַרימטן הערמאַן יאַבלאָקאָוו, א טעאַטער אויף איסט בראָדוויי, אין „עדיוקיישאַנעל עלייענס". אין טעאַטער, וואָס שפּילט דעם בעסערן רעפּערטואָר, טרעטן אויף די פיינסטע קינסטלער. דער טעאַטער האָט עקזיסטירט פיר יאָר.

שעפטל זאָק איז אויך א פּען מענטש. ער האָט געשריבן אין פאַרשיידענע זשורנאַלן און צייטונגען. א גרעסערע אַרבעט וועגן טעאַטער איז דערשינען צווישן בוך־טאָוולען, וואָס עס האָט אַרויסגעגעבן דער אַלוועלטלעכער יידישער קולטור קאָנגרעס, אין ניו יאָרק.

ער האָט אויך פון פאַרשיידענע שפּראַכן איבערגעזעצט פּיעסן וואָס זיינען געשפּילט געוואָרן אין אַמעריקע און אין אַנדערע לענדער. דעם פאַראַנגענעם סעזאָן איז זיין איבערזעצונג פון אהרן מגד׳ס קאַמעדיע „א גאַסט פון טעקסאַס" געשפּילט געוואָרן מיט אַן אויסערגעווייניגלעכן דערפאָלג אין דער „פאַלקסבינע" מיט וועמען זאָק איז שוין פאַרבונדן א סך יאָרן.

ראַיע איז אַן אַקטיוואָר מיטגליד אין בארד אָוו דירעקטאָרס אין ביאַליסטאָקער צענטער, וואו שפעטל איז אויך אַן אפטער אַריינגייער, און ער באַגאַגנט זיך מיט זיינע אַמאַליקע ביאַליסטאָקער גוטע פריינד.

צו זיין 50 יאָריקן טעאַטער יובל, ווינש איך אים אין מיין נאָמען, און אין נאָמען פון אַלע ביאַליסטאָקער, נאָך לאַנגע, געזונטע, שעפּעריש יאָרן צוזאַמען מיט זיין באַליבטער לעבנס באַגלייטערין, ראַיע.

א דאַנק בריוו פון ביאַליסטאָק

ליבער פריינט ריבאַלאָווסקי,

נאָך אייער אָוועקפאָרן פון אייער קורצן באַזוך דאָ אין ביאַליסטאָק, האָבן אונזערע פריינט מיך געבעטן אייך שרייבן און דאַנקען פאַר דעם וואָס איר האָט פאַר זיי איבערגעלאָזט — וואָס פריינט מאַקס ראַטנער, פון קליוולאַנד, האָט פאַר אונז געשיקט דורך אייך — זיי דאַנקען אויך אייך, אַלע פירער און טוער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק און ספּעציעל מר. דזשערי מינק, פאַר דעם וואָס איר האָט זיי מיט א קורצער צייט צוריק אַרויסגעשיקט און וואָס זיי האָבן טאַקע שוין לעצטנס באַקומען. איך בעט אייך אַזוי גוט זיין, אז איר זאָלט אַרויסשיקן וואָס מיר האָבן געבעטן, אידישע קאַלענדאַרן כדי מיר זאָלן אויך וויסן וועגן אידישע ימים־טובים און אַנדערע זאַכן, וואָס איז פאַרבונדן מיטן אידישן לעבן.

איך וועל זיך פאַרנעמען מיט אַפּהיטן דעם אַנדענק־פלאַק אויף זשאַביע־גאַס, אַזוי ווי מיר האָבן אַפּגערעדט.

האַרציקע גרוסן פאַר אַלע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, אין ניו יאָרק און אומעטום. בעסטע וואונטשן אייך אַלעמען.

ש. באַרטנאָווסקי

ביאַליסטאָק,
יאַנואַר 20, 1978

א דאַנק אויסדרוק

מיר באַדאַנקען האַרציג ר׳ יעקב באַלבאַן, וועלכער וואוינט אין די „קאַאַפּ"־הייזער לעבען אונזער אינסטיטוציע, פאַר אונטער־נעמען זיך צו דאָוונען פאַר״ן עמוד אין אונזער שול פאַר די ימים טובים — פסח, שבועות, און סוכות.

פריינד באַלבאַן איז א בעל תפילה פאַר ראש השנה און יום כיפור אין איינע פון די שולן אין פלעטבוש דזשואיש סענטער, ברוקלין, ניו יאָרק, פאַר 20 יאָר.

מיר פאַרהאָפן אז ר׳ יעקב באַלבאַן וועט קענען אַנגיין מיט זיין הייליגער אַרבעט לטובת די עלטערע מענטשן וועלכע מיר באַדינען.

אַ קבלת פנים פאַר פישל און מרים יצחקי (טרעשטשאַנסקי) פון מדינת ישראל

פון משה מאַלאָזאָווסקי

זונטאָג, דעם 1־טן אָקטאָבער 1977 בייטאָג, זיינען זיך צוזאַמענגעקומען עטלעכע און דרייסיק גאָניאָנדזער און טרעסטינער לאָנדסלייט אין דעם שיינעם זאַל פון ביאַליסטאָקער צענטער, (מיר האָבן אינגאַנצן געהאַט 24 שעה צוצוגרייטן דעם גאַנצן ענין) מקבל פנים זיין צוויי ליבע געסט פון ישראל — פישל יצחקי (טרעשטשאַנסקי) און זיין פרוי — זי אַ טרעסטינער — ער אַ גאָניאָנדזער.

מען וואָלט געדאַרפט, און פישל האָט עס זיכער פאַרדינט, צו שרייבן אַ גרעסערע אָפהאַנדלונג וועגן אים. געווען, און איז אַן אָנגעזעענער טוער אין ועד הפועל. אָבער ניט דאָס איז אונדזער אויפגאָבע איצט.

פאַר אונז לאָנדסלייט איז דער עיקר, וואָס דאָס זיינען צוויי מענטשן וועלכע זיינען „פאַרליבט" אין גאָניאָנדז און טרעסטינע און לעבן און אָטעמען פשוט מיט דעם.

פישל איז „מיסטער גאָניאָנדז" (ווי איך האָב זיך אַמאָל אויסגעדריקט אין דוד סאָהן׳נס 70־יאָריקן יוביליי זשורנאַל, — דוד סאָהן „מיסטער ביאַליסטאָק"). וועט מיר האָבן נאָך אונדזער גרויסן חורבן אָנגעהויבן אַרגאָניזירן אונדזער אַרבעט לטובת די גערעטעוועטע פון דעם היטלער גהינום, איז פישל געווען דער ערשטער צו אָנגאָניזירן מיט נאָך אַ גרופּע גאָניאָנדזער די אַרבעט אין ישראל, — וועט מיר האָבן אָנגעהויבן שיקן שפייז, פּעקלעך קליידער, געלט פאַר אַ בעטל איבערצושלאָפן, אַביסל בעטגעוואָנט, ליילעכער, ציכלעך, האָנטוכער א.א.וו. וועט מיר האָבן מיט יאָרן שפּעטער אַרגאָניזירט אונדזער גאָניאָנדזער ליי־קאָסע (אָן פראָצענט), איז פישל געוואָרן דער פאַרזיצער, ער האָט זיך אַרומגערינגלט מיט אַ גרופּע טייערע, וואויל און אינטעליגענטע גאָניאָנדזער.

פישל און מרים יצחקי

איך האָב געהאַט דעם כבוד זיך צו טרעפן מיט זיי ביי זיצונגען וועו איך מיט שרקה׳ן האָבן באַזוכט ישראל. עס געדיינקט זיך, די באַוואוסטע נאַציאָנאַלע אַקטיוויסטקע שרה ברקאי, יאָסל גרעציק און דוד באַכראַך. ליידער זיינען זיי שוין מער ניטאָ.

וועו דער טרעסטינער סאָל בינדלער־ליי־קאָסע אין וועלכער צפורה גלעדי און שמואל׳קע קורצגאָר זיינען די הויפט פירער, אויך אַרומגערינגלט מיט טייערע וואויל טרעסטינער חברים, וועט מען ביי אַ געלעגנהייט מוזן שרייבן באַזונדער.

מאָטל (מרים) יצחקי איז אין קאָמיטעט פון דער טרעסטינער ליי־קאָסע אָבער צוליב געוויסע אומשטענדן ניט שטאַרק אַקטיוו. דערפאַר מאַכט זי עס אָפּ מיט דעם וואָס איר הויז אין תל־אביב, איז ווי מען וואָלט געזאָגט ביי אונדז אין ניו־יאָרק — דער „גרענד סענטראַל סטיישאָן". עס איז ניטאָ קיין לאָנדסמאַן סיי אַ גאָניאָנדזער אָדער אַ טרעסטינער, וועלכער באַזוכט ישראל אַז ער זאָל ניט ווערן אויפגענומען ביי די יצחקי׳ס אין הויז מיט אַ ליבער האַרציקער ווארעמקייט. מאָטל קילט זיי אָפּ מיט „אייז קרים" (גלידה) זי וואַרעמט זיי באַלד וויידער אָן מיט הייסער קאָפּע, יעדע וואָס קומט פון ישראל דערציילט עס אונדז.

ביי דעם קבלת־פּנים פאַר מרים און פישל יצחקי (טרעשטשאַנסקי) האָבן מיר סערווירט אַ פיינעם הייסן לאָנטש (אָנבייסן) אַריינגעבראַכט פון אַ כשר׳ן רעסטאָראַן, אויסער די קאָפּע אַרונטערגעבראַכט פון דער קיך אין דעם צענטער. די גאַנצע אַטמאָספערע איז געווען אַ היימישע. אַלע זיינען געזעסן ביי איין לאַנגן טיש, די גאַנצע ליינג פון זאָל, מען האָט געגעסן און עס איז געווען גענוג משקה צו מאַכן מער ווי איין לחיים פאַר יעדן איינעם. עס זיינען געקומען געסט פון די בעלי שמחה, משפּחה ווי רבי ביאָליק, זיין פרוי און מוטער, געווען אהרון און חנה׳לע רובין, קוזינס, עס זענען אָנגעקומען באַגריסונגען פון לאָנדסלייט, אין לאָס־אַנדזעלעס, שיקאַגאָ, אַטלאַנטאַ, און וואַשינגטאָן. אפילו אַ טעלעפאָנישע באַגריסונג פון דער קאָלאָניע רעננה, פון קלמן באַכראַך, אַ גוטער פריינט פון די יצחקי׳ס.

דער שרייבער פון די שורות, וועלכער איז געווען דער פאַרזיצער, האָט פאַרגעשטעלט כמעט יעדן איינעם וואָס איז געזעסן ביים טיש, מיט אייניגע אויסנאַמען האָט יעדער איינער באַגריסט די געסט.

מיר מוזן אָבער אַרויסהויבן אַ פאַר הויכפונקטן פון די באַגריסער. דער ערשטער באַגריסער, אין נאָמען פון די גאָניאָנדזער, איז געווען אשר שטשוטשינסקי (ער האָט געמוזט אָוועק גיין ווייל דעם זעלבן נאַכמיטאָג האָט די קובאַנער צווייג פון ציוניסטישער אַרבעטער פאַרבאַנד, אַראַנזשירט אַ באַנקעט פאַר אים מיט די פאַרזיצערין).

שרה מאַלאָזאָווסקי, די פאַרזיצערן פון דער סאָל בינדלער טרעסטינער ליי־קאָסע, האָט אין אַ קורצע פאַר ווערטער אויסגעדריקט דאָס וואָס אַלע אָנוועזנדע האָבן געפילט צו די יצחקי׳ס. רובין בינדלער האָט באַגריסט אין נאָמען פון דער גאָניאָנדזער־טרעסטינער אַרגאָניזאַציע (אין אַ שיינעם אידיש) און האָט איבערגעגעבן זיינע פּערזענלעכע און זיין פרוי מיני׳ס דאַנקען פאַר דער אויפנאָמע, וואָס די יצחקי׳ס האָבן זיי געגעבן וועו זיי האָבן באַזוכט ישראל מיט עטלעכע יאָר צוריק.

מרים ביילוס (וועמעס געסט די יצחקי׳ס זיינען געווען אין ניו־יאָרק) האָט זיי זייער שיין באַגריסט אין נאָמען פון דער קאָהן (קאָנטשוק) משפּחה.

עס איז אינטערעסאַנט אַז כמעט אַלע אָנוועזנדע כאָטש גאָניאָנדזער און טרעסטינער זיינען מיטגלידער (אָנדערע ווי רובין בינדלער איז פרעזידענט עמעריטוס — אף קאַלאַדזש שפראַך) זיינען מיטגלידער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער.

(פון רעכטס צו לינקס שטייען): רובין בינדלער, פישל יצחקי און מאָריס מאָלאָזאָווסקי בייַ אַ צוזאַמענטרעף דורכגעפירט פון די גאָניאָנדזער־טרעסטינער.

די צוויי געסט האָבן גערעדט די לעצטע. מרים האָט אויף איר שיינעם „בלומען"־שפראַך האַרציק געדאַנקט אַלע פאַר דער פיינער אויפנאַמע.

פישל האָט אויף זיין אינטעלעגענטן שטייגער געדאַנקט, ספּעציעל דערמאָנט בינדלער'ן וועמענס אַרבעט אויף דעם געביט פון העלפן די לאַנדסלייט ער האָט שטאַרק אָפּגעשאַצט.

דער פאָרזיצער האָט אין קורצן סומירט די אַלע פיינע האַרציקע און ווארעמע באַגריסונגען צו אונדזערע ליבע און טייערע געסט, עס איז געווען אַן אַנגענעמענער נאָכמיטאָג. מיר זיינען זיכער אַז אונדזערע געסט וועלן עס לאַנג געדענקען.

פ.ס. אַ האַרציקן דאַנק די פאַרוואַלטער פון ביאַליסטאָקער צענטער פאַר געבן אונדז דעם זאָל פאַר דעם נאָכמיטאָג.

פייערונג ביי די גאָניאָנדזער — טרעסטינער אין ביאַליסטאָקער צענטער, זונטיק, דעם 21טן מאַי

זונטיק, דעם 1טן מאַי 1978, וועט אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער, 228 איסט בראָדוועי, נ.י. פאָרקומען דער גרויסער יערלעכער באָל פון די גאָניאָנדזער טרעסטינער לאַנדסלייט. דאָס איז די אייניקע גרויסע און וויכטיקע אונטערנעמונג, וואָס ווערט דורכגעפירט אין פאַרלויף פון יאָר, פאַר די לאַנדסלייט און פריינט. אַ פולער געשמאַקער מאָלצייט וועט סערווירט ווערן. עס וועט אויך זיין פיינע מוזיק און געזאַנג. אַלע לאַנדסלייט און פריינט זיינען גערופן צו קומען צו דער היימישער פייערונג וואו מען וועט פאַרברענגען אין אַן אייגענער סביבה.

דער בנין, וועלכער שטייט נאָך היינט צו טאָג אין ביאַליסטאָק, וואָס האָט געהייסן „ווידער׳ס צוקערניע" לעבן פאַלאַס טעאַטער.

ביי אונזערע לאַנדסלייט אין אַרגענטינע

פון בן־ציון ברוקער (בוענאָס־אירעס)

ווי יעדעס מאָל ווען עס איז ביי אונז וואָקאַציע־צייט (דאָ איז דאָס ווען עס איז ווינטער ביי אייך), ווערט ביי אונז אַביסל אָפּגעשוואַכט די אַקטיוויטעטן. נישט געקוקט אַבער אויף דעם, טוען אונזערע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין בוענאָס איירעס אַלץ, כדי אויך וואָקאַציע־צייט צו זיין טעטיק. די אַרבעט גייט אַן סיי פאַר ביאַליסטאָקער זאַכן ווי אויך פאַרן אַלגעמיינעם אידישן לעבן און פאַר מדינת ישראל, אין וואָס די ביאַליסטאָקער אין אַרגענטינע באַטייליקן זיך אויף אַן אָנגעזעענעם אופן.

* * *

מיר האָבן געהאַט אַן אימפּאָזאַנטן געזעגענונגס־אָוונט פאַר אונזערע פריינט, וועלכע זיינען אָפּגעפאָרן קיין מדינת ישראל צום ציוניסטישן קאָנגרעס. דער זאָל פון „בית ביאַליסטאָק" איז געווען איבערפולט מיט אַ היימישן עולם. מען האָט אויף אַ גאַר ווארעמען אופן געזאָגנט דעם וויצע־פרעזידענט פון ביאַליסטאָקער פאַרבאַנד, גדליה פיינסאָד, ווי אויך די אַקטיוויסטן: ראָזע און אברהם קראָוויץ און משה יאָפע. די מסיבה איז דערעפנט און געפירט געוואָרן פון יצחק צעסלער, סעקרעטאַר פון פאַרבאַנד.

אַ צאָל חשוב׳ע לאַנדסלייט האָבן געהאַלטן קורצע באַגריסונגען צו די אָפּפאָרנדע צום דעם 29־טן ציוניסטישן קאָנגרעס, און מען האָט זיי געוואונטשן דערפאָלג אַלס דעלעגאַטן און באַטיליקטע אין דעם היסטאָרישן צוזאַמענקונפט. עס איז דערביי אָנגעווויזן געוואָרן, אַז אידן אין ביאַליסטאָק זיינען שטענדיק געווען אַקטיוו פאַר ארץ ישראל, פאַר דעם ציוניסטישן אידעאַל, און אַזוי איז דאָס אויך איצט אומעטום. די אָפּפאָרנדע פריינט האָבן האַרציק באַדאַנקט פאַר דער ווארעמער אויפנאַמע וואָס איז פאַר זיי געמאַכט געוואָרן. אין קינסטלערישן פראָגראַם האָבן זיך באַטייליקט: שלמה גראָסמאַן מיט געזאַנג, און חזן דוד מיכאל בירמאן מיט רעליגיעזער נגינה. אַ גרויסן חלק ביים איינאַרדענען און דורכפירן דעם פיינעם אָוונט, וואָס איז פאַרענדיקט געוואָרן מיטן געזאַנג פון „התקוה", האָט געהאַט דער פרויען קאָמיטעט.

* * *

מיר האָבן דאָ געהאַט אַ חשובן גאַסט פון דרום־אַפריקע, פאַר וועמען עס איז דורכגעפירט געוואָרן אַ פיינער קבלת פּנים. דאָס איז אונזער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן אפרים קלאָק, וועלכער איז אין דרום־אַפריקע טעטיק אין דאָרטיקן אידישן ווי אויך אין דעם אַלגעמיינעם פאָליטישן לעבן. די היימישע מסיבה איז פאַרגעקומען אין דעם זאָל פון „בית ביאַליסטאָק", אין בוענאָס איירעס.

דער פייערלעכער אָוונט איז דערעפנט געוואָרן פון גדליה פיינסאָד, וויצע־פרעזידענט פון ביאַליסטאָקער פאַרבאַנד. ער האָט געגעבן אַן אינטערעסאַנטע אָפּשאַצונג וועגן דער פערזענלעכקייט פון אפרים קלאָק, וואָס רופט אַרויס שטאָלץ ביי די ביאַליסטאָקער. כאָטש פריינט קלאָק האָט דערגרייכט הויכע פאָזיציעס אין דרום־אַפריקע, איז געווען דער אויספיר פון פריינט פיינסאָד, איז ער אַבער אויך ווייטער פאַרבונדן מיט דעם גרויסן אידישן יחוס פון ביאַליסטאָק.

עס האָט אויך באַגריסט יצחק צעסלער, סעקרעטאַר פון דעם פאַרבאַנד. ער האָט דערביי אויך אָפּגעגעבן אַן אינטערעסאַנטן באַריכט וועגן די טעטיקייטן פון די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין אַרגענטינע. ער האָט אויך אָנגעמאָלדן פּלענער פון אָקטיוויטעטן פאַרן נייעם סעזאָן. פריינט צעסלער האָט אויך אָנגעוויזן אויף דער וויכטיקייט פון אַרויסגעבן דעם היסטאָרישן „ספר ביאַליסטאָק",

אַ באַגעגעניש נאָך פערציק יאָר

פון ד״ר אַנאַטאַל לעשטשינסקי
(וואַרשע)

איבערגעזעצט פון פויליש: שעפטל זאק

דעם 12טן דעצעמבער, 1977, האָט אַ היפשער עולם זיך פאַר־זאַמלט אויף דער וואַרשעווער לופטפעלד. די צאָל פון די אַפּ־וואַרטנדיקע איז געשטיגן פון מינוט־צו־מינוט. דורך אַ הילכער וועלט געמאַלדן אַז דער עראָפּלאַן פון פּראָג און ניו יאָרק וועלן אַנקומען מיט אַ פאַרשפּעטיקונג. צי וועל איך צווישן די אַנגע־קומענע אָפּזוכן און דערקענען מיין פריינד פון די קינדער־יאָרן און צום איצטיקן געזעראַל־סעקרעטאַר פון ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, איסאַק ריבאַלאָווסקי האָבן מיר זיך דאָך ניט געזען כמעט פערציק יאָר! מענטשן ענדערן זיך דאָך אין לויף פון יאָרן. אָט האָב איך מיט אָפּאָר וואָכן צוריק באַזוכט מיין געוועזענער לערערין פון גימנאַסטיק, אין פאַר׳מלחמה׳דיקן ביאַליסטאָק אין גוטמאַנס גימנאַזיע, פרוי לענא פיענאַזשעק. די לערערין האָט זיך אַזוי געענדערט אַז ווען איך באַגעגן זי אין גאַס, וואָלט איך זי בשום אופן ניט דערקענט. דאָס לעצטע מאָל האָב איך איר געזען שוין נאָך דער מלחמה, מיט 37 יאָר צוריק.

אומגעדולדיק און דענערווירט בין איך אַרום איבער וואַרט־זאַל הין־און־צוריק. איך האָב אַנגעשטרענגט מיין זכרון צו דער־מאָנען זיך ריבאַלאָווסקעס אויסזען פון פאַר דער מלחמה. צום גליק אָבער, האָב איך פאַרן פאַרלאָזן מיין היים צו פאַרן צום לופטפאָרט — אַריינגעקוקט אין דעם לעצטן נומער פון דער „ביאַליסטאָקער שטימע״, וואו עס זיינען געווען פאַרעפנטלעכט עטלעכע בילדער פון איסאַק׳ן.

ענדלעך איז אַנגעקומען דער עראָפּלאַן „ליאט״, מיט די פאַסאַזשירן פון ניו יאָרק. דער עולם איז געוואָרן געשפּאַנט. מען האָט זיך געפרייט און פריינדלעך זיך באַגריסט מיט די געסט. עס זענען שוין אַרויס אַ היפש ביסל מענטשן — צי האָב איך אַסאַק׳ן נישט דערקענט? איך בין אַרויס פון וואַרטזאַל אין דרויסן, וואו די פאַסאַזשירן האָבן אַנגעהייבן זיך פאַנאַנדערפאָרן אין די צוגע־גרייטע אויטאָמאָבילן. פלוצים האָב איך באַמערקט אַ באַקאַנטע געשטאַלט... אַ ווייַלע האָב איך זיך געקווייַנקלט... אָבער יע, דאָס וואָס ווערט איצט געגרייט אין מדינת ישראל. עס האָבן באַגריסט אברהם בורשטין, שרה טורעק און אַנדערע. מיט געזאַנג בציבור האָט אַנגעפירט שלמה גראָסמאַן.

צום סוף האָט דער חשוב׳ער גאַסט, אפרים קלאַק, איבערגעגעבן אַ בינטל זכרונות וועגן ביאַליסטאָק, און וועגן ביאַליסטאָקער אין פאַרשידענע ערטער. ער האָט אויך איבערגעגעבן וועגן דעם איצטיקן אידישן און אַלגעמיינעם לעבן, אין דרום־אָפריקע. פריינט קלאַק, וועלכער איז אַ פראָמינענטער אַדוואָקאַט, האָט מיט זיינע זכרונות וועגן ביאַליסטאָק און אונזערע לאַנדסלייט, געשאַפן בייַ די פאַרזאַמלטע אין „בית ביאַליסטאָק״ אַ היימישע שטימונג. אַלע זיינען דאָנקבאַר געווען דעם ליבן לאַנדסמאַן פאַר באַזוכן אונז. דער גאַסט האָט זיך אויך צום סוף אַריינגעשריבן אין דעם „פנקס ביאַליסטאָק״.

וואָס וועט איצט געגרייט אין מדינת ישראל. עס האָבן באַגריסט אברהם בורשטין, שרה טורעק און אַנדערע. מיט געזאַנג בציבור האָט אַנגעפירט שלמה גראָסמאַן.

צום סוף האָט דער חשוב׳ער גאַסט, אפרים קלאַק, איבערגעגעבן אַ בינטל זכרונות וועגן ביאַליסטאָק, און וועגן ביאַליסטאָקער אין פאַרשידענע ערטער. ער האָט אויך איבערגעגעבן וועגן דעם איצטיקן אידישן און אַלגעמיינעם לעבן, אין דרום־אָפריקע. פריינט קלאַק, וועלכער איז אַ פראָמינענטער אַדוואָקאַט, האָט מיט זיינע זכרונות וועגן ביאַליסטאָק און אונזערע לאַנדסלייט, געשאַפן בייַ די פאַרזאַמלטע אין „בית ביאַליסטאָק״ אַ היימישע שטימונג. אַלע זיינען דאָנקבאַר געווען דעם ליבן לאַנדסמאַן פאַר באַזוכן אונז. דער גאַסט האָט זיך אויך צום סוף אַריינגעשריבן אין דעם „פנקס ביאַליסטאָק״.

איז געווען איסאַק! אַ ביסל דיקער געוואָרן, אָבער זיין געמיט־לעכער שמייכל און דער אויסדרוק פון פנים, האָבן זיך ניט געענ־דערט. גיך האָב איך זיך דערנענטערט צו איסאַק׳ן. מיר האָבן זיך קעגנזייטיק באַטראַכט. ער האָט מיך נישט געקאָנט דערקענען, ווייל מיינס אַ פאָטאָגראַפּיע האָט ער נאָך נישט געהאַט. איך האָב נאָך ניט באַוויזן זיך פאַרשטעלן פאַר אים, ווי איסאַק האָט זיך אַליין געכאַפט, ווער איך בין. ער איז צוגעפאַלן צו מיר, מיט זיינע נאָך גענוג קרעפטיקע הענט און, שטאַרק מיך צוגעדריקט צו זיך. כאָטש מיר האָבן זיך ניט געזען כמעט פערציק יאָר, זיינען מיר גלייך געוואָרן נאָענט איינער צום אַנדערן. און פלוצים, פלוצים איז ווי צייט וואָלט געבליבן שטייַען אויף אַן אָרט... די פילם־טאַשמע האָט זיך אַנגעהייבן דרייַען אויף צוריק און זיך פאַרהאַלטן ביים יאָר 1937: מיר זיינען מיט איסאַק׳ן און זיין משפּחה געווען אויף „דאַטשע״ אין נאַוואַסיאַלקי, לעבן ביאַליסטאָק. כמעט יעדן טאָג פלעגן מיר זיך באַגעגענען ביים סטאָוו, אָדער זיך אַוועקלייגן אין וואַלד אין „גאַמאקן״, וואָס זיינען צוגעבונדן מיט שטריק צווישן צוויי ביימער. ווי גוט עס זיינען געווען די יונגע יאָרן. און נאָך אַ געשטאַלט האָט אויפגעטויכט פאַר מיינע אויגן — די העלדין פון דער קעמפּנדיקער ביאַליסטאָקער געטאָ, איסאַק׳ס קוזינע, פרידע ריבאַלאָווסקי, וואָס איז אומגעקומען על קדוש השם. נאָך אין די פריערדיקע יאָרן איז זי געווען זייער אַ טיכטיקע און האָט זיך אויס־געטיילט פון אַלע אירע חבר׳טעס.

* * *

אַ טאַקסי האָט אונז געפירט פון לופט־פעלד צום האָטעל. מיר זיינען פאַרבייגעפאָרן די ניי אויפגעבויטע וואַרשעווער פרעכטיקע געגנטן. איסאק האָט זיך אַרומגעקוקט און מיר האָבן זיך געטיילט מיט אונדזערע, געמיינטשאַפטלעכע זכרונות. איך האָב אים דער־מאָנט זיין מאַמען, וועלכער איך האָב גוט געקענט; זיין ברודער ראובן, דער קוזינע ליזע און אַ סך ביאַליסטאָקער פריינד און באַקאַנטע. ער, וויידער, האָט מיר דערמאָנט מיין זיידן, ר׳ אברהם ליכטענשטיין, אַן איינוואוינער פון דער דאָמבראָווסקי גאַס.

אויך אין האָטעל האָט נישט געמומען קיין סוף צו אונדזערע שמועסן וועגן „אָמאָל״. לאַנג האָבן מיר געריידט וועגן די געשעענישן אין דער ביאַליסטאָקער געטאָ; וועגן די היטלעריס־טישע רציחות און דעם וויידערשטאַנד וואָס האָבן געשטעלט די ביאַליסטאָקער אויסגעהונגערטע און געפיניקטע יידן. עס זיינען כסדר געפאַלן פראָגעס: און וואָס איז מיט דעם און וואָס איז מיט יענעם? צי יענער לעבט און ווי גייט עס אים?

— און וואָס איז מיט דיין דאָקטאָראַט? האָט מיר איסאק אַ פרעג געטאָן.

— דעם אַכטן דעצעמבער 1977, האָב איך באַקומען דעם טיטל: דאָקטער. איך האָב באַאַרבעט די דאָליע פון די יידן אין דעם ביאַליסטאָקער געגנט, פון דער העלפט פון זיבעצן יאָרהונדערט ביזן יאָר 1795.

איסאק האָט מיך האַרציק גראַטולירט.

יעדן טאָג, כמעט, האָבן מיר זיך באַגעגנט אָדער געשמועסט טעלעפאָניש. וואָס אַמאָל האָבן מיר זיך אַלץ מער דערמאָנט וועגן אונדזערע יונגע, פאַרלאָפענע ביאַליסטאָקער יאָרן, ביז ס׳איז געקומען דער טאָג פון אונדזער צעשייַדונג. שווער איז געווען דער מאָמענט. לאָמיר האָפן אַז מיר וועלן זיך ווען עס איז ווידער זען. ביים געזעגענען זיך האָב איך איסאק׳ן געבעטן איבערצוגעבן האַרציקע, האַרציקע גרוסן, אַלע מיינע פריינד און חברים.

אַ גרויסער שאָד, וואָס אַזוי קורץ האָט געדויערט אונדזער, אַזוי געגאָרטע און נישט פאַרגעסענע, באַגעגעניש.

דריי לידער

פון אָשר שטשוטשינסקי

איך גראָב...

איך גראָב מיט מיין דמיון דעם סוד פון אייביקן זיין.
ווי ס׳גראָבט דער פויער מיטן אַקער־אייזן די ערד,
און זוכט זיין ברויט, זוכט זיין וויין.

דער סוד — אין די טיפענישן פון ימיקן שטראָם פאַרבאָרגן.
אין גיהנום — שעפעריישן פייער פון דער זון פאַרנאָגלט,
אין כּוח, דעם מענטש, חיה און מילבּ מיט ברויט פאַרזאָרגן.

אויף די שפּיצן פון די הויכע הימאלאַיען בערג,
אויפן ראַנד פון בלויע הימלען און גרינער ערד,
ס׳וועט פאַר דיר קלאָר ווערן — די גרויסקייט פון דאָס ווערק.

דער מענטש — דער זין פון אייביקן זיין,
טראָגט זיך אויף די כוואַליעס פון דער שטענדיקער ציט,
איין דור גייט אַוועק, אַ צווייטער אים פאַרבייט.

דער מענטש אין אַלץ דעם זין ברענגט אַריין,
שאַרפט זיין מוח, וויל טיפער פאַרשטיין,
„ווער האָט דעם פאַרכּשופטן אַרום באַשאַפן?״
און דעם מענטש, גלאָזן אַזוי קליין.

אפריל 1977

שטאָט

שטאָט, איך לעב אין דיר מיט צוואַנג,
זייגסט אויס מיין לעבן ווי אַ שלאַנג,
אין שטענדיקן געדראַנק, אין געיעג,
צווישן וועגט — אויף דיין האַרטן שטיינער וועג.

דיינע וועגט פאַרשטעלן די בלויע הימלען,
אין שטומען אומעט מענטשן שימלען...
פאַרשטעלסט די גרינקייט פון פעלד, פון וואַלד,
ניטאָ קיין שמייכל אויף דיין פּנים. טרוקן, קאַלט.

שטאָט, האָסט מיר געבונדן מיט שטיינערנע שטריק,
כ׳קען דיר ניט אַריבער, כ׳קען ניט גיין צוריק,
שטאָט, כּשוף פון מיין עפאָכע, פון מיין צייט,
וואו וועט דער געיעג אונדז פירן? ווי ווייט?

ריזן שטאָט פון שטאָל און שטיין,
קיינער הערט ניט אין דיר קיינעמס געוויין,
אין חלום — מיינע הענט צו זוניקע שטראַלן זיך ציען,
נאָר די פליגלען אין שטאָל געשמידט, קענען ניט פליען.

ניו־יאָרק 1978

לאָמיר העלפן אַרויסגעבן דעם „ספר ביאַליסטאָק״

ווי עס ווערט מיטגעטיילט פון דעם פאַרבאַנד פון ביאַליס־טאָקער אידן אין מדינת ישראל, ווערן דאָרט געמאַכט געהעריקע באַמיאונגען, אַז אין קורצן זאָל דערשיינען דער היסטאָרישער „ספר ביאַליסטאָק״. דאָס איז אויך אין אַ גרויסער מאָס אָפהענגיק פון די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אומעטום.

ווי עס איז שוין געווען געמאָלדן אין דער „ביאַליסטאָקער שטימע״, ווערט אין דעם גרויסן מאָנומענטאַלן ספר פאַראייביקט ווערן הונדערטער יאָרן אידיש לעבן אין אַמאָליקן ביאַליסטאָק, ווי אויך דער גרויזאַמער חורבן און אידישער וויderשטאַנד אין דער טראַגישער היטלער־צייט.

אין דעם היסטאָרישן „ספר ביאַליסטאָק״ ווערט אויך אָפּגע־שפּיגלט ווערן דאָס לעבן און די פאַרשידענע געזעלשאַפטלעכע אַקטיוויטעטן פון די ביאַליסטאָקער אידן אומעטום. לאָמיר געדענ־קען, אַז אויב מיר, דער לעצטער דור ביאַליסטאָקער אידן, וועלן נישט פאַראייביקן אונזער אַמאָליקער היים מיט דעם דאָרטיקן גרויסן יחוס, ווי אויך די גרויזאַמע יאָרן ביי היטלערן, ווערט דאָס שוין קיינער נאָך אונז נישט טאָן. מיר מוזן אין דעם העלפן איצט, אַזוי ווי אַזאַ הייליקע אויפגאַבע פאָדערט דאָס פון אונז.

מיר ווייסן דאָך גוט, אַז ביאַליסטאָקער אידן זיינען שטענדיק און אומעטום געווען, און אַזוי איז דאָס אויך איצט, אויפן ערשטן אָרט פון אַלע אַקטיוויטעטן אין דעם אידישן לעבן. איז עס טאַקע אַ פאַרדרוס פאַרוואָס גראָד אויף דעם געביט, ביים פאַראייביקן אונזער אַלטער היים און דעם גרויסן אידישן ביאַליסטאָקער יחוס, אַז אויף דעם געביט זיינען מיר ליידער צוויישן די לעצטע. עס איז, למשל, באַקאַנט אַז הונדערטער לאַנדסמאַנשאַפטן פון פאַרשידענע טיילן פון פאָר דעם פאָר־מלחמה־דיגען פוילען און פון אַנדערע ערטער אין מזרח־אייראָפּע, האָבן שוין ביז איצט אַרויסגעגעבן פּאַסיגע יזכור־ביכער.

איז לאָמיר ווידער ניט פאַרנאַכלעסיגן דעם איצטיגן פּלאַן און וויכטיגע איניציאַטיוו, דאָס מוז וואָס גיכער פאַרווירקליכט ווערן! לאָמיר אויך געדענקען, אַז דאָס אַרויסגעבן דאָס מאָנומענטאַלן „ספר ביאַליסטאָק״ אין דריי שפּראַכן (אידיש, העברעאיש און ענגליש), וואָס וועט געדרוקט ווערן אין מדינת ישראל — ווייל דאָרט איז די רעדאַקציע־קאָלעגיע — וועט קאָסטן אַ זייער גרויסע סומע געלט. אָבער דאָס טאָר אין קיין פאַל ניט זיין קיין שום אָפּ־האַלט דורכצופירן די הייליגע היסטאָרישע אַרבעט. מיר זיינען זיכער, אַז דאָס וועט דערגרייכט ווערן איצט מיט דער הילף פון אונזערע טייערע ביאַליסטאָקער אידן און פריינט.

לאָמיר אַלע צוזאַמען, מיט טריישאפט און איבערגעגעבנ־הייט ווי דאָס איז ביי ביאַליסטאָקער אידן, אויך פאַרווירקליכן דעם הייליגן ציל ביים אַרויסגעבן דעם מאָנומענטאַלן „ספר ביאַליסטאק״!

מיינע טעג

די האַרבסטיקע טעג לאָזן מיר ניט אָפּ,
זיי בינדן מיר מיט „לאַנג יאָריקע״ שטריק,
וויקלען זיך אַרום מיין גרויען קאָפּ,
און שלעפּן מיין זכרון צו נעכטנס צוריק.

די דערשטיקטע לעבנס פון מיין דור,
לעבעדיקע רינגלען מיר אַרום,
אַלע, נאָענטע, ליכטיקע, אַזוי קלאָר,
אין פאַרשטיינערטן אש־שטום.

באַריכטן פון די טעטיגקייטן ביי די פרוזשאַנער לאַנדסלייט און אומגעגנט

פון הערשל מוראַווסקי

די פרוזשאַנער לאַנדסלייט און אומגעגנט, וועלכע געפינען זיך איצט אין ניו יאָרק, פילאַדעלפיע און אין אַנדערע שטעט און שטעטלעך, טוען באמת זייער וויכטיקע און וויירדיקע אַרבעט פאַרן כלל און פאַרן פרט.

זונטאָג, דעם 29טן יאַנואַר, 1978, (כ״א בשבט, תשל״ח), איז פאַרגעקומען די 35טע טראַדיציאָנעלע טרויער אַקאַדעמיע אין אַנדענק נאָך אונזערע ליבסטע און טיערסטע, וועלכע זיינען אויף אַ גרויזאַמען און אַכזריותדיקן אופן אומגעבראַכט געוואָרן פון די אויפגעבריזטע וויילדע חיות אין מענטשליכן געשטאַלט. דאָס זיינען די מערדערישע דייטשן ימח שמם וזכרם.

די היסטאָרישע געשעענישן פון דער טראַגעדיע, איז זייער לייכט צו געדענקען, אָבער ס׳איז זייער שווער צו פאַרגעסן.

עס איז אַ פאַקט, אַז וואָס לענגער נאָכן חורבן, און וואָס עלטער מיר ווערן, אַלץ שטאַרקער און וויטאַקליכער ווערט אונזער וואונד, וועלכע ווען זיך קיינמאָל ניט קענען פאַרהיילן, און דערפאַר וואַרטן מיר פון יאָר צו יאָר מיט אומגעדולד אויף דעם הייליקן טאָג פון יזכור־פאַרזאַמלונג, וואו מיר טרעפן זיך אַלע און צוזאַמען גיסן מיר אויס אונזער צאָרן און וויינענדיקער שטימע, פונקט ווי ער וואָלט געהאַט דעם געפיל, אַז ער נעמט נקמה פון דער סאַדיסטישער שמוציקער פאַלק...

וועלוול, וועלכער האָט געדאַרפט רייזן וועגן אומקום פון פרוזשאַנע און אומגעגנט, האָט זיך אָבער ניט באַנוגענט מיט דעם, ער האָט זיך צעשפרייט אַסאַך מער און מער. אָבער דער עולם איז געזעסן מיט געדולד און מיט אינטערעס און עס אויסגעהערט.

אויף זייער אַ דראַמאַטישן אופן האָט ער דערציילט וועגן דער פאַרגאַנגענהייט פון דער שטאָט פרוזשאַנע און די אַלע אַרומיקע שטעט און שטעטלעך, וועלכע ער האָט יעדער שטאָט און שטעטל אויסגערופן מיטן נאָמען, און ספּעציעל האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, ווען ער האָט דערמאָנט בערעזע אונזערע אַ שכנ׳ישע קליינע שטעטל. בערעזע קאָרטוזקע.

זייער פיינלעך איז געווען צו הערן, ווען ער האָט באַריכטעט וועגן אומקום פון אונזערע קליינע קינדערלעך, ווי ער האָט זיי אָנגערופן די שלמה׳לעך, די בערעלעך, די טייבעלעך, און די שרה׳לעך, און אַז. וו. ער האָט אויך דערמאָנט און געשילדערט די הערלישע טעטיגקייט פון די פרוזשאַנער און אומגעגנט פאַרטיזאַנער, וועלכע האָבן געגעבן אַ גרויסן וויידערשטאַנד, די מערדער, און מיט גרויס וווייטאָק און פאַרדרוס האָט ער אויסגעשריגן וועגן דעם וויידער־אויפשטאַנד פון די נאַציס, וואָס ס׳קומט איצט פאַר אין פאַרשידענע שטעט און שטעטלעך אין דייטשלאַנד. אין אַנדערע לענדער ווי אויך אין אַמעריקע, וואו די ווילדע פראָים בצורת אָדם האָבן ווידער אויפגעהויבן די קעפּ.

ער האָט אויך באַטאָנט וועגן דער אַלגעמיינער וועלט־פאַליטיק און פון מדינת ישראל בפרט. ער האָט געמאַכט אַ ספּעקטאַקל פון אַלץ און פון אַלעמען.

באַזונדערס האָט ער מיט ווירדע און התפעלות דערמאָנט אונזער פירער **מנחם בעגין** וועלכער איז אין די יונגע יאָרן אויך געווען וועלוולס פירער און לערער. וועלכעס עס האָט פאַרבליבן ביי וועלוול׳ן ווי אייגנעקריצט אין זיין גוף און נשמה, עד היום.

וועלוול איז געקומען צום אויספיר און פאָדערונג, אַז עס דאַרף אייגנעפירט ווערן אַ פינפטע קשיא אין דער הגדה וועגן יציאת גרמניה און וועגן דער אידישער טראַגעדיע בכלל, ווי אויך האָט ער געזאָגט, אַז עס דאַרף ווערן אייגנעפירט ווי ביי אַ חתונה, ווען מען צובראַכט אַ גלאָז נאָכן חורבן פון בית המקדש — זאָל מען צובראַכן צוויי גלעזער די צווייטע נאָכן גרויסן חורבן פון אידנטום. — און דאָן האָט ער פאַרענדיקט מיט אַ געשריי פון ווייטאָק און שטוינונג, און מיט אַ גרויסן זעץ מיטן פויסט אין טיש, אַלס אויסדרוק פון פראָטעסט און פאַרדרוס, האָט ער מיט פעסטע טריט פאַרלאָזן די בימה.

אונזער פאַרזיצער האָט דאָן נאָך וועלוול׳ס רעדע געמאַכט דעם אָפּיל צום עולם און געבעטן די לאַנדסלייט אָנצוהאַלטן די קייט פון אחדות, אַרויסווייזן די בריטהאַרציגקייט און פאַרשטענדיקונג ווי ביז היינט, בכדי צו קענען וווייטער העלפן אַ נויטבאַדערפטיגן לאַנדסמאַן צו יעדער צייט, און זואו ער זאָל זיך ניט געפינען.

דער עולם האָט זיך זייער שיין און וואַרעם אָפּגערופן. דער חזן האָט דעם גאַנצן שבעה מדורי גהינום, און על פי נס־גדול לעבן געבליבן. זי האָט דערציילט ערינערונגען פון דער פאַרגאַנגענהייט און געשילדערט מיט איינצelהייטן וועגן חורבן פון אידנטום, אין דער צייט פון קריג און נאָכן קריג. און זי איז געקומען צום אויספיר און וואונטש, אַז מען זאָל ערציען דעם נייעם דור, זיי זאָלן ניט פאַרגעסן און ניט פאַרנאַכלעסיקן מה שעשה לנו עמלק.

אין צווישענצייט פירט־דורך אונזער באַליבטער ביאַליסטאָקער חזן, הערי פיינבערג, מיט זיין פּאָנאַ באַגלייטערין סאַניא הייזוס. דער צוגעגרייטער גינסטיקער פּראָגראַם פון חזנ״ש און אַנדערע צוגעפאַסטע ניגונים פאַר אַזא אָטמאָספערע און ווי זיי האָבן דורכגעפירט דעם געזאַנג פון א־ל מלא רחמים, האָט דער עולם זיך זייער איבערגענומען און געווישט די טערערן.

דאָן קומט אויף דער בינע אונזער לאַנדסמאַן וועלוול גאָלובאָוויטש (גאָלוב) און זייענדיק אָנגעזאָפט פול מיט צאָרן און פאַרדרוס פון דער ביטערער פאַרגאַנגענהייט און פון דער שטימונג אין זאָל, האָט ער גלייך פון אָנפאַנג אָנגעהייבן זיין רעפעראַט מיט אַ וויינענדיקער אויפגעבראַכטער שטימע, פונקט ווי ער וואָלט געהאַט דעם געפיל, אַז ער נעמט נקמה פון דער סאַדיסטישער שמוציקער פאָלק...

וועלוול, וועלכער האָט געדאַרפט רייזן וועגן אומקום פון פרוזשאַנע און אומגעגנט, האָט זיך אָבער ניט באַנוגענט מיט דעם, ער האָט זיך צעשפרייט אַסאַך מער און מער. אָבער דער עולם איז געזעסן מיט געדולד און מיט אינטערעס און עס אויסגעהערט.

אויף זייער אַ דראַמאַטישן אופן האָט ער דערציילט וועגן דער פאַרגאַנגענהייט פון דער שטאָט פרוזשאַנע און די אַלע אַרומיקע שטעט און שטעטלעך, וועלכע ער האָט יעדער שטאָט און שטעטל אויסגערופן מיטן נאָמען, און ספּעציעל האָט ער זיך אָפּגעשטעלט, ווען ער האָט דערמאָנט בערעזע אונזערע אַ שכנ׳ישע קליינע שטעטל. בערעזע קאָרטוזקע.

זייער פיינלעך איז געווען צו הערן, ווען ער האָט באַריכטעט וועגן אומקום פון אונזערע קליינע קינדערלעך, ווי ער האָט זיי אָנגערופן די שלמה׳לעך, די בערעלעך, די טייבעלעך, און די שרה׳לעך, און אַז. וו. ער האָט אויך דערמאָנט און געשילדערט די הערלישע טעטיגקייט פון די פרוזשאַנער און אומגעגנט פאַרטיזאַנער, וועלכע האָבן געגעבן אַ גרויסן וויידערשטאַנד, די מערדער, און מיט גרויס וווייטאָק און פאַרדרוס האָט ער אויסגעשריגן וועגן דעם וויידער־אויפשטאַנד פון די נאַציס, וואָס ס׳קומט איצט פאַר אין פאַרשידענע שטעט און שטעטלעך אין דייטשלאַנד. אין אַנדערע לענדער ווי אויך אין אַמעריקע, וואו די ווילדע פראָים בצורת אָדם האָבן ווידער אויפגעהויבן די קעפּ.

ער האָט אויך באַטאָנט וועגן דער אַלגעמיינער וועלט־פאַליטיק און פון מדינת ישראל בפרט. ער האָט געמאַכט אַ ספּעקטאַקל פון אַלץ און פון אַלעמען.

באַזונדערס האָט ער מיט ווירדע און התפעלות דערמאָנט אונזער פירער **מנחם בעגין** וועלכער איז אין די יונגע יאָרן אויך געווען וועלוול׳ס רעדע געמאַכט דעם אָפּיל צום עולם און געבעטן די לאַנדסלייט אָנצוהאַלטן די קייט פון אחדות, אַרויסווייזן די בריטהאַרציגקייט און פאַרשטענדיקונג ווי ביז היינט, בכדי צו קענען וווייטער העלפן אַ נויטבאַדערפטיגן לאַנדסמאַן צו יעדער צייט, און זואו ער זאָל זיך ניט געפינען.

דער עולם האָט זיך זייער שיין און וואַרעם אָפּגערופן. דער חזן האָט

די פרוזשאַנער לאַנדסלייט און אומגעגנט, וועלכע געפינען זיך איצט אין ניו יאָרק, פילאַדעלפיע און אין אַנדערע שטעט און שטעטלעך, טוען באמת זייער וויכטיקע און וויירדיקע אַרבעט פאַרן כלל און פאַרן פרט.

זונטאָג, דעם 29טן יאַנואַר, 1978, (כ״א בשבט, תשל״ח), איז פאַרגעקומען די 35טע טראַדיציאָנעלע טרויער אַקאַדעמיע אין אַנדענק נאָך אונזערע ליבסטע און טיערסטע, וועלכע זיינען אויף אַ גרויזאַמען און אַכזריותדיקן אופן אומגעבראַכט געוואָרן פון די אויפגעבריזטע וויילדע חיות אין מענטשליכן געשטאַלט. דאָס זיינען די מערדערישע דייטשן ימח שמם וזכרם.

די היסטאָרישע געשעענישן פון דער טראַגעדיע, איז זייער לייכט צו געדענקען, אָבער ס׳איז זייער שווער צו פאַרגעסן.

עס איז אַ פאַקט, אַז וואָס לענגער נאָכן חורבן, און וואָס עלטער מיר ווערן, אַלץ שטאַרקער און וויטאַקליכער ווערט אונזער וואונד, וועלכע ווען זיך קיינמאָל ניט קענען פאַרהיילן, און דערפאַר וואַרטן מיר פון יאָר צו יאָר מיט אומגעדולד אויף דעם הייליקן טאָג פון יזכור־פאַרזאַמלונג, וואו מיר טרעפן זיך אַלע און צוזאַמען גיסן מיר אויס אונזער צאָרן און וווייטאָק. גלייכצייטיק גיבן מיר אַפּ רעספּעקט און כבוד פאַר די פאַרשניטענע און פאַרפיניקטע הייליקע קדושים.

דער יזכור איז פון איין זייט אַ הייליקייט און פון דער צווייטער זייט אַ מאַניפעסטאַציע, וועלכע דאַרף בלייבן פאַר דור־דורות, און דערפאַר קומען־פאַר די הזכרות יעדן יאָר מיט גרויס פינקטלעכקייט מיט באַגייסטערונג און וויירדע.

און טראָץ דעם שלעכטן וועטער יענעם טאָג, זיינען די לאַנדסלייט געקומען אויסער פון ניו יאָרק, אויך פון אַרומיקע שטעט און שטעטלעך און אויך פון קאַנאַדע, און פון ניו־פינדלאַנד, און סתם פריינד. דער זאָל וואו די אזכרה איז פאַרגעקומען אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער 228 איסט בראַדווי ניו יאָרק איז געווען פאַרפולט.

אונזער פאַרזיצער איטשע יאַנאָוויטש האָט געעפענט דעם צוזאַמענקונפט און מען האָט געזונגען התקוה, ער האָט אַרויפגערופן אויף דער בינע אַ פרעזידיום פון לאַנדסלייט:

ראובן באַסניאַק, פון שערשעוו; בערל בלושטיין, פון לינעווע; לייבל שפירא; משה רודניצקי און הערשל מוראַווסקי פון פרוזשאַנע. די שטימונג אין זאָל איז געווען זייער אַ געמיטלעכע דאָך אַ פאַרזאָרגטע, אָבער נישט קיין פאַרצווייפלטע. אויף דער בינע האָט געהאָנגען אַ גרויסער טראָנספאַראַנט און מיט גרויסע אותיות איז געווען אויפגעשריבן 35סטע טרויער אַקאַדעמיע געווידמעט דעם אומקום פרוזשאַנע און אומגעגנט, און די 6 מיליאָן אידן בכלל.

אויף אַ קליין טישל אין פראָנט פון בינע, איז געשטאַנען 6 גאָר גרויסע ליכט און געוואָרט, אַז מען זאָל זיי אָנצינדן, אין אַנדענק נאָך די אַלע אומגעקומענע דורך די מיתה משונה׳דיקע טויטן און נאָך די, וואָס זיינען געגאַנגען אויף קידוש השם.

אונזערע צווי לאַנדספרויען פון פרוזשאַנע, פאָליע ניידוס (פערלשטיין) און רייזל דעליס (מאַלטשאַדצקע) האָבן מיט גרויס רעספּעקט און מיט ציטערדיקע הענט אָנגעצונדן די דאָזיקע ליכט. אין זאָל האָט געהערשט אַ שטילקייט פונקט ווי די נשמות פון די קדושים וואָלטן דאָן געווען מיט אונז, און אונז געדאַנקט פאַרן רעספּעקט, וואָס מיר גיבן זיי אָפּ, און פאַר דער מאַניפעסטאַציע, און פאַר ניט פאַרגעסן און ניט פאַרגעבן!

אין אַלגעמיין איז געווען זייער אַ געדריקטע שטימונג. דער זאָל און די מענטשן האָבן אויסדריקלעך אָפּגעשפּיגלט די טראַגעדיע פון דער פאַרגאַנגענהייט. דאָן האָט אונזערע אַ פריינדינע (ראָזע לוסקין) פון סאַנעס אויפגעטראָטן מיט אַ פראָגראַם פון רעציטאַציעס. דער עולם איז געווען געריירט פון אָזעלכע פערפעקטע צוגעפאַסטע פאָעמעס, איבערהויפט, ווען זי האָט רעציטירט וועגן דעם גרויסן באַרג מיט די קינדערשע שיכעלעך, וואָס איז געבליבן פאַר־יתומ׳טע. ס׳איז נישט געבליבן מער קיין קינדערלעך ווער ס׳זאָל טראָגן די דאָזיקע שיכעלעך. און וועגן די אַנדערע רעציטאַציעס פון אברהם סוצקעווער און פון חורבן אין אַלגעמיין. עס קומט איר באמת אַ גרויסן דאַנק.

שפּעטער איז אויפגעטראָטן אונזער לאַנדספרוי פון פרוזשאַנע, היינט אין פילאַדעלפיע (באַשע פרייליך אַנוש), וועלכע האָט אַליין דורכגעמאַכט

דאָן געזאָגט קדיש בציבור און אונטער די קלאַנגען פון — „זאָג נישט קיינמאָל, אַז דו גייסט דאָס לעצטע וועג" — האָט זיך די דראַמאַטישע טרויער־אַקאַדעמיע געענדיקט.

וועגן ווייטערדיקע טעטיגקייטן

איצט גייען מיר אַריבער צו אַ צווייטער טייל פון אונזער טעטיגקייט. עס קומט אַ צייט, וועלן מען דאַרף זיין טרויעריק און עס קומט אַ צייט, וועלן מען דאַרף אויך זיין פריילעך.

געווײַנלעך, יעדער זאָל נאָר זען דער פאַסיקער צייט, פונקט ווי איינער האָט אַמאָל דערציילט אַ וויץ ווי די הויז האָט געברענט און דער זיגער אויפן וואַנט איז געגאַנגען, ער איז ניט שטיין געבליבן.

דעם 6טן נאָוועמבער 1977 (כ"ה בחשון), האָט דער פרוזשאַנער רעליף־קאָמיטעט איינגעאַרדנט אַ דאָפּלטע פייערונג. ערשטנס, צו באַדאַנקען אונזערע גוטהאַרציקע לאַנדסלייט לאַרי און פרענסיס קראָמען (פון דער אַלטער היים לייזער קאַרצשיאַמקער). צווייטנס, אַ דאַנק פאַר די אַמעריקאַנער סאָלדאַטן, וועלכע האָבן באַפרייט פון אַ זיכערן טויט ביי די נאַציס, דעם 5טן מאַי 1945. אַרום 150 לאַנדסלייט זיינען געקומען צו דער איינדרוקספולער פייערונג, כדי צוצוטיילן פאַרדינסטן־כבוד צו אונזערע ערן־געסט, לאַרי און פרענסיס קראָמאַן, פאַר זייער ברייט־האַרציקייט און איבערגעגעבנקייט וואָס זיי האָבן אַרויסגעוויזן צו דעם פרוזשאַנער רעליף־קאָמיטעט בפרט און צו די לאַנדסלייט בכלל, ביי יעדער געלעגנהייט.

דאָס זעלבע ווי איך האָב שוין פריער דערמאָנט פאַר די אַמעריקאַנער סאָלדאַטן, וועלכע האָבן דעם 5־טן מאַי, 1945 צעשמעטערט די גרויסע טויערן פון די קאָנצענטראַציע לאַגערן בכלל און פון דעם לאַגער עבענזע, בפרט, וואו עס האָט זיך געפונען די ריזיקע גרויסע היילן טיף אין דער ערד אונטער די שטיינערנע האַלפן־בערג, וועלכע זיינען געבויט געוואָרן פון אונזערע אייגענע הענט און בלוט מיט שוויים, וועלכע עס האָט כלומרשט באַדאַרפט צו זיין ריפיינערעס, לויט ווי מען האָט אונז געזאָגט, אָבער דאָס איז געווען צוגעגרייט פאַר אונזער פאַרניכטונג. דעם לעצטן טאָג פון דער דייטש־ער קאָפּיטולאַציע וואו איין קווטעט פון אַ קנעפל און בערך 15,000 קאָנצעטלער וואָלטן דאָרטן אומגעקומען. אָבער אויך אַ נס גדול היה שם. די אַמעריקאַנער ארמיי, וואָס האָט מיטן גרעסטן געשווינדקייט אָנגעקומען צו דעם אָרט מיט אַ פאָר שעה פריער, זיינען מיר ניצול געווארן.

אונזער פאַרזיצער איטשע יאַנאָוויטש, וועלכער האָט געפירט דער פאַרזאַמלונג, האָט פאַרשטייט זיך, מיט התקוה באַגריסט אונזערע לאַנדסלייט, ווי אויך אונזערע חשוב'ע געסט, וועלכע זיינען געקומען פאַרברענגען און זיך טיילן מיט אונז מיטן פרייד. דאָס זיינען געווען: דער פּרעזידענט פון ביאַליסטאָקער צענטער, סעם און ראָזע סאָלאָזש; דער ביאַליסטאָקער חזן הערי און געטרוד פיינבערג; וועלכער איז גלייכצייטיג דער עקזעקוטיוו־דירעקטאָר פון דעם צענטער, און געווײַנלעך אונזער אַלטער פריינט, דער גענעראַל־סעקרעטאַר פון דעם צענטער איסאק און מאַלי ריבאַלאָווסקי.

דאָס וואָרט האָט דאָן איטשע צוגעטיילט אונזערן אַ לאַנדסמאַן פון פרוזשאַנע, בן־ציון סילעסקי וועלכער וואוינט איצט מיט זיין פרוי אין פילאַדעלפיע. בן־ציון, וועלכער האָט געריבט קורץ און זאַכלעך, האָט אַרויסגעוויזן זיין פּרעזענליכער פריינדשאַפט צו די קאָרמאַנס און זיי העפליך באַדאַנקט אין זיין נאָמען און אין נאָמען פון זיין פרוי, ווי אויך אין נאָמען פון די יונג־אַמעריקן פון פילאַדעלפיע, וואו בן־ציון איז זייער אַקטיוו.

אונזער לאַנדסמאַן בערל בלוסטיין, פון לינעוויל, וועלכער וואוינט היינט אין פילאַדעלפיע, האָט באַגריסט די קאָרמאַנס אין נאָמען פון דעם פילאַדעלפיער קאָמיטעט, און גלייכצייטיק דערציילט די ביאַגראַפיע וועגן זיין נאָענטער באַציאונג מיט די קאָרמאַנס פון דעם ערשטן טאָג, און זיי גדאַנקט און געוואונשן געזונט און גליק פאַרן צוקונפט.

אונזער לאַנדסמאַן משה רודניצקי, פון פרוזשאַנע, היינט אין ניו יאָרק, האָט באַגריסט די קאָרמאַנס אין נאָמען פון רעליף־קאָמיטעט פון ניו יאָרק. און אויסגעדריקט זיין אַנערקענונג און דאַנק, און געבעטן די קאָרמאַנס, אַז זיי זאָלן אַנגיין און זיך פירן מיטן זעלבן פאַרשטאַנד ביז 120.

דאָן קומט אָרויף אויפן בינע הערשל מוראָווסקי, וועלכער בינדט צוזאַמען דעם צוויי־פאַכיקן יום־טוב, און גיט איבער דעם עולם זיין אַפשאַצונג פון די ביידע יום־טוב'ס, ווי לאַרי און פרענסיס און באַפרייאונגס־טאָג. און מיט שטאָלץ און קאַטעגאָריישקייט און באַגייסטערונג, און אַנערקענונג, באַשטעטיקט ער די וויכטיגקייט פון די אַלע גוטע טאַטן, וואָס מיר האָבן געהערט פון די קאָרמאַנס פון דער צייט פון פרוזשאַנע, פון געטאָ, פון די קאַנצענטראַציע־לאַגערן, און פון נאָך דער באַפרייאונג און פון היינטיגס־טאָג. הערשל האָט אויך באַריכטעט וועגן די אומגאָרמאַלע צייטן פון דער מלחמה און אויסגעפירט, אַז וועגן ניט

דער פרעזידיום פון דער פייערליכער אונטערנעמונג (פון רעכטס צו לינקס): איטשע יאנאָוויטש, פרענציס און לארי קאַרמאן, בערל בלוסטיין, הערשל מוראווסקי, העלא ראגאָוויטש און משה רודניצקי.

די אַמעריקאַנער אַרמיי וואָלטן מיר באַשטימט איצט ניט געווען דאָ, און וואָלטן ניט געקענט פייערן דעם יום־טוב. דאַריבער בעט ער דעם עולם צו טאַנצן און זינגען און זיין צופרידן, אָבער גלייכצייטיק ניט פאַרגעסן און ניט פאַרגעבן מה שעשה לך עמלק.

דאָן קומט־אַרויף אויפן בינע וועלוול גאָלובאָוויטש (גאָלב) און מיט אַ סך התפּעלות פון לאַרין און פרענסיס. ווי אויך מיט דער גרעסטער אַנערקענונג פאַר דער פייערונג פון דער באַפרייאונג דורך דער אַמעריקאַנער אַרמיי. ער דערציילט אונז אַ געוויסן געדאַנק פון ש. אַנסקי.

גלאָז, זאָגט ער, איז אַ דורכזעדיקער מאַטעריאַל, אָבער וועמען פאַרפאַרבט עס פון איין זייט, וועדט עס ווי אַ שפּיגל, און דאָן קען מען זען נאָר זיך אַליין. וואָס ש. אַנסקי מיינט צו זאָגן, איז דאָס, וואָס וועלוול האָט אויסגעפירט אַז די קאָרמאַנס האָבן קיינמאָל אין די גלאָז ניט געזען זיך אַליין, אפילו ווען ס'איז געווען אַ שפּיגל, וואָס מען קען זען נאָר זיך אַליין, האָבן זיי באַווייזן צו זען אַלעמען. פאַר זיי האָט זיך גאָרנישט פאַרשטעלט, און זייער עמאָציאָנאַל מיט טרערן אין די אויגן, האָט וועלוול אויסגעפירט, אַז אַ פרוזשאַנער בייט זיך ניט וואו ער זאָל זיך ניט געפינען, און אַן אונטערשייד אין וועלכע באַדינגונגען.

דאָן רופט איטשע אַרויף לאַרין און פרענסיס וויי אויך עלא ראָגאָוויטש און בערל בלוסטיין פון פילאַדעלפיע, ווי אויך הערשל מוראָווסקי, און משה רודניצקי, און אויף אַ פייערליכן אופן גיט איטשע איבער אַ פלאַק צו לאַרי'ן און פרענסיס, אַלס אַנערקענונג און אַנדענקונג פון דעם פרוזשאַנער רעליף־קאָמיטעט פון ניו יאָרק און פון פילאַדעלפיע און אומגעגענט. לאַרי און פרענסיס, וועלכע זיינען באַגייסטערט און איבערראַשט פון פרייד האָבן אין זייער אַ באַשיידענעם אופן אַלעמען באַדאַנקט.

דער ביאַליסטאָקער חזן הערי פיינבערג, וועלכער האָט זיך געפונען אין זאַל אַלס איינגעלאַדענער גאַסט, האָט פרייווילינ זייער אַ סך בייגעטראָגן און באַשיינט די שמחה מיט זייער גינסטיקע לידער. דער אידישער קאָמיקער, לאַרי דאָרן, וועלכער האָט די גאַנצע צייט געהאַלטן דעם עולם אין אַ באַפרידיקטער און לאַכיקער שטימונג, האָט זייער ערליך פאַרדינט די גרויסע אַפּלאָדיסמענטן.

דאָן באַקומט דאָס וואָרט אונזער איינגעלאַדענער גאַסט, דער געזעלשאַפטס־סעקרעטאַר פון ביאַליסטאָקער צענטער, אייזיק ריבאַלאָווסקי. און אין זיין נאָמען און זיין פרוי'ס נאָמען און אין נאָמען פון פרעזידענט, סעם סאָלאָש און זיין פרוי ראָזע, וועלכע זיינען אויך געווען איינגעלאַדענע גאַסט, און אין אַ קורצן אָבער מיט אַ גרויסער הנאה וווייזט ער אויף די נאָענטקייט פון ביאַליסטאָק און פרוזשאַנע און פאַרוואָס מיר דאַרפן זיך האַלטן נאָענט, און לייגט־פאַר דעם עולם, אַז זיי זאָלן וועלן מיטגלידער פון ביאַליסטאָקער צענטער, בכדי צו קענען אין דער צוקונפט מאַכן גרעסערע פלענער פון פריינדשאַפט צווישן פרוזשאַנער און ביאַליסטאָקער, און פאַרן ענדיקן דערציילט אונז איטשע זייער אַן אינטערעסאַנטן משל פון מדרש, וועו צוויי ברידער, איינער אַ אינגערער בחור און דער צווייטער אַן עלטערער אַ בעל־משפּחה, וועו די צייט איז געווארן שלעכט און ס'איז ניט געווען צו־פיל צום עסן האָט איינמאָל דער אינגערער ברודער, דער בחור פאַרקלערט, אַז דעם זאָק מעל, וואָס ער פאַרמאָגט דאָרף מען אַ האַלבן אַווענטראָגן פאַר זיין עלטערן ברודער, בכדי ער זאָל קענען באַשפּייזן זיין פרוי און קינדערלעך. און טראָגענדיק אויפן פלייצע דעם האַלבן זעקל מעל, אָפּגיינדיק העלפט וועג, האָט ער באַמערקט זיין ברודער דעם

עלטערן, אויך מיט אַ האַלבן זעקל מעל אויפן פלייצע, וועלכן ער האָט געטראָגן צו זיין אינגערן ברודער, אפשר וועט ער ניט האָבן וואָס צו עסן. וואָס איטשע האָט געוואָלט אויספירן איז, אַז פרוזשאַנער לאַנדסלייט זיינען אויך אַזוי, יעדער איינער קלערט אַלעמאָל ווי צו העלפן דעם צווייטן. און טאַקע אויף דעם אָרט, וואו די צוויי ברידער האָבן זיך געטראָפן, דאָס איז געווען אויף אַ באַרג, האָט מען דעם באַרג אַ נאָמען געגעבן הר המוריה, פון דעם וואָרט מורה, ווייל מען האָט עפּעס געלערנט אויף דעם אָרט. און דאָן האָט זיך אונטער די קלאַנגען פון התקוה, און „זאָג ניט קיינמאָל, אַז דו גייסט דאָס לעצטע וועג", די פאַרווייַלונג געענדיקט.

• • •

ווייטערדיקע טעטיגקייטען פון אונזער פילאַדעלפיער ברענטש, טראָץ דעם, וואָס דער דאָזיקער זשורנאַל ווערט אַרויסגעגעבן פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, און געווינלעך זיינען מיר באַגרעניצט מיטן שרייבן. אָבער מיר קענען עס ניט אויסלאָזן, ווייל עס איז זייער געוואונטשן, אַז אַלע לאַנדסלייט זאָלן וויסן כאָטש אַביסעלע פון דער גלענצענדער אַרבעט, וואָס אונזערע לאַנדסלייט אין פילאַדעלפיע טוען. נאָוועמבער דעם 20טן, ״ כסלו איז פאַרגעקומען אַ צוזאַמענקום אין פילאַדעלפיע פון אַלע פרוזשאַנער לאַנדסלייט מיטן צוועק צו שאַפן געלט פאַר דעם זעלבן צוועק, ווי מיר טוען עס אין ניו יאָרק.

אַלס געסט פון ניו יאָרק זיינען מיר זייער שיין, וואַרעם און העפליך מקבל־פּנים געוואָרן, און אַ דאַנק אונזערע איבערגעבענע לאַנדסלייט פון פילאַדעלפיע מיט דער הילף פון לאָרי קארמאַן, איז דער צוזאַמענקום פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ גראַנדיאָזע פאַרווייַלונג, אויף וועלכער ס׳האָט זיך געפונען פון אַלדאָס גוטס, צוגעגרייט פון די העכט פון אונזערע לאַנדס־פּרויען און גלייכצייטיק סערווירט געוואָרן פון די זעלבע פרויען. עס האָט זיך גלייך געשאַפן אַ זייער אַנגענאַמע אַטמאָספערע. די אָפּעטיטן זיינען קיין עין הרע געווען זייער גוט, און די עסנס האָבן באמת זייער גוט געשמעקט און ס׳איז געווען אַ מחיה און אַ פאַרגעניגן. און טאַקע מיט דער הילף פון לאָרי׳ן און פרענסיס קאַרמאַן, האָט די פאַרזאַמלונג זייער לייכט דערגרייכט דעם ציל, וואָס מען האָט געוואָלט. דער עולם פון פילאַדעלפיע האָט באַוויזן צו זיין אַ מוסטער אויף דעם געביט פון שאַפן געלט, אַדער געבן געלט.

די דאָזיקע פאַרזאַמלונג האָט אויך געהאָט נאָך אַ באַדייטונג, דאָס איז געווען וועגן אונזער פאַרשטאַרבענעם לאַנדסמאַן יצחק ראַגאָוויטש ז״ל, וועלכער איז געווען בלב ונפש געטריי און איבערגעבן צו דעם רעליף־קאַמיטעט און געטאָן זייער טיכטיקע ארבעט. עס איז אויפגעדעקט געוואָרן אַז מין טאָוול וואָס הענגט אין דער שול טאָקע וואו די פאַרזאַמלונג איז פאַרגעקומען. דאָס איז די שול, אין וועלכער יצחק ז״ל איז געווען זייער אַ טעטיקער מיטגליד. דער דערמאָנטער טאָוול מיטן אויפשריפט אַלס אַנערקענונג און דאַנקבאַרקייט איז געוויזן געוואָרן צו אַלע פאַרזאַמלטע, אונזערע לאַנדסלייט הרב יודל מעלעס פון פרוזשאַנע און הערשל שרייבמאַן האָבן דורכגעפירט דער רעליגיעזער צערמאָניע אין שול. מען האָט געדאָונט מנחה און געזאָגט קדיש בציבור. אונזער לאַנדסמאַן בערל בלוסטיין האָט באַגריסט און באַדאַנקט די ניו־יאָרקער גאָסט פאַרן אַנטיילנעמען, און דערמאָנט וועגן פאַרלוסט צוליב דעם טויט פון אונזער זייער איבערגעבענעם לאַנדסמאַן יצחק ראַגאָוויטש ע״ה. אונזער פאַרזיצער איטשע יאַנאָוויטש האָט צוריק אָפּגעדאַנקט פאַר אונז איינלאַדן און ארויסווייזן אַזאַ גאָסט־פריינטליכקייט, און ספּעציעל לאָרי׳ן און פרענסיס פאַר זייער באַדייטענדן אַנטייל אין דער געשאַפענער סומע געלט.

אין נאָמען פון אונזער קאָמיטעט וויל איך האַרציק באַדאַנקען אונזערע חברים אין ישראל. אויף וויפיל מיר ווייסן איז יעקב שרייבמאַן, דוב קירשנער, יאָסקע פרידלנדר, און זליג גיאר, וועלכע האָבן געטומען דעם וויכטיקן אינטערעס און איניציאַטיוו, בכדי ארויסצוגעבן אַ פרוזשאַנער פּנקס אין עברית און אין ענגליש. געוויס וועלן מיר טאָן פון אונזער זייט וואָס מיר וועלן נאָר קענען אין די ראָמען פון אונזער מעגליכקייט.

און איצט מיטן פאַרענדיקן אומגעפער וועגן אונזער טעטיקייט. טראַכט איך, צי איך מאָך אַמאָל נישט דעם חשבון אַז דעם בעל־הבית, דאָס מיינט צי דער ביאַליסטאָקער צענטער וועט זיין ביכולת נאָכצוקומען אונז מיט אַזוי פיל פלאָץ אין זייער זשורנאַל, „די ביאַליסטאָקער שטימע". פאַקטיש איז דאָס דער איין־און־איינציקער פלאָץ, וואו מיר קענען שרייבן אַ ביסעלע וועגן אונזער טעטיגקייט. אָבער איך פאַרלאָז זיך אויף דער וווייכער נשמה פון דעם געוועלדיקן סעקרעטאַר, איסאַק ריבאַלאָווסקי.

איך האָף, אַז ער וועט זיך געווויס אַנשטרענגען און אונז צופריידנשטעלן פאַר דעם, פאַר וועלכן מיר. פרוזשאַנער באָמיען זיך פון אונזער זייט צו העלפן און פאַרפילן זיין בקשה, אַז מיר זאָלן וועלן מיטגלידער פון דעם דאָזיקן צענטער.

מיט אַ שיינעם דאַנק אין נאָמען פון אַלע פרוזשאַנער לאַנדסלייט, איז מיין באַריכט געענדיקט.

פאָרשטייער פון אַרגאַניזאַציעס אָנגעשלאָסן אין „גרעיטער ניו יאָרק פאָנד" באַזוכן ביאַליסטאָקער היים

דער 94 יאָריגער היימאן סטאַנגער וווייזט ווי ער האָט געענדיגט אַ קאָמפּליצירטן בילד צוזאַמענגעשטעלט פון איבער 2000 שטיקלעך („פּאָזל").

2 איינוואוינערס אין זייער צימער, אָנאַ שיינמאַן און ראָוז סאוואַדאָר, נעמען אויף די פאָרשטייער מיט ווייזן זיי בילדער פון זייערע פאַמיליעס.

בעסי עטלינדזשער וווייזט אַ סערוועטקע וועלכע זי האָט אַליין אויסגענייט.

מיין רייזע מיט איסאַק ריבאַלאָווסקי פון וואַרשע קיין ביאַליסטאָק

פון דר. שמעון דאַטנער, (וואַרשע)

ס׳איז אַ קילער כמורנער פרימאָרגן, דינסטאָג דעם 13טן דעצעמבער, 1977. ס׳איז נאָך פינצטער ווען איך זעץ זיך אַריין 7 אינדערפרי אין דעם אויטאָ. מיר פאָרן צום האָטעל „אינטער קאָנטינענטל״ צום טרעפן פריינט ריבאַלאָווסקי, און מיר פאָרן דורך די נאָך דרימעלדיקע הויפט־שטאָט וואַרשע. מיר פאָרן אין דער ריכטונג צו דער וויסל, און קומען באַלד צום שאָסיי וואָס פירט קיין ביאַליסטאָק. אַלץ איז געקומען אומגעריכט.

איך האָב דעם געגנעראַל־סעקרעטאַר פון ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק ניט געזען איבער 4 יאָר, זינט איך בין געווען אין ניו־יאָרק, אין פעברואַר, 1973, אויף דער אימפאָזאַנטע הזכרה־פייערונג צו די שלושים־יאָרן נאָכן חורבן ביאַליסטאָק.

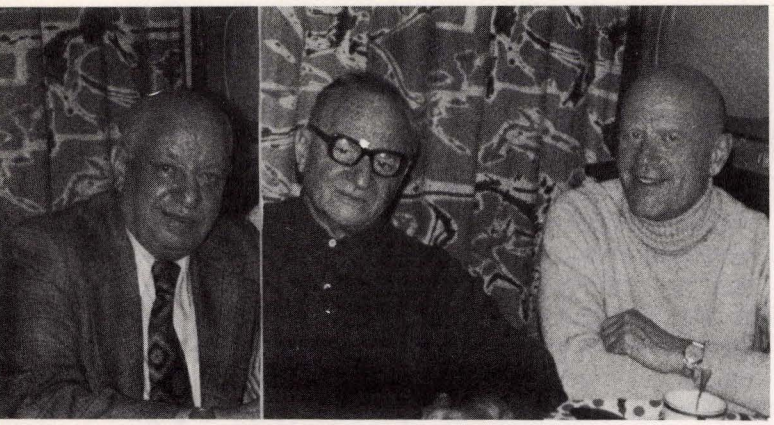
מיט 6 יאָר צוריק אין 1971, בין איך געווען צום לעצטן מאָל געציילטע שעה׳ן אין ביאַליסטאָק, אַלאַמירט דורך פריינט, אַז עס קומט פאָר עפּעס אומגלויבלעכעס מיט דעם זשאַביער־געטאָ בית־עלמין. פאָר דעם, במשך די לעצטע 20 יאָר בין איך קיין איינמאָל דאָרט ניט געווען.

איצט זיצן מיר אין אַ באַקוועמען אויטאָ, מערצעדעס 300, זיין אייגענטימער און שאָפער, אַ סימפּאַטישער וואַרשעווער פאָלאַק, ער קאָרגט ניט קיין שבחים אויפן אַדרעס פון זיין מאַשין, פירט איר שנעל און פלינק, איז דיסקרעט, מישט זיך ניט אַריין אין גע־שפּרעך. ס׳איז פאָראַן גענוג ביאַליסטאָקער טעמעס צו באַרירן און דערמאָנען, און נאָך לאַנג שווייגן און טראַכטן. מיר פאָרן דאָך אין דער שטאָט אין וועלכער איך האָב פאַרבראַכט מיינע בעסטע יאָרן און פריינט ריבאַלאָווסקי איז דאָך דאָרט געבוירן געוואָרן און פאָר־בראַכט זיין יוגענט. מיר ביידע אַזוי ווי טויזנטער אַנדערע ביאַליס־טאָקער האָבן מיר דאָרטן פאַרלוירן אונזערע היימען, אונזערע נאָענטסטע און טייערסטע וועלכע זיינען געפאַלן על קידוש השם און קידוש העם. איך האָב דעם דאָזיקן פרט פון זיין ביאָגראַפּיע דערוואוסט זיך ערשט איצט אין אויטאָ, אַז איך האָב געהאַט אַ פרוי מיט 2 קינדער, ער — דאָס זעלביקע. עס דערנענטערט אונז, הגם איך בין מסופק צי עס איז ריכטיק דאָס: „צרת רבים חצי נחמה״.

דער מאָרגן שיינט אויף פרעכטיק, ס׳איז אַ שיינער זוניקער טאָג. מיר האָבן עפּעס מזל, גאָנצע וואָכן האָבן מיר דאָ געהאַט פאַרכמורעטע, פאַרשנייטע טעג און נעכט און ווי ס׳וועט זיך באַלד אַרויסווייזן אויך פון מאָרגן וועלן מיר ווייטער ניט האָבן קיין גוטן וועטער. אָבער היינט... דער שאָסיי איז גלאַטיק און טרוקן, עס איז ניט קיין צו גרויסע באַווגונג, אידעאַלע תנאים צו אַ רייזע. מיר פאָרן אַדורך אַסטראָוו־מאַזאָוויעצקי, אַ שטילע ניט גרויסע שטאָט, ס׳איז מער ווייניג די העלפט וועג קיין ביאַליסטאָק. עס לעבן אויף געדאַנקען, געווען אַ שטאָט מיט 10,000 אידישע נפשות, וואָס האָט דורכגעמאַכט איר חורבן אין טאָטאַלן פאַרניכטונג פון איר אידישן קיבוץ. שוין אין די ערשטע וואָכן פון יענעם שרעקלעכן יאָר 1939, זיינען אַרום 500 נפשות אויסגע׳שחט׳ן געוואָרן אויפן אָרט, די רעשט פאַרטריבן צום טויט. אידיש האָב און גוטס אויסגעראַבירט און פאַרברענט.

כמעט פאַראַלעל צו אונזער שאָסיי, דרום־זייט, לויפט די באַן־ליניע ביאַליסטאָק־וואַרשע.

אויף דער דאָזיקער באַן־ליניע דרומ׳דיק און אַביסל מזרח׳דיק,

נאָכן צוריקקומען פון ביאַליסטאָק זיצן צוזאַמען דר. שמעון דאַטנער און איסאַק ריבאַלאָווסקי מיט אַנאַטאָל לעשטשינסקי אין וואַרשע ביי דאַטנערן אין הויז.

איז די באַן־סטאַנציע מאַלקין, און פון דאָרטן ניט וווייט ליגט טרעבלינקע... איך טייל זיך מיט מיינע געדאַנקען, מיר שווייגן ביידע... און נאָך אַ דריטער, אַ גאָר אַנדערער פּערזענליכער געדאַנק קומט מיר אין זינען. דאָ אין אַסטראָוו האָב איך פריי אָפּגעאָטעמט. געווען איז דאָס אַזוי: סוף אויגוסט 1945, בכן מיט 32 יאָר צוריק בין איך געפאָרן אין אַ אויטאָ פון ביאַליסטאָק קיין וואַרשע, איך בין געווען אין אַ דעלעגאַציע, וואָס איז באַשטאַנען פון 18 געווענע פאַרטיזאַנער פון ביאַליסטאָק־וואָיעוואודסטוווע, אַלס אירע פאַרשטייער צו אַ צוזאַמענפאָר פון די פאַרטיזאַנער פון גאַנצן לאַנד, וואָס האָט געזאָלט שאַפן אַן אַרגאַניזאַציע פון קעמפער געגן דייטשן פאַשיזם. די צייטן זיינען געווען אומזיכער, און ס׳איז געווען אַ סכנה צו פאָרן מיט באַנען און אויטאָס. איך בין געווען דער אייניציקער איד. אויך די אַנדערע האָבן געהאַט אַ געוויסן שאַנס אין פאַל פון אַן איבערפאַל און אַ נידערלאַגע, האָב איך דעם דאָזיקן שאַנס ניט געהאַט?

באַנדעס היימישע רוצחים האָבן געמאַרדעט אידן, ווייל זיי זענען געווען אידן. די אייניציקע זאַך איז געווען ניט לאָזן זיך בעת אַן איבערפאַל און אפשר וועט צושפּילן דער מזל און צו אַן איבערפאַל וועט ניט קומען. דער געפערלעכסטער טייל וועג איז געווען צווישן זעמבראָווע און אַסטראָוו־מאַזאָוויעצקי. מיר זענען געזעסן אויף 2 בענק אויף דער מאַשין אין צוויי רייען, פלייצע קעגן פלייצע, מיט די פּנימער אויף די צינגעלס פון אונזער ביקס, מיט האַנט־גראַנאַטן אין די קעשענעס און אויף די גאַרטלען, דער בליק אַנגעשטרענגט אויף די פאַרבייוויפּנדיקע ביימער פונ׳ם גרויסן געדיכטן וואַלד. עס האָט געהערשט אַ שווייגן. ערשט דאָ אין אַסטראָוו האָט מען אָפּגעאָטעמט. פון דאָנען קיין וואַרשע איז די לאַנג אויף די וועגן געווען באַדייטנדיק בעסער. מיר פאָרן איבער זעמבראָווע וואו עס איז געווען אַ שרעקלעכער זאַמל־לאַגער אין נאָווע־דעצעמבער, 1942, פאַר אונזערע אומגליקלעכע ברידער און שוועסטער פון יענער ביאַליסטאָקער אומגעגענט, פאָרן אַרויספירן זיי קיין טרעבלינקע.

מיר ביידע, איך מיט פריינט איסאַק ריבאַלאָווסקי, לויפן אַדורך מיט גרויס געשווינדקייט זעמבראָווע, נאָווואַסיאַלקי, דעם וועג וואָס פירט קיין כאַראַשטש, און שוין זענען מיר אויפן אָרט, ביאַליס־טאָק... דער זעלבער וואָקזאַל, די בריק איבער די שינעס, דער קאַשטאַל אויפן נאָמען פון הייליקן ראַך, דאָס שטייט אַלץ אויפ׳ן זעלבן אָרט. אָבער וואו ביזטו אונזער אידיש ביאַליסטאָק פון יענע יאָרן? אונזערע נאָענטע, אונזערע קינדער, אונזערע גוטע יאָרן? לאָמיר שווייגן, און מיר שווייגן... אין דרויסן איז אַ קלאָרער, זוניקער טאָג...

בענ׳ס באַרימטע שיר־השירים בילדער
רופט אַרויס גרויס באַגייסטערונג

אין זומער 1950, וועו בען איז געווען אין זיד־פראַנקרייך, וואו די אַרומיקע לאַנדסשאַפט איז פרעכטיק און עס דערמאַנט דאָרט פיל וועגן מדינת ישראל, איז דעם קינסטלער געקומען אין געדאַנק די וויזיע פון שיר השירים, וואָס ער, בען [בן ציון ראַבינאָוויטש], האָט אַלס אַ קליין אינגל געלערנט אין חדר אין ביאַליסטאָק. זייענדיק אין דעם פרעכטיקן פראַנצויזישן שטעטל באַגאָן, האָט בען אַנגעהויבן צו אילוסטרירן דעם טעקסט פון דעם וואונדערלעכן ליבעס־ליד, וואָס איז דער שיר השירים אשר לשלמה. עס איז, אגב, ווערט צו דערמאַנען, אַז דער נאָמען פון זיין פאָטער איז געווען שלמה.

ביים אָנהויבן פאַרווירקלעכן זיין גרויס ניי באַרימט קונסט־ווערק פון שיר השירים, האָט בען געמוזט איבערציילן געוני די אותיות פון דעם אָריגינעלן העברעאישן טעקסט, כדי אויסצו־רעכענען, אַז עס זאָל אויסקומען אויף יעדן בלאַט פון די הונדערט בלעטער די זעלבע צאָל שורות. דעם דאָזיקן טעקסט האָט ער געצייכנט, באַצירט און געמאָלן אין דריי קאָלירן: רויט, גרין, בלוי.

איסאַק ריבאַלאָווסקי און בען שטייען ביי אַ בילד געמאָלן דורכן קינסטלער פון זיין פרוי, געראַ.

דער טעקסט אויף וועלכן עס באַזירט זיך די הויפט אילוסטראַציע איז געמאָלן אין ווייס, כדי עס זאָל זיין קלאָר וועלכע שטעלע איז אילוסטרירט. דאָס אַלץ איז אויף אַ פרילינג־גרינעם פאָן. צו דעם קומט נאָך צו צען בלעטער, מיט טיטולן, די הילע, אָנווייזונגען א.ד.ג.

בען האָט זיינע באַרימטע שיר־השירים בילדער פאַרענדיקט מאָלן אין 1967. דאָס הייסט, אַז דאָס אַרבעטן איבער דעם גרויסן און אומפאַרגלייכלעכן קונסט־ווערק האָט געדויערט 17 יאָר. צום סוף זיינען די שיר־השירים בילדער אַרויסגעגעבן געוואָרן אין אַ גרויסן פראַכט־אַלבום, אין דער נאַטירלעכער גרויס פון די אָריגי־נאָלן און אויך אין אַלע וואונדערלעכע פאַרבן. דאָס אַלץ איז דער־שינען מיט אַ צוגאַב־אויסטייטשונג פון פיר שפראַכן: פראַנצויזיש, ענגליש, דייטש און שפאַניש. דאָס דערשיינען פון בענ׳ס אַלבום שיר־השירים בילדער האָט געמאַכט אַזאַ גרויסן רושם, אַז די פראַנ־צויזישע קונסט־אַקאַדעמיע האָט דעם אַלבום געקרוינט מיט זיין פרייז פאַרן שענסטן ווערק פון דער צייט. דער אַלבום איז געווען אויסגעשטעלט אין דער נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק אין פאַריז, אַלע בלעטער זיינען געווען אייגנעראַמט און אויפגעהאָנגען אין דעם שטודיר־זאַל, וואו עס קומען אַלע זען און שטודירן די נייע אויס־גאַבעס. אַזעלכע אויסגאַבעס ווערן אויך פרעמירט פון דער קונסט־אַקאַדעמיע.

דער באַרימטער קינסטלער און אונדזער חשוב׳ער לאַנדסמאַן בען, אַרבעט איצט אויך איבער וויטער זיינע באַרימטע תהלים־

דער טיטל־בלאַט פון דעם ניי־אַרויסגעגעבענעם קונסט־ווערק, דער שיר השירים אלבאָם, פון בען.

בילדער. ער האָט איצט אין דער אַרבעט נאָך דריי אַזעלכע בילדער, צוזאַמען האָט ער שוין 171 בילדער. ער פלאַנירט צו מאַכן נאָך עטלעכע אַזעלכע בילדער, כדי צוזאַמען זאָל דאָס זיין 150 תהלים־בילדער, ווייל 24 בילדער פון דער דאָזיקער גרויסער גרופּע זיינען אויף אַנדערע ביבלישע מאָטיוון. מיר, די ביאַליס־טאָקער, זיינען שטאָלץ מיט אונדזער באַרימטן לאַנדסמאַן בען, וואָס פאַרשאַפט אונדז גרויס כבוד.

* * *

אין פאַריז איז נאָרוואָס דערשינען אַ פרעכטיקע אויסגאַבע פון 30 זייטן, אונטערן נאָמען „חד גדיא", מיט זעלטענע קונסט־מאָלעריען און פאַסיקע צייכענונגען, פון בען. די אויסגאַבע, וואָס מיר האָבן באַקומען די טעג אין דער רעדאַקציע „ביאַליסטאָקער שטימע", האָט אויך געהעריקע אויסטייטשונגען אין פראַנצויזיש, וועגן דער באַדייטונג פון „חד גדיא", וואָס איז אין אָריגינאַל אילוסטרירט מיט די קונסט־צייכענונגען.

דער געווען פראַנצויזישער פרעמיער־מיניסטער, זשאַק שאבאן־דעלמאס, האָט לעצטנס איינגעלאַדן דעם פריינט בען קיין באַרדאָ, וואו ביי אַ פייערלעכן באַנקעט איז איבערגעגעבן געוואָרן דעם גרויסן קינסטלער אַ פראַכטפולער מעדאַל, אין נאָמען פון דער שטאָט באַרדאָ. מיר ברענגען דאָ די פאָטאָגראַפיע פון דעם מעדאַל.

צוויי טעג מיט ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין פאַריז

פון איסאַק ריבאַלאָווסקי

אויף מיין וועג צוריק, פון פוילן קיין ניו יאָרק, האָב איך זיך אויף צוויי טעג אָפּגעשטעלט אין פּאַריז. איך האָב זיך דאָרט באַגעגענט מיט אונזערע ליבע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, וואו מיר האָבן פאַרבראַכט אויף אַ גוטן היימישן אופן. נאָך מיין באַזוך אין פוילן און באַזונדערס אין אונזער אַמאָליקער טייערער היים־שטאָט ביאַליסטאָק, פון וואַנען איך בין אַוועקגעפאָרן מיט ווייטאָג אין מיין האַרצן, איז די באַגעגעניש מיט די לאַנדסלייט אין פּאַריז, פאַר מיר געווען אַ טיערע היילונג.

באַלד דעם ערשטן אָוונט, וועו איך בין אָנגעקומען אין פּאַריז, האָבן מיר זיך באַגעגנט דאָרט אין אַ קאַפעע. איך בין געווען אַרומגערינגלט מיט היימישער וואַרעמקייט פון די ליבע לאַנדסלייט: וואָלף באַביטש און זיין שוועסטער, גאָלדע בולאָווקאָ, מיין יוגנט פריינט שורקע לובניצקי און דער באַוואוסטער בינע־קינסטלער זלמן קאָלעשניקאָוו. מיר האָבן לאַנג געשומעסט און איך האָב זיי איבערגעגעבן אַ גרוס פון אונזערע ביאַליסטאָקער אין ניו יאָרק, און וועגן די וויכטיקע טעטיקייטן וואָס מיר פירן דאָ. איך האָב זיי אויך איבערגעגעבן וועגן מיין באַזוך אין ביאַליסטאָק, וואָס איך האָב דאָרט געזען און געהערט, וואָס זיי האָבן אויפגענומען מיט טרויער און צער.

זייענדיק אין פּאַריז, האָב איך זיך אויך געוואָלט טרעפן מיט דעם ליבן לאַנדסמאַן דוד פּאָדליאַשוק. ווי עס האָט זיך אָבער אַרי סגעווייזן, איז ער געווען קראַנק אין שפּיטאָל. איך האָב דאָס זייער באַדויערט. כאָטש איך בין געווען אַ קורצע צייט אין פּאַריז, האָב איך אָבער נישט געקענט אויסמיידן דאָרט אויך צו זען אונזער ליבן לאַנדסמאַן און באַרימטן קינסטלער בען. איך בין געווען אין זיין גרויסער קונסט־סטודיאָ, אין באַגלייטונג פון זלמן קאָלעשניקאָוו. אין אונזער שמועס, האָט פריינט בען מיר דערציילט וועגן זיינע גרויסע קונסט־ווערק וואָס ער האָלט כסדר אין שאַפן. איך האָב אין דער סטודיאָ ביי אים געזען פיל פון זיינע אַלטע און אויך נייע באַרימטע שאַפונגען. ווי באַקאַנט, איז אַ גרויסע צאָל פון בענ׳ס שאַפונגען אויף ביבלישע מאָטיוון (אויף אַן אַנדערן פּלאַץ אין דער היינטיקער „ביאַליסטאָקער שטימע״ ווערט איבערגעגעבן וועגן די לעצטע קונסט־שאַפונגען פון דעם גרויסן קינסטלער).

אין פּראַנקרייך איז בענ׳ס נאָמען זייער גוט באַקאַנט. עס שרייבן וועגן אים פיל די פּראַנצויזישע צייטונגען און זשורנאַלן, די

דער באַוואוסטער ביאַליסטאָקער מאָלער, בען, און דער קינסטלער, זלמן קאָלעשניקאָוו.

(עס שטייען פון רעכטס צו לינקס): וואָלף באַביטש, זיין שוועסטער גאָלדע בולאַווקאָ און שורקע לובניצקי.

אויסשטעלונגען פון זיינע בילדער רופן אַרויס גרויסן אינטערעס. ער באַקומט אויך הויכע אויסצייכענונגען פון דער פּאַרנצויזישער רעגירונג און פון דער דאָרטיקער קונסט־וועלט.

מאַקס קוואַטער מיט זיין זון פון מדינת ישראל באַזוכן דעם ביאַליסטאָקער צענטער און היים

דער ביאַליסטאָקער צענטער און די היים פאַר עלטערע מענטשן, איז לעצטנס אויך באַזוכט געוואָרן פון אונזער חשובן לאַנדסמאַן מאַקס קוואטער, וועלכער וואוינט אין קרית־ים, אין מדינת ישראל. ער איז געקומען אין דער באַגלייטונג פון זיין זון, וועלכער שטודירט דאָ, אין אַמעריקע. ווי דער שטייגער איז פון אַזעלכע באַזוכער, איז אויך אונזער חשובער לאַנדסמאַן פון ישראל אַוועק אַ צופרידענער. מאַקס קוואַטער האָט דאָס אַמבעסטן אויסגעדריקט אין אַ קורץ בריוול צו אונז, וואָס ער האָט אונז צוגעשיקט גלייך נאָך זיין צוריק־קומען אַהיים, קיין מדינת ישראל. מיר גיבן דאָ דעם אינהאַלט פון בריוו:

ליבער פריינט איסאַק ריבאַלאָווסקי,

מיין קורצער באַזוך אין דער ביאַליסטאָקער היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל, האָט געמאַכט אויף מיר אַ טיפן איינדרוק. מען קען נישט פאַרגעסן די ריינע און גוט פאַרזאָרגטע קיך, דער נאָרהאַפטער עסן, די פיזיאָטעראַפּישע אַפּטיילונג, די ציין־אַפּטיילונג, די פוס־פלעגער אַפּטיילונג, די ריינע און שיין איינגעאָרדנטע צימערן, די שוהל, די פלעגע וואָס מען גיט די קראַנקע און נאָך, נאָך. עס איז בעסער „אל תשליכנו לעת זקנה״, אָבער וועו שוין, זאָל עס זיין ניט ערגער ווי אין ביאַליסטאָקער צענטער און היים. עס קומט אייך אַלעמען אַ יישר כח.

בכל הכבוד
מאַקס קוואַטער.

35טע יערליכע אזכרה־פאַרזאַמלונג אין אָנדענק פון 60 טויזענט ביאַליסטאָקער קדושים

עטלעכע הונדערט ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און פריינט האָבן זיך פאַרזאַמלט, זונטיק דעם 5־טן פעברואַר 1978, בייטאָג, אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, אויף 228 איסט בראָדוועי, בייַ דער 35־טער יערלעכער אזכרה נאָך די קדושים און מאַרטירער פון ביאַליסטאָק און אומגעגנט, וועלכע זיינען אומגעברענט געוואָרן פון די נאַצישע רוצחים. צווישן די אָנווועזנדע, זיינען די מערסטע געווען געראַטעוועטע פון די נאַציס, וועלכע זיינען ניצול געוואָרן פון אַ זיכערן טויט. צווישן עולם זיינען אויך געווען לאַנדסלייט, פון דער געגנט אָרום ניו יאָרק.

די טרויער־פאַרזאַמלונג איז געעפנט געוואָרן פון סעם סאָלאָזש, פרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפיטאָל פאַר עלטערע מענטשן, וועלכער האָט אַליין דורכגעמאַכט ליידן און פיין בייַ די נאַציס, פריינט סאָלאָזש האָט אין האַרציקע ווערטער באַגריסט דעם גרויסן עולם, און ער האָט אָנגעוויזן אויף דער וויכטיקייט פון אָפּהיטן דעם אָנדענק פון די קדושים, וואָס דער ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק טוט דאָס יעדעס יאָר אין דער צייט. סעס סאָלאָזש האָט אויך שפּעטער אָנגעצונדן דאָס ספּעציעלע יאָרצייט־ליכט אין אָנדענק פון דעם העלדישן קאַמאַנדיר פון דער ישראל־אַרמיי יונתן נתניהו, וועלכער האָט אָנגעפירט מיט דער היסטאָרישער רעטונגס־אַקציע אין ענטעבע, אוגאַנדאַ, דעם 4־טן יולי 1976.

מיט דער גרויסער אזכרה, אַלס פאַרזיצער, האָט אָנגעפירט לואיס סילווער, קולטור־פאַרזיצער פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט, וועלכער איז אויך עקזעקוטיוו־דירעקטאָר פון דער אַרבעטער רינג היים און שפיטאָל פאַר עלטערע מיטגלידער אין ניו יאָרק. אין קורצע רירנדע ווערטער, האָט פריינט סילווער געריידט און אויפגעלעבט די אַמאַליקע אידישע ביאַליסטאָק, וואָס איז געווען אַ גרויסער באַרימטער צענטער אין אידישן לעבן פון מזרח־אייראָפּע בכלל. לואיס סילווער האָט אויפגעלעבט קאָפּיטלער פון דעם אידישן ישוב אין אַמאַליקן ביאַליסטאָק, וואָס וועט אויף אייביק פאַרנעמען אַ וויכטיקן פּלאַץ אין דער אידישער געשיכטע. פריינט סילווער האָט צום סוף געריידט וועגן די ליידן און פיין, ווי אויך וועגן דעם העלדישן ווידערשטאַנד, פון ביאַליסטאָקער אידן בייַ די היטלעריסטישע מערדערס. ער האָט גערופן אָפּצוהיטן דעם גרויסן יחוס פון אַמאַליקן אידישן ביאַליסטאָק, ווייטער ציען דעם גרויסן גייסטיקן פאָדים פון די אומגעברענטע קדושים און מאַרטירער. לואיס סילווער האָט אויך אָנגעוויזן אויף די איצטיקע געפאַרן, מצד פאַרשידענע שונאים, וואָס לויערט אויף דעם אידישן פאָלק. פריינט סילווער האָט נאָכדעם אָנגעצונדן אַ ספּעציעלן יאָרצייט־ליכט צום צענטן יאָרצייט פון דוד סאָהן ע״ה, וועמענס אָנדענק איז אויך באַערט געוואָרן בייַ דער גרויסער אזכרה.

וועגן דוד סאָהן ע״ה האָט געגעבן אַ קורצע אָפּשאַצונג הרב שמואל קראָניק, דירעקטאָר אָוו פּאַבליק רילעישאַנס. ער האָט אויפגעלעבט די גרויסע פערזענלעכקייט פון פאַרשטאַרבענעם, וועלכער איז געווען דער בויער, גרינדער און אין פאַרלויף פון לאַנגע יאָרן דער ענערגישער פירער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק. דוד סאָהן ע״ה, האָט הרב קראָניק אָנגעוויזן, איז געווען אַ זעלטענע פערזענלעכקייט. עס איז דעריבער ניט קיין וואונדער, וואָס ער איז שטענדיק געווען אָזוי באַליבט בייַ ביאַליסטאָקער אומעטום און וואָס זיין אָנדענק ווערט אויך איצט אָפּגעהיט מיט אַזאַ טריישאַפט. מען דאַרף שטענדיק געדענקען, איז געווען דער אויספּיר פון הרב קראָניק, אַזאַ פערזענלעכקייט. דוד סאָהן ע״ה איז מיט רעכט באַצייכנט געוואָרן אַלס „מיסטער ביאַליסטאָק״, וואָס וועט אויף שטענדיק אָפּגעהיט ווערן בייַ אַלע לאַנדסלייט אומעטום.

מיט גרויס אינטערעס האָט דער פאַרזאַמלטער עולם זיך צוגעהערט צו די איינדרוקן פון זיין באַזוך אין ביאַליסטאָק, וואָס עס האָט איבערגעגעבן איסאַק ריבאַלאָווסקי, גענעראַל־סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. מר. ריבאַלאָווסקי, וועלכער איז געווען מיט אַ דעלעגאַציע פון דער פעדעראַציע פון פוילישע אידן אין ניו יאָרק, אויף אַ באַזוך אין פוילן, איז ספּעציעל אויך אַריינגעפאָרן קיין ביאַליסטאָק. זיינע איינדרוקן בייַ דער אזכרה, האָט געירט אַלע

עס שטייען די מענטשן וועלכע האָבן אָנגעצונדן 6 ליכט אין אָנדענק פון די 60 טויזענט ביאַליסטאָקער קדושים. (פון רעכטס צו לינקס): געיל און מאַיראַ טשודין, ישראל קאמאיקאַ, עלי איצקאָוויטש, הערי פיטלוק, ריבה כענטאָוו, און פאניא פאָזניאק.

דער עולם אין זאַל ביים יזכור פֿאַרזאַמלונג.

אָנוועזנדע ביז טערמן (אַ געוויע באַשרייבונג פון איסאק ריבאַלאָווסקי, וועגן זיין איצטיקן באַזוך אין ביאַליסטאָק, איז געדרוקט אין דער היינטיקער „ביאַליסטאָקער שטימע" אויף זייט 1.

דער באַליבטער ביאַליסטאָקער חזן הערי פיינבערג, האָט ביי דער אזכרה אויף אַ הארציקן אופן געזונגען פֿאַרשידענע חורבן לידער, ווי אויך געזאַגט פֿאַסיקע קאַפּיטלעך תהילים און געמאַכט דעם „א־ל מלא רחמים". צום סוף האָט ער אויך מיט דעם עולם געזאַגט קדיש בציבור און פֿאַרענדיקט מיט דעם „פֿאַרטיזאַנער הימן". אויפן אָפּיל פון איסאק ריבאַלאָווסקי, האָבן די פֿאַרזאַמלטע זיך אָפּגערופן אויף אַ וואַרעמען אופן מיט ביישטייערונגען.

אַ טרויעריקע שטימונג האָט געהערשט אין זאַל ווען איסאק ריבאַלאָווסקי האָט צוגערופן צו דער טריבונע פֿאַלגנדע לאַנדסלייט, וועלכע האָבן אָנגעצונדן די זעקס גרויסע ליכט, אין אַנדענק פון די זעקס מיליאָן אומגעבראַכטע אידן ביי די נאַציס: פרוי ריבא כענטאָוו, מעקסיקא; ישראל קאַמייקאַ; פרוי פֿאַניא פֿאָזניאַק; הערי פּיטלוק; עליע איצקאָוויטש; ווי אויך געיל און מאידא טשודין, די יונגע טעכטער פון אונזער אומפֿאַרגעסלעכער פֿאַרשטאַרבענער לאַנדספֿרוי, ליזא טשודין.

שפּעט נאָכמיטאָג איז דער גרויסער עולם זיך פונאַנדערגעגאַנגען מיט די געפילן און זכרונות פון דער אַמאַליקער אומפֿאַרגעסלעכער היים, די אידישע ביאַליסטאָק, וועמענס אַנדענק עס וועט אויף שטענדיק בלייבן אין זכרון פון די לאַנדסלייט און ביים אידישן פֿאָלק בכלל.

אַ דאַנק-אויסדרוק צום ציוניסטישען אַרבעטער-פֿאַרבאַנד

די באַאַמטע פון ביאַליסטאָקער צענטער, היים פֿאַר עלטערע מענטשען און שפּיטאָל, באַדאַנקען האַרציג דעם „גרייטער ניו־יאָרק ראַיאָן־קאָמיטעט, ציוניסטישער אַרבעטער פֿאַרבאַנד" און די מיטגלידער פֿאַר דעם שיינעם אָפֿרוף צו אונזער מעות־חיטים־קאַמפּעין.

דאָס גיט אונז די געלעגנהייט צו פֿאַרבעסערן און פֿאַרשענערן די אינסטיטוציע און ספּעציעל מאַכען בעסער פֿאַר די עלטערע איינוואוינער.

מיר זיינען זייער צופֿריידן צו זיין פֿאַרבונדען מיט אַזאַ וויכטיגער אידיש־נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע אַלס אונזערע מיטהעלפער.

35סטער יזכור נאָך דעם אומגעקומענעם גראָדנער ישוב

זונטאָג דעם 12 מערץ, 1 אַזייגער בייטאָג איז פֿאַרגעקומען די אזכרה וועלכע האָט באַצייכנט 35 יאָר זינט עס איז אויף אַ מערדערליכן אופן אומגעבראַכט געוואָרן דער גראָדנער ישוב, די באַערונג איז געפירט געוואָרן פון וויצע־פּרעז. פון גראָדנער קלוב אין ניו־יאָרק דארא ראסעק. די ערעפענונג איז געווען טראַדיציאָנעל ווי עס האָט זיך געפירט פֿאַר די לעצטע 30 יאָר מיט אָנצינדן 6 ליכט וועלכע סימבאָליזירן אונזערע 6 מיליאָן ברידער וועלכע זיינען אַוועקגעריסן געוואָרן צוזאַמען מיטן גראָדנער ישוב, די ערעפענונגס־רעדע, וועלכע איז געווען דורכגעפירט ביים געווען פֿאַרזיצער פון גראָדנער קלוב יעקב וואליקאוו, האָט געגעבן אַ אָפּקלאַנג פון די יידישע קעמפֿער פון די אַרמייען און פֿאַרטיזאַנער צוזויאָגן דעם ענטגילטיגן נצחון איבער די נאַצישע מערדערישע פֿאַרניכטונגס מאַשינען.

די פֿאַרניכטונגס אָקציעס אין גראָדנער געטאָ און דער טרויערדיגער סך־הכל פון גראָדנער ישוב איז באַריכטעט געוואָרן דורך דעם לעבעדיגן עדות און אויך געווען פֿאַרזיצער פון גראָדנער קלוב מיישל קרעמער, עס האָט אויפגעווען די פֿיינליכע עראינערונגען אויפן פֿאַרזאַמלטן עולם, וועלכע זיי האָבן דאָס אַליין דורכגעמאַכט אין יענע גרויליכע טעג און חדשים, וועו די פינסטערע שוואַרצע וואָלקנס האָבן זיך אַראָפּגעלאָזן אויפן אייראָפּעאישן יידנטום.

די אויסצייכענונגען פון חזן פיינבערג, וועלכער איז אַליין אַ אָפּשטאַם פון דער גראָדנער שוועסטער שטאדט ביאַליסטאָק איז אַוודאי פיל צו באַשרייבן, ווייל זיינע טאַלאַנטפולע פעאיקייטן קענען נאָר באַצייכענען די, וועלכע זיינען געווען אָנוועזנד.

אַ גרויסן איינדרוק האָט געמאַכט אַ פּאָעמע, וועלכע איז געלייענט געוואָרן דורך דאָרא ראָסעק און געשריבן ביי יעקב וואליקאוו, געווידמעט צום 35סטן יזכור וועלכע די הויפּט ליניע האָט געהייסן יידן פון ביידע זייטן טייך ניעמען, וועלכער איז געפֿלאָסן דורך גראָדנע און באַוואָכט פון ביידע זייטן מיט יידישע געשיכטע העכער 100 יאָר, אינטערעסאַנט איז געווען דאָס יאָר, ווען כמעט אַלע קינדער פון די פֿאַרזאַמלטע זיינען געקומען צו דעם יזכור, האָפֿנדיג אַז מיר וועלן קענען ווייזן אַ ביישפיל פֿאַר אַלע אַנדערע אַרגאַניזאַציעס נאָכצוטאָן דעם ביישפיל.

אין נאָמען פון די יוגענטליכע האָט געערעדט מייקל ראָסעק, דער זון פון דאָרא ראָסעק. אַ ספּעציעלע ליכט איז אָנגעצונדן געוואָרן נאָכן העלד מתיתיהו בנימין וועלכער איז געפֿאַלן אין ענטעבע ביי איינע פון די קינדער רחל, די טאָכטער פון לאה און זעליג קאַפּעלושניק.

אין נאָמען פון אַלע גראָדנער דריק איך אויס אונזערע האַרציגע דאַנקבאַרקייט צו איסאק ריבאַל וועלכער האָט מיט זיין מי און ענערגיע דערבראַכט צו אַזאַ גרויסן דערפֿאָלג, עס קומט אויך אָנערקענונג צו יעקב בערזן און פריינק קערש וועלכע האָבן געגעבן צייט און גרויס אויפמערקזאַמקייט צו דערגרייכן דעם דערפֿאָלג וועלכע מיר האָבן געהאָט, און ביים פֿאַרענדיקן דעם באַריכט, אַפּעליר איך צו אַלע גראָדנער, וועלכע וועלן אינקורצן קריגן די ביאַליסטאָקער שטימע, צו קומען און נעמען אָנטייל אין דעם יזכור, און זען פֿאַר זיך אַליין וי אַזוי אַ באַזאַ פון נישט פֿאַרגעסן, וועלן געלייגט פון אַ גרופּע גראָדנער וועלכע דערמאָנען דאָס יידישע וועלט נישט פֿאַרגעבן און נישט פֿאַרגעסן און איבערגעבן די צוקונפטיגע דורות זיי זאָלן וויסן וואָס עס האָט פֿאַסירט אין דער געשיכטע פון איראָפּייאישן יידנטום מיט גרויס דרך ארץ.

יעקב וואַליקאָוו

צו אַלע ביאַליסטאָקער פריינט אין אַמעריקע

פון דר. סעמיועל עברי, באַלטימאָר

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער זייער דרינגענדער אויפגאַבע פון אַרויסגעבן — איצט און נישט שפעטער — דעם אומפאַנגרייכן ספר ביאַליסטאָק, אַ מאָנומענט צו פאַראייביגן לדורות אונזער פאַרשניטענער היים־שטאָט און אומגעבונג, האָט זיך אין ניו יאָרק פאַרמירט אַ קאָמיטעט פון ביאַליסטאָקער פריינט און חברים מיטן צווועק צו געפינען מיטלען צו העלפן אונזערע לאַנדסלייט אין ישראל צו פאַרענדיגן אַלע הכנות און פאַרעפנטליכן די דריי־שפראַכיגע אַנטאָלאָגיע נאָך אין אונזער צייט.

גלייכצייטיג איז אויך באַשלאָסן געוואָרן אויף אונזער צווייטן צוזאַמענטרעף צו פאַרברייטערן דעם אומפאַנג פון אונזער טעטיגקייט און צו פאַרמירן אַ באַשיידענע, שוועסטער־אַרגאַניזאַציע אין אַמעריקע ענליך צו דער עקזיסטירענדער אַרגאַניזאַציע פון אונזערע לאַנדסלייט אין ישראל און אונטער אַן ענליכן נאָמען „אירגון יוצאי ביאַליסטאָק בארצות הברית וקנדה" אַ פאַרבאַנד פון ביאַליסטאָקער פריינט אין אַמעריקע.

דער קאָמיטעט וועט פאַרזוכן אויפצוהאַלטן פריינטשאַפטליכע און קולטורעלע באַציאונגען צווישן אונז דאָ און אונזערע פריינט אין ישראל און צווישן אַלע וואָס האָבן געלעבט אין ביאַליסטאָק, אויפגעוואַקסן דאָרטן, געלערנט אין די שולעס, געאַרבעט און מיטגעמאַכט די צייטן פון דעם פענאָמענאַלן אויפשטייג פון דער ביאַליסטאָקער קהילה און איר טראַגישן אומקום.

מיר אַפּעלירן דעריבער אַמשטאַרקסטן און אויסערגעווייניעלעך צו די ביאַליסטאָקער פון אומעטום וואָס האָבן נאָך נישט געמאַכט זייער באַשטייערונג פאַר"ן ספר ביאַליסטאָק אומבאַדינגט אַריינשיקן זייער טשעק מיט דער אָנצייכנונג „פאַר"ן ספר ביאַליסטאָק" צום ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק, 228 איסט בראָדווי, 10002.

מיר וועלן זיך אויך צו אַלע ביאַליסטאָקער פריינט וואָס זיינען פאַראינטערעסירט זיך אָנצושליסן אין קאָמיטעט פון „אירגון יוצאי ביאַליסטאָק" אין אַמעריקע צו מיטטיילן זייער נאָמען און אַדרעס צו אונזער סעקרעטאַר פון קאָמיטעט:

Ms. Ray Adashko
150 .W 82nd St.
New York, N. Y. 10024

קיין באַזונדערער מיטגליד־אָפּצאָל איז ניט פאַרויסגעזען. די אַרגאַנאַציע וועט זיין פאַרבונדן מיט"ן ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק אוו האָפט צו געניסן פון זייער הילף אוו באַדינונג.

אַרגאַניזיר קאָמיטעט:
דר. סעמיועל עברי (באַלטימאָר), פאַרזיצער
מיס רעי אַדאַשקאָ, סעקרעטאַרין
לואיס סובאָטניק, ד"ר דזשאַרדזש אַדאַשקאָ, פרוי לעאָן פּאַלאַק
פראָפּ. יצחק ברזילי, י. האַמבורג (ניו־יאָרק), ראַלף בעלל (שיקאָגאָ)
מיטגלידער

שטיצט דעם טראַדיציאָנעלען זומער
עמוירדזשענסי פּאָנד פאַר דער
ביאַליסטאָקער היים און שפּיטאָל.

באַזוכן פון חשובע געסט
אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער

אונזער ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל איז באַזוכט געוואָרן פון משה לעסקי מיט זיין פרוי פענא, וועלכע וואוינען מיט זייער פאַמיליע אין לאָס אַנדזשעלעס. פריינט לעסקי, וועלכער איז געקומען קיין אַמעריקע אין יאָר 1946, האָט דורכגעמאַכט ליידן און פּיין ביי היטלערן און זיך גערעטע־וועט פון אומקום ממש דורך ניסים.

משה לעסקי, וועלכער שטאַמט פון ביאַליסטאָק, האָט פאַר דער מלחמה געאַרבעט אַלס גאַרבער אין דער אונטערנעמונג „ספולקא ראַבאָטניטשא", וועמנס אייגנטימער עס איז געווען די משפּחה מאַרגאָליס. איצט איז מר. לעסקי אין לאָס אַנדזשעלעס אין ביזנעס.

די חשובע געסט און ליבע לאַנדסלייט, וועלכע זיינען געקומען אין אונזער צענטער אין דער באַגלייטונג פון סרוליק און לי

פענע און משה לעסקי

קראַפּטשיק, האָבן באַזוכט אַלע אָפּטיילונגען אין דער אינסטי־טוציע, זיי האָבן געשמועסט מיט באַזוכער און פאַרבראַכט מיט אונז אויף אַ היימישן אופן. ביים געזעגענען זיך, האָבן די גאַסט אויס־געדריקט גרויס צופרידנדקייט וואָס זיי האָבן געזען אין דער אינסטיטוציע און אויך אויסגעדריקט שטאַלץ פון דעם וואָס זייערע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט האָבן אויפגעטאָן דורך דעם.

וואַרעמע ווערטער פאַר אונזער צענטער
פון דעם לעצטן ביאַליסטאָקער רב

מיט אַ קורצער צייט צוריק איז געקומען פון מדינת ישראל קיין ניו יאָרק דער באַוואוסטער רב הרב ר' שמואל שעדראָוויצקי, כדי דאָ זיך צו היילן פון אַ קראַנקהייט. הרב שעדראָוויצקי, וועלכער איז פאַרבליבן דער לעצטער פון די אַמאָליקע 14 רבנים אין ביאַליסטאָק, איז געשיקט געוואָרן קיין אַמעריקע אויף היילונג פון דאָקטוירים אין ישראל.

ווי עס איז די טראַדיציע פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק, האָבן מיר גלייך אַרויסגעוויזן נויטיקער הילף פאַר דעם קראַנקן רב. אַלס ענטפער אויף דעם, האָבן מיר באַקומען אַ זייער וואַרעמען דאַנק בריוו פון הרב שעדראָוויצקי. ער דאַנקט מיט גאַר וואַרעמע וואונטשן דעם ביאַליסטאָקער צענטער, אַלע אָפּיסערס און טוערס פון דעם אינסטיטוציע. דער בריוו פון דעם חשובן רב איז אויך באַגלייט מיט וואַרעמע ווערטער פאַר דערפאָלג פון אונזערע טעטיקייטן.

מיר שיקן איבער הרב שמואל שעדראָוויצקי אונזערע האַרציקסטע וואונטשן פאַר אַ רפואה שלימה. מיר ווינטשן דעם פראָמינענטן רב אַ שנעלן געזונט ווערן, באַגלייט מיט נחת און פרייד און זיין משפּחה.

פסח בורשטיין

פון א. שייקעוויטש (תל־אביב)

דער טויט פון אונדזער חשובן לאַנדסמאַן פסח בורשטיין, וועלכער איז דאָ געשטאָרבן אין עלטער פון 68 יאָר, האָט אַרויס־געפונן גרויס טרויער נישט בלויז ביי די ביאַליסטאָקער אין מדינת ישראל, נאָר אויך אין די ברייטע קרייזן. דער פאַרשטאַרבענער איז לאַנגע יאָרן געווען איינער פון די פירנדע חברים פון דעם פאָר־באַנד פון ביאַליסטאָקער אין ישראל פון פאַרבאַנד פון געווען קאַצעטלער, מיטגליד אין אָנפירערשאַפט פון „יד ושם", אַ מיט־גליד פון פאַרוואַלטונג פון דעם אידישן שרייבער־פאַריין און פון אַנדערע אַרגאַניזאַציעס אין אינסטיטוציעס. עס איז דעריבער ניט קיין וואונדער וואָס זיין טויט האָט אַרויסגערופן טרויער אין אַלע קרייזן.

פסח בורשטיין איז געבוירן געווארן אין ביאַליסטאָק, וואו ער איז דערצויגן געווארן אין די אידישע שולן און געווארן אַקטיוו אין דער יוגנט־באַוועגונג „צוקונפט", וואָס איז געווען ביי דער בונ־דישער פאַרטיי. ווען די נאַציס האָבן געשאָפן דעם געטאָ אין ביאַליסטאָק, איז אויך בורשטיין מיט זיין משפחה פאַרטריבן געווארן אַהינצו. שפעטער וועו די אידן פון ביאַליסטאָק זיינען דעפאָרטירט געווארן קיין אוישוויץ, איז אויך פסח בורשטיין אַהינ־צו פאַרשלעפט געווארן. ער האָט דורכגעמאַכט ליידן און פיין אין אוישוויץ, ביז דער באַפרייאונג אין פרילינג 1945.

באַלד נאָך דער באַפרייאונג, איז בורשטיין גלייך אַוועק־געפאָרן אין זיין געוועזענער היים־שטאָט ביאַליסטאָק. פון אַנהויב איז ער געווען וויצע־פאָרזיצער פון דעם אָרטיקן אידישן קאָמיטעט, אונטער דער פאָרזיצערשאַפט פון שמעון דאַטנער. שפעטער, איז בורשטיין געווארן פאָרזיצער פון דעם אידישן קאָמיטעט. ער איז געווען זייער אַקטיוו ביים העלפן די צוריקגעקומענע, די רעשטלעך אָפגעראַטעוועטע פון היטלערן. שפעטער, וועו ער האָט געזען, אַז אין ביאַליסטאָק איז מער ניטאָ קיין צוקונפט פאַר אַ אידישן לעבן, האָט ער אין יאָר 1947 עולה געווען קיין ארץ ישראל, צוזאַמען מיט זיין פרוי מרים. ער האָט דאָ געגרינדעט דעם פאָר־באַנד פון די באַפרייטע אידן, געווען קאַצעטלער און וויידער־שטענדלער, און ער איז געווארן פאָרזיצער פון דעם פאַרבאַנד. זיין לאַזונג און רוף „ניט פאַרגעסן ניט פאַרגעבן", האָט אים געמאַכט אַלס מיטגליד פון ראַט פון „יד ושם", וי אויך וויצע־פאָרזיצער פון ראַט פון דעם אייראָפּאישן פאַרבאַנד פון וויידערשטענדלער און קאַצעטלער.

פסח בורשטיין איז געווען אַ גוטער אַראַבער, ער פלעגט אַרויסטרעטן ביי פאַרשידענע עפנטלעכע צוזאַמענקונפטן, באַזונדערס בעת די יערלעכע אזכרות געווידמעט דעם אידישן חורבן און וויידערשטאַנד ביי די נאַצים. ער איז אויך איינגעלאַדן געווארן אַרויסצוטרעטן מיט רעפעראַטן אין פאַרשידענע לענדער. אַזוי, צום ביישפיל, איז בורשטיין געווען אין בראַזיל, פאַריז, אויס־טראַליע, דרום־אפריקע און אַנדערע לענדער. ער פלעגט יעדעס יאָר אויך אויפטרעטן ביי די יערלעכע אזכרות פון „ארגון יוצאי ביאַליסטאָק", וואָס ווערט דאָ דורכגעפירט צוזאַמען מיט „קרית ביאַליסטאָק", ביי דער דאָרטיקער מצבה אין אַנדענק פון די קדושים. בורשטיין איז געווען דאָ זייער אַקטיוו אין דעם פאַרבאַנד פון די ביאַליסטאָקער, ער איז אויך געווען אין דעם קאַמיטעט וואָס גרייט איצט אַרויסצוגעבן דעם „ספר ביאַליסטאָק".

עס דאַרף דערמאַנט ווערן, אַז פסח בורשטיין האָט אויך עטלעכע מאָל באַזוכט אַמעריקע, באַזונדערס ניו יאָרק, וואו ער איז אויפגעטראָטן אין דעם גרויסן ביאַליסטאָקער צענטער, וואו אויך

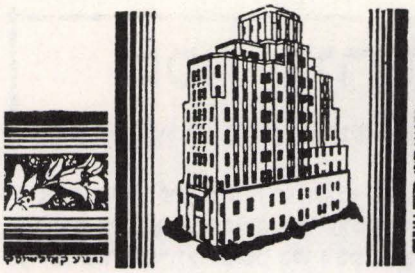
פסח בורשטיין

פאַר אַנדערע אידישע צוזאַמענקונפטן. ער איז אויך געווען אַ מיט־אַרבעטער פון דער „ביאַליסטאָקער שטימע", זיינע אַרטיקלען זיינען געווען אינטערעסאַנט און באַלערנד. יעדעס מאָל, ווען פסח בורשטיין פלעגט צוריקקומען פון אַ באַזוך אין ניו יאָרק, האָט ער מיט גרויס באַגייסטערונג געריידט ווען דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין אַמעריקע, ער האָט געלויבט די פירער און טוער פון דער אינסטיטוציע, וועלכע האָלטן אויף דעם גייסט און ציען וויטער דעם גרויסן יחוס פון דער חרוב'ער אידישער ביאַליסטאָק, אין דעם גרויסן צענטער וואָס איז איצט אין ניו יאָרק.

און פלוצלינג, איז דער ליבער פסח בורשטיין אַוועקגעריסן געווארן פון זיין טייערער פרוי מרים, פון זיין משפחה, פון זיינע פיל לאַנדסלייט ביי וועמען ער איז געווען זייער געשעצט, און פון זיינע אומצאָליקע פרייַנט וואָס באַדויערן מיט צער און וויי־טאָג זיין פלוצלונגן און פריצייטיקן טויט.

די לוויה פון פסח בורשטיין איז פאַרגעקומען מאָנטיק, דעם 7טן אָקטאָבער, 1977. אַ גרויסער עולם האָט אים באַגלייט צו דער אייביקער רו. צווישן זיי זיינען געווען פיל קאַצעטלער און געווען וויידערשטענדלער, קולטור־טוער, שרייבער, געזעל־שאַפטלעכע פירער, כנסת־דעפוטאַטן, אַלע פון דער משפחה, אום־צאָליקע פריַנט, און פאַרשטייט זיך, פיל ביאַליסטאָקער לאַנדס־לייט. ביים אָפענעם קבר האָבן דעם פאַרשטאַרבענעם מספיד געווען: דער כנסת דעפוטאַט גדעון האָזנער, דער הויפט־רב פון תל אביב הרב ידידיה פרענקעל, דער וויצע־פאָרזיצער פון דעם קאַצעטלער פאַרבאַנד חיים פראָש, אין נאָמען פון „ארגון יוצאי ביאַליסטאָק" צבי קלעמענטינאָווסקי, יצחק אַראַד פאָרזיצער פון „יד ושם", און דער פאָרזיצער פון שרייבער־פאַראַיין מרדכי צאָנין. אַלע האָבן געגעבן איינדרוספולע אָפשאַצונגען וועגן דעם פאָר־שטאַרבענעם פסח בורשטיין, וועמענס גאַנצער לעבן פון זינט נאָך דער צווייטער וועלט מלחמה איז געווען מיט אַקטיוויטעטן פון מאָנען דערמאָנען און ניט לאָזן פאַרגעסן, וואָס די נאַציס האָבן געטאָן צום אידישן פאָלק ביים שטילשווייגן פון דער גרויסער וועלט.

כבוד זיין אָנדענק!

אונזער אינסטיטוציע

וואָס מען טוט און וואָס מען פלאַנט

פסח אין אונזער היים

ווי אַלע יאָרן וועט אויך דעם יאָר געפייערט ווערן אין אַ טראַדיציאָנעלן אופן דער יום־טוב פסח אין אונזער היים פאָר עלטערע מענטשן.

די איינוואוינער וועלן פראָווען די סדרים אין דעם גרויסן, ליכטיגן עס־זאַל און זאָגן צוזאַמען די הגדה. געשמאַקע פסח׳דיגע מאכלים וועלן סערווירט ווערן אויף שיינע, דעקאָרירטע טישן.

מעות חיטים

איינע פון די שענסטע אידישע טראַדיציעס און מצוות איז צו העלפן נויטבאַדערפטיגע פייערן דעם יום־טוב פסח. דאָס רופט זיך אָן מעות חיטים. די באַמטע פון דער ביאַליסטאָקער היים באַדאַנקען אַלע שטיצער פון אונזער מעות חיטים־קאַמפיין.

מיר קענען נישט אויסרעכענען אַלע וועלכע האָבן אַליין געגעבן און אויך געשאָפן געלט פון פריינט, און די אַרגאַניזאַציעס וועלכע זיינען שטענדיג גרייט צו טאָן וואָס איז מעגליך. מיר בעטען אַז די וואָס האָבן נאָך נישט דורכגעפירט זייער פליכט, זאָלן אַריינשיקן זייער בייַשטייערונג איצט צו דעם מעות חיטים־פאַנד.

יערליכער מיטגליד־אָפצאָל

מיר באַדאַנקען אַלע מיטגלידער וועלכע האָבן שנעל אַריינגעשיקט זייערע „דיוס״. אונזער אינסטיטוציע איז גליקליך דערפאָר וואָס זי האָט אַזויפיל טרייַע מיטגלידער וועלכע זיינען גרייט צו העלפן אונזערע עלטערע און שוואַכע איינוואוינער.

מיר בעטן די וועלכע האָבן נאָך נישט אַריינגעשיקט זייערע „דיוס״ אַז זיי זאָלן וואָס גיכער טאָן זייער פליכט, ווי אויך פאַראינטערעסירן זייערע קינדער און פריינט זיך אָנשליסן אין אונזערע רייען און אַנטיילנעמען אין דער הייליגער, נאָבעלער אַרבעט.

אונזער שול

מיר ווילן אויסדריקן אַ גרויסן יישר־כח צו אונזערע עלטערע מענער וועלכע מיט זייער דאָוונען האַלטן אויף דעם מנין אין דער פרי און פאַרנאַכט. ביים דאָוונען דערמאָנט מען די נעמען פון אַלע נפטרים און אויך נאָך די וועלכע מ׳היט אָפּ יאָרצייט און מ׳זאָגט קדיש בציבור. זאָל השי״ת בענטשן אַלע מתפללים אַז זיי זאָלן געזונט זיין און קענען אָנפירן מיטן מנין.

יערליכער באַזאַר

אונזער יערליכער באַזאַר, אָנגעפירט פון דער ביאַליסטאָקער ליידיס אָקזילערי, איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן פון 11־טן ביז 19־טן דעצעמבער, 1977. מיר באַדאַנקען דעם ענערגישן טשערמאַן, הערראַלד טאַלין, ראָז פינקלשטיין, פרעזידענטין פון דער ליידיס אָקזילערי, ווי אויך דער קאָמיטע וואָס האָבן געאַרבעט צוזאַמענברענגען, סאָרטירן און פאַרקויפן די סחורה. מיר זיינען זייער צופרידן אַז היינטיגס יאָר האָט דער באַזאַר געהאַט מער דערפאָלג ווי אין די פריערדיקע יאָרן, דערפאָר וואָס מיר האָבן געקראָגן מער סחורה פון אַ סך שטיצער.

צו אונזערע אַלע גוטע פריינט דריקן מיר אויס אַ שיינעם דאַנק.

יערליכע חנוכה־פייערונג פאַר לאַנדסלייט און פריינט אין דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק

די יערליכע חנוכה־פייערונג און קאָנצערט פאַר מיטגלידער און פריינט איז געהאַלטן געוואָרן אין דעם נייעם אוידיטאָריום ביים ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו־יאָרק, דעם 4טן דעצעמבער, 1977. די לאַנדסלייט האָבן, ווי אַלעמאָל, באַוויזען זייער שטאַרקע איבערגעגעבנקייט און אויסגעפילט דעם זאָל. עס איז געווען אַן אמת׳ע היימיש שמחה אויף דעם עכטען ביאַליסטאָקער שטייגער.

טשערמאַן פון דער גרויסער אונטערנעמונג איז געווען הערי פיינבערג, וועלכער האָלט אויך דעם אַמט פון עקזעקוטיוו דירעקטאָר פון דער אינסטיטוציע. ער האָט געבעטן הרב שמואל קראָניק, גייסטיגער פירער פון דער אינסטיטוציע, צו רעדען וועגען חנוכה בנוגע אונזער צייט.

סעם סאלאזש, פרעזידענט, האָט באַגריסט די געסט און ער האָט געריידט וועגן פאַרשידענע ענינים פון דער אינסטיטוציע.

איסאַק ריבאַלאָווסקי, געניראַל־סעקרעטאַר, האָט באַגריסט די לאַנדסלייט, און דאַן האָט ער פאַרקויפט 6 חנוכה־מנורות און געשאַפען אַ גרויסע סומע געלט.

מיר האָבן איינגעלאַדן דעם יאָר פאַר דעם ערשטן מאָל אַ גרויסע גרופּע פון וואָלקאָוויסקער לאַנדסלייט צו דער חנוכה פייערונג. דער הויכפונקט פון דעם אָוונט איז געווען וען דער 10 יאָר אַלטיגער זון פון דעניעל לעמקין, בענדזשאַמין, האָט אויפגעטראָגן מיט זינגען שיינע לידער. דעניעל לעמקין איז אַ וויכטיגער פירער ביי די וואָלקאָוויסקער.

ראָז פינקלשטיין פרעזידענטין פון דער ביאַליסטאָקער ליידיס אָקזילערי, האָט באַגריסט דעם עולם אין נאָמען פון איר אָרגאַניזאַציע און נאָכהער האָט זי פרעזענטירט אַ טשעק פון $1,500 צו דער אינסטיטוציע.

דער עולם האָט זיך וואַרים אָפּגערופן צו דעם אָפיל און געגעבן שיינע ביישטייַרונגען.

דער עולם האָט פאַרבראַכט אין אַ פרייליכער, יום־טוב׳דיגער אַטמאָספער, מיט שיינע, באַדעקטע טישן און געשמאַקע חנוכה־לאָטקעס זיינען סערווירט געוואָרן.

חזן הערי פיינבערג האָט געזונגען שיינע לידער און פאָסיגע יום־טוב׳דיגע ניגונים. די באַגאַבטע פיאַניסטין, סאַניאַ איידוס האָט געעבען אַ פאַרווייַלענדן קאָנצערט.

פאַראיביגט די נעמען פון אייערע ליבסטע אין בעסטע אויף אונזערע מעמאָריאַל־טאַפעלס צום אייביגען אָנדענק!

א טשיקאַוואר באַגעגעניש פון ביאַליסטאָקער

מיר דרוקן דאָ אַן אינטערעסאַנטן בריוו וואָס איז געווען געדרוקט אין „פאָרווערטס" דעם 27טן סעפטעמבער, 1977, אין דער אפטיילונג „פון פאָלק צו פאָלק":

דערציילט וועגן אַז אַנגענעמער איבערראַשונג ביי ים המלח אין סדום

חשוב'ער רעדאַקטאָר:

מיט אַ שטיקל צייט צוריק, ווען איך האָב באַזוכט ישראל, האָב איך געהאַט אַ זייער אַנגענעמע איבערראַשונג.

איך בין געווען אין סדום ביים ים המלח. קומט מיר אַנטקעגן אַ איד וואָס רעדט אידיש. זיין אויסשפראַך איז מיר געווען זייער באַקאַנט.

אויף מיין פראַגע: פון וואַנען קומט אַ איד ? — פאַרשטייט זיך, פון ביאַליסטאָק.

אויף מיין צווייטע פראַגע: פון וועלכער גאַס ? — ענטפערט ער מיר, אַז פון דער זעלבער גאַס וואו מיינע עלטערן האָבן געוואוינט.

אויף מיין פראַגע צי ער געדענקט אימיצן פון די שכנים, האָט ער מיר געזאָגט אַז מיט פיל-פיל יאָרן צוריק, ווען ער איז געווען אַ קליינער אינגל, האָט ער געהאַט אַ גוטן חבר וואָס האָט געלערנט מיט אים אין איין חדר, מיט'ן נאָמען יצחק חראַבאַלאַווסקי. ער האָט מיר דערמאָנט מיינע עלטערן, מיינע שוועסטער, ברידער מיט אַלע זייערע נעמען. שטעלט זיך פאָר ווי איך האָב אים געזאָגט אַז איך בין דער „יצחק" וואָס מיר זיינען צוזאַמען געגאַנגען אין חדר. דאָס האָט פאַסירט מיט 62 יאָר צוריק, וואָס דער מאַן האָט געדענקט מיט אַלע איינצעל-הייטן.

יצחק חראַבאַלאַווסקי-גאַרדאַן,
בראָנקס, נ. י.

שלוס-מיטינג, דינער און אינסטאַלעישאַן

דער שלוס-מיטינג פון באָארד אָוו דירעקטאָרן און די אינסטאַלעישאַן פון די אָפיסערס פאַר 79-1978 וועט פאָרקומען זונטאָג דעם 25טן יוני, 1978, 1 אַזייגער בייטאָג, אין אונזער אינסטיטוציע. אַלע דירעקטאָרן און אָפיסערס זיינען געבעטן צו קומען פינקטליך אין צייט.

אַ געשמאַקער דינער וועט סערווירט ווערן און אַ קאָנצערט וועט פאָרקומען.

דער דרייסיקסטער כח רינג...

פון יעקב מעללער ברוקלין, נ.י.

זאַלבע צוויי אין מיין שרייב-צימער,
ישראל'ס „עבר" נאָר — און איר.
איך צעוויקל מיין זכרון קנויל,
מיט זכרונות — מיר טיילן זיך...

פיר ישראל מלחמות פאַרביי,
פאַרלאָרן יונגע לעבענס — גאָר אַ סך.
אַראַבישער טעראָר קרבנות פיל,
דיקטירט דער „מח" — איך דער
1 אָך...

אַזוי לויפן פילע „עבר" געדאַנקען,
עס גאָרט ישראל, נאָך שלום אומרוה.
איך פיל, ווי עס קייטעלט זיך,
צום „עבר"-קייט, אַ נייער רינג צו...

אַ טרייסט וואַכט אויף אין מיין זכרון,
ג-ט'ס צוזאָג צו די אבות — אין תנ"ך.
אָפגעבן וועט ער דאָס הייליגע לאַנד,
צו זייערע דור-דורות-געשלאָסן אַן
אָפמאַך...

איז אין אונזער דור מקוים געווארן,
יובל'ט ישראל דעם 30-טן יאָר אַצינדער.
זאָלן מיר אַלע דעם יום-העצמאות —
יום-טוב'ן,
יונג און אַלט, מענער פרויען און
קינדער...

קייטלען זאָלן זיך די צוקונפט רינגען,
לאַנגע, לאַנגע יאָרן, אין דער ישראל קייט.
אין שלום, זיכערקייט און רואיגן לעבן,
ביז צו דער גאולה שלימה, אידן וועלן זיין
גרייט...

מען זוכט ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט

איך אַליין בין פון וואַרשע, אָבער איך זוך אַ פאַמיליע פון ביאַליסטאָק.

מיין נאָמען איז איזאַק וואָלמאַן. אין די יאָרן 1940-1939 בין איך אַרײַנגעקומען צו די פאַמיליע מילער אין ביאַליסטאָק, אויף די פאַלנע גאַס נומער 20 אָדער 22. ווען איך בין אין 1940 פאַרשיקט געוואָרן נאָך רוסלאַנד, האָבן די מילערס מיר פיל געהאָלפן. איך האָב פון זיי געהערט ביז מיטן 1941.

די פאַמיליע מילער האָט אַ טאָכטער, איר נאָמען איז זינאַ (מיידלשער נאָמען מילער). איך האָב זינאַ פיל מאָל געזוכט אָבער נישט געהערט פון איר.

משה און די קינדער-קדושים...

פון חנה שטיינמאן

1.
דער נילוס האָט זיך
וואו, ביינאַכט, געירט.
און פרעה, דער טיראַן,
אַציטער האָט דערשפירט.

2.
צום ברעג פון טייך,
אין פינסטערער נאַכט,
האָט מען פאַרהוילן, שטיל,
אַ אידיש קינד געבראַכט

3.
ס'האָט גאָט געוואַכט.
זיין מעכטיק האַנט
האָט טיכטיג אַנגעפירט
ביים נילוס שטראַנד.

4.
אין פאַלאַץ פון טיראַן,
און אין זיין אייגן הויז,
איז דאָס געראַטעוועטע קינד
געוואַקסען גרויס.

5.
איך ווייס פון קינדער,
אין פינסטערע נעכט,
אויף לעבן האָט מען זיי
באַרויבט דאָס רעכט.

6.
זיי זיינען מיט'ן רויך
אַוועק, ניט מער צו זעהן.
פילייכט, איז צווישן זיי
אַ משה, אויך געווען ?!

7.
אה, גרויסער גאָט !
איך קאָן עס ניט פאַרשטיין
ווי האָסטו אַ מיליאָן
פון זיי, געלאָזט פאַרגיין ?!

אַזוי ווי איצט געפינען זיך פיל אידן פון רוסלאַנד אין אַמעריקע, אפשר ווייסט איר עפעס פון זינאַ, און וואו זי געפינט זיך.

איך וועל פאַרדעם זיין דאַנקבאַר.

איך בעט שרייבן צו מיר:

IZAK WOLMAN
619 N. Hayworth Ave. Apt. 107
Los Angeles, California, 90048

אונזערע פאַרלוסטען

צום אייביגען אַנדענקען

מאיר ווייַנטרויב ע"ה

דער טויט פון מאיר ווייַנטרויב, וועלכער איז געשטאָרבן אין לאָס אַנדזשעלעס וואו ער האָט געלעבט לאַנגע יאָרן, איז אַ גרויסער פאַרלוסט פאַר די פיל אַרגאַניזאַציעס וואו ער איז געווען זייער אַקטיוו. דאָס איז אויך אַ גרויסער פאַרלוסט פאַר אונדזער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט. ווייַנטרויב איז אָלע יאָרן געווען אַ טרייַער מיטגליד פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין ניו יאָרק און ער האָט זיך שטענדיק פאַראינטערעסירט מיט אונזערע דערגרייַכונגען און פּראָבלעמען.

אין פאַרלויף פון פיל יאָרן איז מאיר ווייַנטרויב געווען פאַרוואַלטער פון דער „פאַרוועלטס" אָפּטיילונג אין לאָס אַנדזשעלעס, ער איז געווען אַקטיוו אין אידישן אַרבעטער קאָמיטעט, אַרבעטער רינג, אידישן סאָציאַליסטישן פאַרבאַנד און בכלל אין פיל אידישע אַרגאַניזאַציעס. ער איז געווען באַליבט אין אָלע קרייזן, אַזוי ווי ביי אונז ביאַליסטאָקער.

כבוד זיין אָנדענק!

דאָרא (בייקאָפסקי) מייערסאָן ע"ה

מיטן טויט פון דאָרא (בייקאָפסקי) מייערסאָן האָט דער ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מיטגלידער פאַרלאָרן איינע פון די טרייַערסטע טוערינס פון דער אינסטיטוציע. די פאַרשטאַרבענע איז פאַר פיל יאָרן געווען אַקטיוו און איינע פון די פירערינס פון דער ביאַליסטאָקער לעידיס אָקזילערי. זי איז שטענדיק געווען פאַרבונדן מיט די טרעיד יוניאָנס און זי פלעגט שאָפן דורך דעם ביישטייַערונגען פאַר דער גרויסער ביאַליסטאָקער אינסטיטוציע. זי איז געווען ביי אַלעמען באַליבט און מען פלעגט איר רופן „די ביאַליסטאָקער אַמבאַסאַדאָרין" צו די יוניאָנס.

אונזער מיטגעפיל דער פאַר׳יתום׳טער משפּחה.

ערע איר אָנדענק!

אַיידא זאלעוויץ ע"ה

דינסטאָג, דעם 10טן יאַנואַר, 1978, איז נאָך אַ קורצער קראַנקהייט געשטאָרבן אַיידא זאלעוויץ, אין עלטער פון 75.

איר מיידעלשער נאָמען איז געווען איטקע גאָלדבערג, די טאָכטער פון בערל און רחל גיטל גאָלדבערג, ע"ה, וועלכע איז געבוירן געוואָרן אין ביאַליסטאָק. זי האָט חתונה געהאַט מיט איר מאַן, איזידאָר

אַיידא זאלעוויץ

זאלעוויץ אין ביאַליסטאָק, און ביידע זיינען געקומען נאָכהער אין אַמעריקע.

זי האָט אַרויסגעהאָלפן איר מאַן די גאַנצע יאָרן אין זיין געשעפט. נישט לאַנג נאָכדעם ווי זיי זיינען געקומען אין אַמעריקע זיינען זיי געוואָרן מיטגלידער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים פאַר עלטערע מענטשן און שפּיטאָל אין ניו יאָרק, ווי אויך דער ביאַליסטאָקער לעידיס אָקזילערי. אַיידא זאלעוויץ איז אויסגעקליבן געוואָרן אָלס פּראָטאָקאָל סעקרעטאַר פון דער אָקזילערי און האָט פאַרפילט די פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר אַ סך יאָרן. זי און איר מאַן זיינען געווען בריט־האַרציגע שטיצער פון דער אינסטיטוציע און מיטגלידער פון אונזער באַאַרד אָוו דירעקטאָרן.

מיט 2 יאָר צוריק, האָט דער לעידיס אָקזילערי געפייערט די זאלעוויצעס 50 יאָריגע חתונה יובילעאום.

זי לאָזט איבער אין טרויער איר מאַן, איזידאָר מיט עטלעכע ווייטע קרובים. איר אָנדענק איז פאַראייביקט געוואָרן מיט אַ טאָוול אין אונזער שוהל און דורך קויפן אַ צימער אין אונזער „היים".

מיר ווינטשן דעם מאַן אַז ער זאָל געפינען אַ טרייסט און אַז ער זאָל זיין מיט אונז פאַר אַ סך יאָרן אין גוטן געזונט.

דוד עלבוים ע"ה

אין אָקטאָבער 1977, איז אין ניו יאָרק פלוצלינג געשטאָרבן דוד עלבוים, וועמנס טויט האָט אַרויסגערופן טרויער ביי די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט. דער פאַר־שטאַרבענער איז געווען אַ לאַנגיאָריקער און איבערגעבענער דירעקטאָר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. ער האָט אויף אַן אָקטיוון אופן זיך באַטייליקט אין די טעטי־קייטן פון דער אינסטיטוציע און שטענדיק צו זיך אַרויסגערופן גרויס דרך־ארץ מצד אַלעמען. ער איז געווען אַ ליבהאַרציקער פאַלקס־מענטש און אויך אַ גוטער ביי־שטייערער פאַר דער אינסטיטוציע.

אונזער טיפסטן מיטגעפיל צו דער משפּחה פון דוד עלבוים ע"ה.

כבוד זיין אָנדענק!

הערי זאלאָוויץ ע"ה

מיטן טויט פון הערי זאלאָוויץ איז אַוועק איינער פון די עלטסטע און טרייַע ביאַליס־טאָקער לאַנדסלייט אין אַמעריקע. ער איז געווען איינער פון די גרינדער און פאַר לאַנגע יאָרן דער טרעזשורער פון דער „ביאַליסטאָקער יאָנג מענס" אָרגאַניזאַציע. ער איז געווען ביי אַלעמען באַליבט און געאַכטעט.

הערי זאלאָוויץ איז געווען אַ טרייַער און איבערגעבענער מיטגליד און אָקטיוויסט טוער און דירעקטאָר פון ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפּיטאָל פאַר עלטערע מענטשן.

ער לאָזט איבער זיין פרוי וועלכע געפינט זיך אין דעם ביאַליסטאָקער היים.

כבוד זיין אָנדענק!

בענדזשאמין גליק ע"ה

נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט איז געשטאָרבן אין לאָס אַנדזשעלעס, דעם 18טן פעבר. 1978, בענדזשאַמין גליק ע"ה, וועלכער האָט געשטאַמט פון ביאַליסטאָק. ער איז געווען גוט באַקאַנט אַלס האַרציקער ליבער מענטש, וועלכער פלעגט מיט אַ ברייטער האַנט שטיצן פאַרשידענע אידישע צוועקן און מדינת ישראל.

בענדזשאַמין גליק, וועלכער האָט זיינע גרויסע ביזנעס געפירט אין ניופאנדלאנד,

בענדזשאַמין גליק

האָט איבערגעלאָזט אין טרויער זיין ליבע פרוי, מאַניע גליק, ווי אויך זיינע ברידער פּאָול, חיים, דזשעק און דוד גליק ווי אויך די דריי שוועסטער: איווע סאַקס, פרומע נעקדימון און אידאַ ירדני, אין מדינת ישראל, מיט זייערע משפחות.

מיר דריקן אויס אונזער טרויער צו דער פאַר׳תומ׳טער משפחה. ערע דעם אַנדענק פון פאַרשטאַרבענעם בענדזשאַמין גליק!

מרים לוריע (גאָלדשטיין) ע"ה

אין „קרית ביאַליסטאָק", לעבן תל־אביב, איז פלוצלונג געשטאָרבן אין עלטער פון 51 יאָר מרים לוריע (גאָלדשטיין) ע"ה, די פרוי פון פאַרדינסטפולן כלל־טוער און פאַרזיצער פון די אינסטיטוציעס פון „קרית ביאַליסטאָק", בצלאל לוריע — די פאַרשטאַרבענע האָט אַלע יאָרן זיך אַקטיוו באַטייליקט אין די אַרבעטן פון איר מאַן, זייער היים איז שטענדיק געווען אָפען פאַר אַלע וואָס האָבן באַזוכט „קרית ביאַליסטאָק". אויסער איר מאַן, בצלאל לוריע, האָט די פאַרשטאַרבענע איבער־געלאָזט אין טרויער אַ טאָכטער, ברידער און שוועסטער פון דער משפחה גאָלדשטיין. אין זיין וויכטיקער אַרבעט אין „קרית ביאַליסטאָק", זאָל אונזער פריינד בצלאל לוריע געפינען אַ טרייסט.

ערע איר אָנדענק!

אסתר זאבלודאָווסקי ע"ה

מיט גרויס טרויער האָבן מיר אויפגע־נומען די נייעס ווענן טויט פון פרוי אסתר זאַבלודאָווסקי ע"ה, וועלכע איז געווען אַ דירעקטאָרין פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, היים און שפיטאָל פאַר עלטערע מענטשן. צוזאַמען מיט איר מאַן, אונזער חשוב׳ער לאָנדסמאַן יודל זאַבלודאָווסקי, איז די פאַרשטאַרבענע אַלע יאָרן געווען אַקטיוו אין אונזער אינסטיטוציע. די ליב־האַרציקע אסתר איז געווען באַליבט ביי אַלעמען. אונזער חשובער לאָנדסמאַן, יודל זאַבלודאָווסקי, איז אַ לאָנגיאָריקער טרייער טוער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער, ער איז פאַר פילע יאָרן דירעקטאָר פון דער אינסטיטוציע. פריינט זאַבלודאָווסקי איז אויך איינער פון די גרינדער פון דעם „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט".

מיר דריקן אויך אונזער טיפסטן מיט־געפיל דעם טרייען לאָנדסמאַן יודל זאַבלו־דאָווסקי צוליב דעם גרויסן פאַרלוסט וואָס ער האָט געליטן, מיטן טויט פון זיין ליבער פרוי אסתר.

ערע איר אָנדענק!

ווילמא קוקאָווסקי

אין בליענדן עלטער פון 54 יאָר און נאָך אַ לאָנגער און שווערער קראַנקהייט, איז דעם 18טן יאַנואַר 1978 געשטאָרבן ווילמא קוקאָווסקי. זי איז געווען אַ האַרציקע טייערע פרוי און זי האָט צו זיך אַרויס־געראפן דרך ארץ מצד אַלעמען וואָס האָבן זי געקענט. די פאַרשטאַרבענע האָט פאַר־יתומ׳ט איר מאַן, יאַנקל קוקאָווסקי און אַנדערע משפחה מענטשן. מיר דריקן אויס טרויער צו אונזער חשוב׳ן לאָנדסמאַן, יאַנקל קוקאָווסקי און ווינטשן אים, אַז ער זאָל מער נישט וויסן פון קיין צער. ערע דעם אָנדענק פון דעם פאַרשטאַרבענער!

חיים ציצאָוויטש ע"ה

נאָך אַ קורצער קראַנקהייט איז דאָ געשטאָרבן חיים ציצאָוויטש ע"ה, וועלכער איז געווען איינער פון די עלטסטע איינוואוינער אין „קרית ביאַליסטאָק". ער איז געווען פאַרבונדן מיט דער שולע אין „קרית ביאַליסטאָק", וואו ער האָט געלערנט פאַרשידענע פאַכן אין אינדוסטריע. ער האָט איבערגעלאָזט אַ משפחה אין „קרית ביאַליסטאָק".

ערע זיין אָנדענק!

צום 30טן יום העצמאות פון מדינת ישראל

פון מאָטל פּטאַשעוויטש,

מיר וועלן אים אויפנעמען — לוסטיג פלייסיג,
דעם יום העצמאות — פון הייַנטיגׂס יאָר.
דאָס איז דער נומער דרייסיק,
אים באַגריסן — מיט פרייד ביז גאָר!

מיט טענץ און לידער — אַלערלייַ,
וועלן מיר אים באַזינגען.
מעגן אַלע שונאים — טאָן וויי,
און די גאַנצע וועלט — זאָל קלינגען!

צייטן לויפן — צייטן גייַען,
און אַלץ — וועט פאַרבעסערט.
אונזער לאַנד ישראל — בלייבט נישט שטיין,
וועט וואָס אַ יאָר — אַלץ פאַרגרעסערט.

זי היט די מדינה, וואָכט דאָס לאַנד,
פון אַלע בייז — שלעכטס פאַרהיטן.
שטעלט די וועלט פירערס — אַ ווידערשטאַנד,
נישט צום אַנערקענען — אַראַפאַט׳ס טערראָריסטן!

איז אַרומגערינגעלט — מיט שונאים,
וואָס ווילן איר צעררייסן.
מיינען אַז ישראל — זיינען נאָראַנים,
און וועט זיך לאָזן איינבייַסן.

וועגן זייערע מפלות — האָבן זיי פאַרגעסן,
און ווילן די מלחמה צוריק באַנייַען.
זיי געדענקען נישט — ווי זיי זענען געזעסן,
געווייַנט און געבעטן — זייער אַרמיי צום באַפרייַען!

זאָלן מיר נישט וואַרטן אויף מאָרגן,
נאָר שוין היינט פייערן דעם זיג.
דרייסיג יאָר איז געווארן,
ווינטשן מיר ישראל אַ סך גליק!

סאַניא אַלכא ע"ה

אונזער מיטגעפיל צו דער משפחה פון משה אַלכא צוליבן טויט פון זייער מוטער, באָבע און שוויגער סאַניא אַלכא ע"ה. די משפחה האָט מנדב געווען א ספר תורה אין בית הכנסת אין „קרית ביאַליסטאָק", אין אנדענק פון זייער פאָטער.

ערע איר אָנדענק!

SANTISI-VACCARINO FLOWERS

•

331 COURT STREET
Brooklyn, N.Y. 11231
Tel. TR 5-5567
Florist for Bialystoker Home

SELECT FILM LIBRARY, Inc.

•

115 WEST 31st STREET
New York, N.Y. 10001

M. SCHAMES & SON

•

3 ESSEX STREET
New York, N.Y. 10002

DR. MORRIS J. LIPTON
Optometrist

•

129 EAST BROADWAY
New York, N.Y. 10002
COrtlandt 7-1787 - 1788

Compliments of

GARY LASS

EDWARD BOKER, Inc.

EMJAY PHOTOGRAPHERS
Candid, Portrait, Movies, Natural Color

•

201 EAST BROADWAY
New York, N.Y. 10002
ORegon 4-2616
MORTON RUBINSTEIN JACK GOLDBERG

GOTHAM EXTERMINATING CORP.

•

241 EAST BROADWAY
New York, N.Y. 10002

JACK ZABUSKY
Venetian Blinds, Window Shades, Traverse Rods, House Furnishings

•

59 HESTER STREET
New York, N.Y. 10002
Tel. 260-6930

Attention Bialystoker *Landsleit!*

RYVKA ROSENTHAL

of the

Max Rosenthal Travel Bureau, Inc.

853 Broadway (at 14th St.), N.Y.C. 10003, Rm. 410

OR 4-3382-3

where you can make reservations for your travel plans to

ISRAEL, EUROPE, & ALL PARTS OF THE WORLD

Also Package Tours, Cruises & Hotel Reservations in Miami • Appliances & Shipping Furniture to Israel

---

FRIENDS OF

BIALYSTOKER HOME

CONSOLIDATED EQUIPMENT CORP.

Institutional furniture, kitchen equipment & medical supplies

•

91 GRAND STREET

Hoboken, New Jersey 07030

(201) 792-6200

John Ornstein, Robert Ornstein

GEORGE CAU

Medical Labor Relations Services

•

527 MADISON AVENUE, ROOM 617

New York, N.Y. 10022

JAMES P. REGAN

Institutional Fire Safety Consultants

•

3410 KINGSBRIDGE AVENUE

Bronx, New York 10463

(212) 796-7796

FROHLICH & NEWELL FOODS, Inc.

•

11 JAY STREET

New York, N.Y. 10013

Tel. 226-0191-2

Compliments of

RIIS-WALD PHARMACY, Inc.

•

89 AVENUE D

New York, N.Y. 10009

Phone 533-3636

ROCHESTER GERMICIDE CO.

•

1457 BROADWAY

New York, N.Y. 10036

Tel. 391-8533

Sales Representative: WILLIAM BRITTON

FRIENDS OF

BIALYSTOKER HOME

COMPLIMENTS OF

GNESIN & RUBIN
SAFETY GROUP SERVICE CO.

•

85 WORTH STREET
New York, N.Y. 10013

MONTGOMERY STATIONERY
& PRINTING CO.

Printing, Engraving, Office Supplies,
Rubber Stamps Made to Order

•

35 Canal Street
New York, N.Y. 10002
GRamercy 5-7926

BEST WISHES

SEAVIEW AIR CONDITIONING
CO., Inc.

THE CAKE STYLISTS, Inc. ⓤ

Creators Of The Finest In
Wedding, Bar Mitzvah, Specialty and Party Cakes

•

56-64 58th PLACE, MASPETH, N.Y. 11378
Tel: 894-3494 894-3495 894-3496

The Finest in Bronze Tablets

W & E. BAUM BRONZE TABLET CORP.

•

524 WEST 43rd STREET
New York, N.Y. 10036
BRyant 9-5341

J & L LANDSCAPING, Inc.

•

702 Caton Avenue
Brooklyn, N.Y.

Zion Memorial Gramercy

Chapel, Inc.

Parkway Schwartz's Gramercy

Chapel, Inc.

Nassau-North Chapels, Inc.

•

Manhattan: 41 Canal St.; 152 2nd Ave.

Brooklyn: 2576 Flatbush Ave.

Queens: 98-60 Queens Blvd.

Bronx: 1345 Jerome Avenue

Long Island: 55 N. Station Plaza — Great Neck

Florida: Miami Beach, Ft. Lauderdale & West Palm Beach

Services conducted throughout the Metropolitan Area including Bergen, Nassau, Rockland and Westchester Counties

EITHER NUMBER FOR ALL CHAPELS

(212) 226-1617

or (212) 477-6334

Compliments

RIDGEWAY LAUNDRY SERVICE, Inc.

"We Service All Laundry Needs"

•

748-64th STREET
Brooklyn, N.Y. 11220
Tel. 745-1304

POZNANSKI BAKERY

•

155 DIVISION AVENUE
Brooklyn, New York
Tel. ST 2-0180
CLOSED ON SATURDAYS

Compliments of . . .

POMERANTZ PAPER CORP.

•

239 26th STREET
Brooklyn, N.Y. 11232

FALLS POULTRY CORP.
Kosher Poultry ⓤ

•

448 EAST 173rd STREET
Bronx, New York

PARK SURGICAL COMPANY, Inc.
The Medical Department Store

•

5001 NEW UTRECHT AVE. (cor. 50th St.)
Brooklyn, New York 11219
GEdney 6-9200

COMPLIMENTS
OF
A FRIEND

S. LUNDY'S SONS, Inc.
Kosher Meats and Poultry

•

934 NORTH 3rd STREET
Philadelphia, Pa. 19123
215-627-2050
Ⓤ GLATT

YU 9-5445 Est. 1932

Hy Goldfine
G & R KOSHER FOODS
Penn South Kosher Meat & Poultry, Inc.

STRICTLY בשר כשר *KOSHER*
MEAT • POULTRY • PROVISIONS
Suppliers to Camps, Hotels & Restaurants

•

240 — 9th Avenue
New York, N.Y. 10001

H. SCHRIER & CO., Inc.

WHOLESALE GROCERS
Institution, Restaurant & Hotel Trade Exclusively

•

363 BOND STREET
Brooklyn, N.Y. 11231

At this place since 1914 GR7-4908

BLEVITZKY BROS., Inc.
Monuments

•

210-212 FORSYTH STREET
(near Houston Street)
New York, N.Y. 10002
ARTHUR BLEVIT
Members of Bialystoker Home for the Aged

ANNA ADLER

On Sunday, September 4th, 1977, Anna Adler passed away after a long illness at the age of 85.

Mrs. Adler was a Vice-President of the Bialystoker Ladies Auxiliary for many years, before that a very devoted and generous member of the Auxiliary from its inception, and, together with her husband, Samuel, was a Director of the Bialystoker Center and Home.

She was known for her charitableness toward the elderly, the sick and needy of all ages. She also encouraged her family to be active supporters of this institution. She established an annual custom of bringing her children and grandchildren to our Chanukah party, purchasing a full Menorah and watching three generations light Chanukah candles. Mrs. Adler came to the Auxiliary's Monday meetings, braving bad weather and her own deterioriating health.

In the last year of her life, she was admitted as a resident to the Bialystoker Home. In this way, we were able to repay our debt to her, incurred over a period of many years, by serving her in the twilight months of her life.

Mrs. Adler's husband, Samuel Adler, passed away five months later (see next obituary). She is survived by her daughter, Suzanne Manfre, who is now a Vice-President of the Ladies Auxiliary; a son-in-law and grandchildren.

We extend our heartfelt sympathy to the bereaved family.

GABRIEL MEKLER

Recently we received the tragic news that Gabriel Mekler, son of Mr. and Mrs. Oscar Mekler, was killed in a motorcycle accident in Los Angeles on September 4th, 1977. Born in Jerusalem, he was 34 at the time of his death.

An acclaimed classical pianist and composer, he was also a very talented painter. He came to California in 1957 and received a scholarship to the L. A. Conservatory of Music and the Santa Barbara Music Academy. He later became involved in rock and roll as a composer and producer for famous recording artists, receiving 12 gold records and two Grammy nominations. He was also involved in writing an opera and a musical film.

Oscar Mekler is a well known Bialystoker *landsman* living in California who has been a devoted member of the Bialystoker Center and Home for many years. We extend to him and his wife our deepest sympathy on their tragic loss.

SAMUEL ADLER

After a long illness, Samuel Adler, a member and Director of the Bialystoker Center and Home for many years and husband of the late Anna Adler, passed away on Wednesday, March 1st, 1978, at the age of 89.

Mr. Adler joined with his wife in generously supporting the activities and services of our institution. During the last year and a half of his life, he was a resident of our Home and no effort was spared to make him as comfortable as possible.

He is survived by his sons, Hyman, Joseph and Charles; three daughters-in-law; grandchildren and great-grandchildren. The Adler family has been and continues to be supportive of our activities.

We extend our heartfelt condolences to the bereaved family.

MORRIS ESTON

On Saturday, February 4th, 1978, Morris Eston passed away at the age of 80. He was a resident of the Bialystoker Home at the time of his death.

For many years, Mr. Eston, who was a Bialystoker, gave of his energies and resources for the benefit of the Bialystoker Center and Home. We are gratified that we were able to serve him in the last months of his life.

He became active in our institution long ago and served in many official capacities including a member of our Board of Directors and a Vice-President. He was a generous donor and supporter.

He is survived by his wife Alice, his daughters Yvonne Ballard and Dorothy Glenn, as well as grandchildren and great-grandchildren.

We express our sympathy to the bereaved family.

CLARA LOOKRETIS

We were shocked to learn that the mother of our Director of Nursing Services suddenly passed away on Thursday, April 6, 1978. Her name was Clara Lookretis and she lived together with her daughter, our own Miss Florence Lookretis.

The officers, directors, staff and residents of the Bilaystoker Home for the Aged express sincere sympathy to Miss Lookretis and pray she will be comforted.

GOLDE NEUMANN

On Sunday, April 9, 1978, Golde Neumann, a resident of the Bialytoker Home, suddenly passed away at the age of 89.

Her first husband, Nathan Smukler, was born in Bialystok and had a business there. He and his wife became members and supporters of our institution from its inception.

She is survived by her daughter, Freda Deutsch; two sons, Irving and Leon Claremon, and their spouses; grandchildren and great-grandchildren.

The officers and directors of the Biaystoker Center and Home express heartfelt condolences to the bereaved family.

CHANGE OF ADDRESS?

We ask all our friends and members to please notify us of any change of address. You will be saving us time and money.

Name.....

Old Address.....

New Address.....

Your attention to this matter will be greatly appreciated.

BIALYSTOKER HOME & INFIRMARY FOR THE AGED
228 East Broadway New York, N. Y. 10002

In Memoriam

MAX TOBIAS

Our beloved and highly respected *Gabbai*, Max Tobias, passed away on Wednesday, March 8th, 1978 at the age of 85.

For many years, Mr. Tobias conducted services in our synagogue three times a day, often braving inclement weather to get to our Home from his apartment before dawn. He led our *Seder* services each Passover and, under the guidance of our Rabbi, he saw to it that the religious needs of our residents were always met.

Mr. Tobias was a member of our Board of Directors and President of

Max Tobias

the Independent Ostrolenker Society until his death.

He is survived by his wife, Betty, who is also a Board member and active in the Bialystoker Ladies Auxiliary; sons Jack, Herbert and Harry; daughters, Fay Playton, Sarah Karban and Ann Beck; sons-in-law, daughters-in-law, grandchildren and greatgrandchildren.

Our officers, directors and members extend their heartfelt condolences to the bereaved family.

HONOR THE MEMORY OF YOUR LOVED ONE WITH A PLAQUE IN OUR SYNAGOGUE

RAYA KAMAIKO

On Friday, January 27th, 1978, Raya Kamaiko, a good member and supporter of the Bialystoker Center and Home for many years, passed away at the age of 70.

Born Raya Oleszkowski to a fine, large Jewish family highly regarded in Bialystok, she later married her first husband, Abraham Repelski,

Raya Kamaiko

who was killed by the Russians in World War II. She was exiled to Siberia with her two young children, Nora and Rita. Most of her family was exterminated during the Hitler occupation of Poland. In 1946 she married Israel Kamaiko.

A dedicated Zionist, Mrs. Kamaiko was actively involved in the American Jewish Congress Youth Hostel in Jerusalem and in the Women's Plea for Soviet Jewry. At her death she was a National Vice-President of the American Jewish Congress and a member of its governing council. She was a guest of honor, together with her husband, Israel, at a testimonial dinner last year given by the Israel Bond organization.

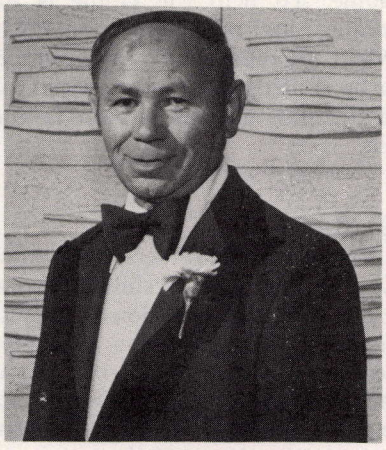
In addition to her husband, Israel, she is survived by two daughters, Mrs. Nora Don of North Bergen, New Jersey and Mrs. Rita Feuer of Jamaica Estates, New York, and their husbands, Adam and Ignacy. There are also four grandchildren. The entire family is very supportive of the Bialystoker Center and Home.

We extend our deepest sympathy to the bereaved family.

ARON ARKER

Our Director, long-time member and active supporter of the Club of Bialystoker Friends, Aron Arker, passed away on Monday, February 13th, 1978, at the age of 54, after a long illness.

He was born in Lomza, Poland (near Bialystok) to a fine Jewish family. Surviving the concentration camps, he married Raya Langbord, who was born in Bialystok. They settled in America, where he became a successful builder. He shared his prosperity with those who appealed to him for help. He supported the Bialystoker Center and Home. Aron

Aron Arker

Arker was a member of our Board of Directors at the time of his death. Mrs. Arker is not only an active supporter of the Bialystoker Center and Home, but also of many other Jewish Communal organizations, particularly B'nai B'rith.

The deceased is survived by two sons, Sol and Alan Arker, their wives and two grandchildren.

We express sympathy to the bereaved family and hope they will be comforted.

complished pianist and singer, in his own right. They delighted their audience with a medley of Yiddish, Russian and American songs.

* * *

But the hardest working volunteers are still our own residents. For two years now, they have been doing clerical work for the Civil Service Sentinel. Last year, in appreciation of their services, Mr. Herbert Bauch paid for a beautiful party with a band and transistor radios for each worker. This year, the residents decided that they were getting enough entertainment and would prefer money instead. So, on Feb. 23rd, Mr. Bauch presented them with a check for $200.00. This money goes into the special Residents' Fund, controlled by the Residents' Council and used at their discretion. This work for an outside organization is only done, of course, when there is no clerical work for the Home. To help the Home is the greatest joy and honor for them. When the office sends up envelopes to be stuffed, all other activities, no matter how pleasurable, are forgotten.

IN MARCH:

One of our volunteers, Mrs. Anne Koslin, provided refreshments for all residents, on the occasion of her 70th birthday. The residents presented her with a plant and some hand made articles, told her she did not look and did not act 70 (which she does not) and a good time was had by all. On the 5th . . . Our own Alex Fishman, whom we know as a good elevator operator, an excellent projectionist and a warm human being, proved that he was also a talented singer and guitar player. Besides enjoying the concert, the residents had the feeling that they discovered a "star" and are now encouraging Alex in his new career. On the 7th . . . The "Woodwind Ensemble", sponsored by the CETA Project, gave a concert of classical music in the auditorium. It was a wonderful new experience for the residents. The lovely, soft sounds soothed and relaxed them and they gave a standing ovation to the 5 professional musicians. On the 12th . . The residents enjoyed the monthly "Story Readings" by Rebbetzin Siff. On the 13th . . . A group of 12 residents, accompanied by staff, attended one of the last performances at Radio City Music Hall. The Red Cross volunteers, who provided the free transportation, were extremely kind and considerate and the smooth trip added to the enjoyment of the event.

Just recently, 10,000 Maos Chitim envelopes were completed by: Mr. Erlbaum, Mrs. Kramer, Mrs. Savador, Mrs. Scheinman and Mrs. Slipowitz, with some help from Mrs. Sloane and Mr. Samuel Levine. The Board of Directors, the Administration and the Staff of the Bialystoker Home extend their gratitude and appreciation to the residents mentioned above.

LATEST DEVELOPMENTS IN THE CASE OF BENJAMIN LACH

Despite several disappointments in the past, the Bialystoker Center has vowed to continue its efforts with renewed determination to win Benjamin Lach's release from prison.

It has long been clear to us that Benjamin's rehabilitation record, his own personal growth and maturation while in confinement, have won him the right to walk out of the penitentiary a free man. Not even Texas officials can question the remarkable achievements Benjamin has made, even though they consider him guilty of the crime for which he was convicted in 1970.

We have always presumed his innocence. There are simply too many inconsistencies in the case for us to be convinced otherwise. In any event, there comes a time when continued imprisonment adds nothing to the inmate's progress and may even bring about diminishing returns.

It is difficult to understand how society gains from Mr. Lach's ongoing incarceration. Anyone who has spent any time talking with Benjamin comes away with the impression that he is well behaved, sincere and desires his freedom in order to rebuild his life on firmer and securer foundations. Undoubtedly he is sufficiently intelligent and capable of making a significant contribution to society as a free citizen.

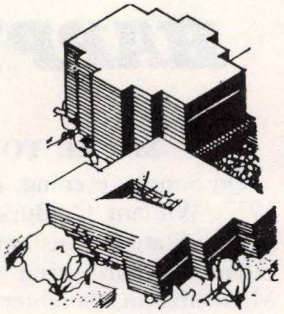
With all this in mind, the members of our Benjamin Lach Committee met on Thursday, February 16th, to formulate our plans for helping Benjamin win parole after his third review in May, 1978. We have written to his attorney outlining some of our ideas. They include sending a delegation to Texas, as we did last year. But this time we would like to meet with the man who prosecuted Benjamin at his trial and who opposes his release. It is our understanding that this activity by a retired district attorney many years after a trial is highly unusual. In having a personal encounter with this gentleman, we would like to discover why he so strenuously objects to Mr. Lach's parole, to the extent that he makes special trips to the Texas Board of Pardons and Paroles to convince it not to grant parole in this case.

Our delegation would also like to have a discussion with the editor of the local newspaper in the town in which the crime occurred, who has in the past written editorials hostile to Benjamin's parole. Recent indications would have us believe, however, that this editor may be softening his opposition and may just be persuaded to follow a different course if we have a full discussion with him in person.

There are some other options available if our current strategy proves unsuccessful. Yet we have every hope that our sincere and persistent attempts to open the doors of freedom for Benjamin Lach this year will culminate favorably for him, his loving family and for all of us at the Bialystoker Center who have worked so hard on his behalf.

OUR HOME AND ITS ACTIVITIES FOR THE RESIDENTS

by Mifa Rogoff, Activities Director

The calendar of events at the Bialystoker Home has been more crowded and more diversified than ever. It appears that it is never too late to develop a taste for the arts — classical music, modern dance, abstract painting — even for people who had never been exposed to this type of entertainment before. When we invited Margie Gillis, accomplished Canadian performer, to give a solo dance concert, we were not sure how she would be received. Well, the residents loved her performance, and asked for more. The "CETA" Modern Dance Group, sent to us by Hospital Audiences Inc., captivated its elderly audience completely. Now, one can hear discussions in the corridors about ballet versus modern dance, versus ethnic. It is very rewarding to watch people expand their horizons and enjoy things for which they had neither time nor money in their youth.

IN OCTOBER:

The winter season started on October 9th, with the yearly Bialystoker Concert at Lincoln Center. Then in rapid succession followed: Piano Concert by Zita Finkelstein on the 13th. "Music for People" . . . an afternoon of duets from operas and operettas interspersed with folk songs, by two talented young singers and an accomplished pianist, on the 19th. On the 26th . . . the semi-yearly birthday party. Oct. 23rd was the memorial for Dr. Migden. It was a very sad occasion but it gave the residents an opportunity to shed tears and publicly mourn a man who was not only their physician but also their good friend.

IN NOVEMBER:

On the 10th . . . Nina Deutsch, the talented granddaughter of our resident, Mrs. Golde Neumann, gave a piano recital. Everyone enjoyed the concert but, for the activities staff, the best thing about it was that Mrs. Neumann, who usually feels too ill to come to the auditorium, came to hear her granddaughter. On the 13th . . . Sergei Kozarian, Russian baritone, accompanied at the piano by Esther Ostroff, delighted the residents with a medley of Yiddish and Russian songs. On the 27th . . . concert of Yiddish songs by Frieda Eichenstein, who is a long time favorite of our residents.

IN DECEMBER:

On the 5th . . . The annual Chanukah party was held in the auditorium with elaborate refreshments and entertainment by Hanah Elyan, Israeli singer. On the 8th . . . We went to the Educational Alliance for a very joyous community party. There was entertainment, singalong and dancing. It was also a reunion with friends from the Home of the Sages and other East Side organizations. While activities staff watched with apprehension, the residents enjoyed Moishe's huge jelly doughnuts (traditional Chanukah fare in Israel). Nobody suffered from indigestion which proves that when you are "out," relaxed and having a good time, you can stray a little from your diet, whether you are 8 or 80. On the 11th . . . The "EST" organization, which usually gives Chanukah-Christmas parties to hospitals, this year selected the Bialystoker Home as the recipient of its bounty. The formal party was held on the 8th floor. Then it stopped on each floor with entertainment and a present for each resident. With Chanukah over, the residents got very busy making presents and several varieties of unbaked cookies for the staff appreciation party on the 29th. It was "open house" all day on the 8th floor. To accomodate the various shifts, the residents decorated the room, set the tables with goodies and presented each employee with a gift. It was a warm, friendly party and gave the residents an opportunity to do something for people who always do everything for them.

IN JANUARY:

On the 5th . . . Don Rodney, guitarist-singer, courtesy of the New York Department of Cultural Affairs. On the 12th . . . Violin concert by Liesel Soley and accompanist. On the 15th . . . "Songmasters" Choral Group.

IN FEBRUARY:

On the 9th . . . An afternoon of songs, riddles, jokes, and prizes by Theresa Coniglio, which was tremendously enjoyed by all. The two Modern Dance concerts, mentioned previously, and a tea for new residents. On Feb. 16th . . . Mrs. Anna Goren, President of the Resident's Council, welcomed the following residents to the Home: Rae Karlin, Norma Katz, Murray Kraft, Bessie Laksman, Rose Lerner, Eva May, Goldie Neumann, Esther Sherman, Esther Wiener, and Frieda Youngstein. Each new resident received a flower, a small gift and the good wishes of all. On Feb. 23rd. . . . We had the yearly tea for the people we could not do without: our warm, capable, faithful volunteers. This year, the residents decided that hand made gifts were not enough. They also made part of the refreshments and served the volunteers who serve them all year. The entertainment was provided by CETA Project, sponsored by the American Jewish Congress. They sent us Sima Gorezkaya, famous Russian singer, who was accompanied at the piano by her son, Vladimir Zeitsev, who is an ac-

HAPPY EVENTS

MAZEL TOV

On Sunday evening, August 21st, 1977, William C. Bursten, a New York State Assistant Attorney General, married Michelle Mandelbaum, daughter of Mr. and Mrs. Irving Mandelbaum of Woodmere, New York.

The groom is the son of Mr. and Mrs. Martin A. Bursten of Lake Success, New York and Pompano Beach, Florida. Martin Bursten is a Bialystoker *landsman,* whose mother was one of the early members of the Bialystoker Ladies Auxiliary and later was a resident of the Bialystoker Home until her death.

The groom's father is an author and former foreign correspondent, well known for his reportage of the Nazi concentration camps. He also served as a special assistant to former Governor Nelson A. Rockefeller. He is the president of Bursten, Whitford, and Newman, Inc., a New York and Great Neck advertising, publishing and public affairs agency.

The bride is an alumna of Hofstra College and is a candidate for a Master's Degree at Adelphi University. The groom is a graduate of Hofstra Law School, has served on the Special Prosecutor's staff in Suffolk County, as a Special Assistant Attorney General, since the inception of the probe of the Police Commissioner and the District Attorney in 1975.

We wish the newlyweds, their parents and family much happiness in the years to come.

MAZEL TOV

On Saturday night, October 8th, 1977, Barry Berman married Shelly Okun.

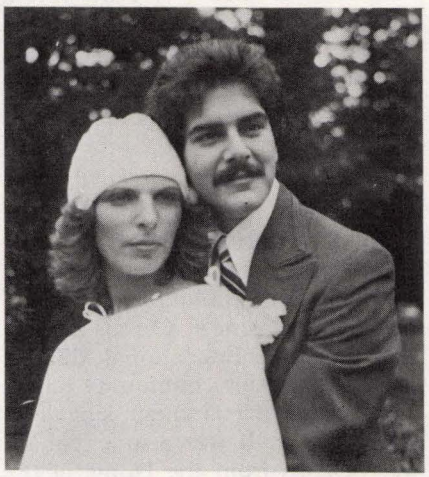
Barry is the son of our Ladies Auxiliary's good member, Anna Berman, who herself is the daughter of the late Bessie Morrell, one of the founding members of the Auxiliary, and Louis Berman. Shelly is the daughter of Mr. and Mrs. David Okun.

We wish the Berman and Okun families much *nachas* from the newlyweds.

CONGRATULATIONS

On Sunday, October 16, 1977, Steven Schubak, son of our devoted members, William and Barbara Schubak, who were born in Bialystok, married Natalie Tobias, daughter of Mr. and Mrs. Jack Tobias and granddaughter of our late *Gabbai,* Max Tobias.

The William Schubaks, from the first days they arrived in America from the concentration camps where they suffered much, joined the Club of Bialystoker Friends, in which Barbara Schubak was active as the Recording Secretary. They attracted

Natalie and Steven Schubak

many more newly arrived Bialystoker *landsleit* to the Club. Later they and others became active members of the Bialystoker Center and Home. They are now Directors.

Rabbi Lowell S. Kronick, Chaplain, and Cantor Harry Feinberg, officiated at the wedding. A large delegation of Bialystoker *landsleit* attended this festive occasion.

The newlyweds have moved to Portland, Oregon where Steven Schubak has a new position.

We wish the Schubak and Tobias families, both of whom are active in the Bialystoker Center and Home, many years of joy from the young couple.

Annual Bialystoker Theatre Benefit Held At Lincoln Center Sunday, October 9th, 1977

Sunday afternoon, October 9th, 1977, the Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged conducted its Annual Theatre Benefit at Avery Fisher Hall of Lincoln Center in New York, marking the 46th anniversary of our Center and Home. The elegant, huge hall was packed by several thousand Bialystoker *landsleit,* friends, organizations and supporters of our institution. The entire program afforded the audience several hours of enjoyable entertainment.

The concert, titled "Holiday in New York", was produced by Hy and Ada M. Einhorn of Encore Artists. In this wonderful show the following prominent performers participated: Aliza Kashi, Morty Gunty, Norman Atkins and Sascha Tormas, accompanied by a full orchestra. The show featured a good blend of singing, instrumental music and comedy.

Before the beginning of the second act, Sam Solasz, President of the Bialystoker Center and Home and Izaak Rybal, General Secretary, addressed the audience. Mr. Solasz spoke about the activities of our institution. Mr. Rybal greeted the invited guests and the representatives of various organizations who took part in our Theatre Benefit.

* * *

We are pleased to announce that we have engaged Avery Fisher Hall for Sunday afternoon, September 24, 1978 at which time our next Theatre Benefit will take place.

FIRST GRANDCHILD

We wish to congratulate our good member for many years, Sol Langlieb, on the birth of his first grandchild, Matthew Greer, who was born on January 3rd, 1978 to Evelyn and Bruce Greer of Miami, Florida.

Sol Langlieb and his late wife, Mania, were active members of the Bialystoker Home and the Club of Bialystoker Friends. He endured the Holocaust and the camps.

We wish Mr. Langlieb, Mr.and Mrs. Greer and the entire family much *nachas* from the new baby.

LETTERS TO OUR EDITORS

The City of New York
Office of the Comptroller

November 18, 1977

Dear Mr. Rybal and Rabbi Kronick:

Ever so many thanks for your message of congratulations and good wishes. At times like these it is especially nice to hear from friends and I am grateful to you for having taken the trouble to be in touch.

I look forward to our seeing one another again soon. All the best. Warm regards.

Sincerely,
Harrison J. Goldin
Comptroller

(Editor's Note: Mr. Goldin was recently reelected Comptroller of New York City.)

February 14, 1978

Dear Mr. Rybal and Rabbi Kronick:

My family and I wish to thank you for your very thoughtful letter during this sad time. Most importantly, we want to express our deep appreciation for the immediate, thoughtful action in giving my husband the room and proper, kind attention, when it was needed. We are grateful for the good care that was extended to him, and sincerely appreciate the comfort you extended to him during his last months.

We also want to thank Ms. Lookretis and express our deep gratitude and appreciation for taking care of these last acts. Special thanks to your staff in the office, Lillian and Harriet.

Sincerely,
Alice Eston and Family

September 2, 1977

Dear Mr. Rybal and Rabbi Kronick:

On behalf of The Neighborhood Board of The Henry Street Settlement, I want to thank you for the contribution you made towards the success of our 10th Annual Street Festival.

The materials which you donated to us went far towards providing a festive atmosphere and the spirit with which the material was given warmed us all. It is good to know that there is still some community feeling in New York City.

We hope to be able to work with you again on future festivals. This one was a pleasure.

Thank you again.

Sincerely yours,
BARBARA WONG,
Chairperson, Henry Street Festival Committee

Dear Mr. Rybal and Rabbi Kronick:

I have been out of the country and have returned to find your letter. The new assignment, which I undertook after some cogitation, is lightened to a degree by the messages I have received from good friends like yourselves.

I feel terribly humble in the knowledge that so many like you expect so much. I hope I can meet at least part of the anticipation.

With very best wishes,

Sincerely,
PHILIP M. KLUTZNICK

Dear Mr. Rybal and Rabbi Kronick:

Thank you for your letter of 17th November congratulating me on my election as Chairman of the Governing Board of World Jewish Congress.

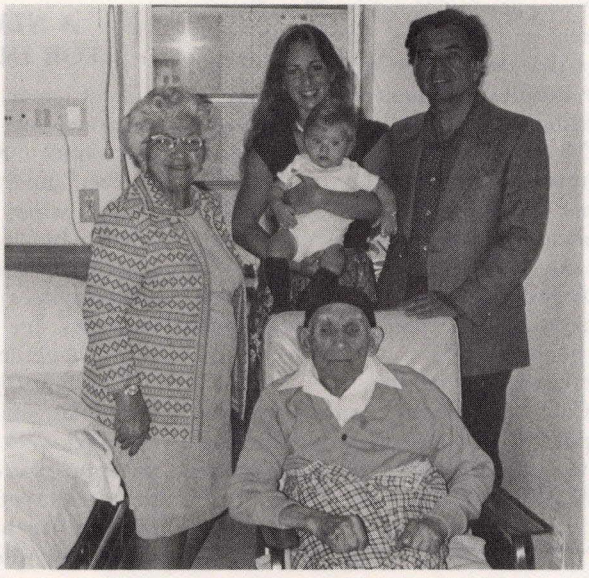
I much appreciate your kind observations and my wife and I look forward with pleasure to seeing you soon.

With kind regards and best wishes.

Yours sincerely,

Ald. The R. Hon.
The Lord Fisher of Camden, J.P., F.C.I.S.
President, The Board of Deputies of British Jews

(Editor's Note: Philip M. Klutznick and Lord Fisher are prominent Bialystoker Jews who were recently elected President and Chairman of the Governing Board of the World Jewish Congress, respectively.)

Seated in the chair is Nathan Soltes, who is 104 years old and a resident of our Home since 1961. Standing alongside him are four succeeding generations including his daughter, grandson, great-granddaughter and great-great-grandchild.

ANNUAL PURIM PARTY FOR GENERAL MEMBERSHIP HELD SUNDAY, MARCH 19TH, 1978

On Sunday, March 19th, 1978, our Annual Purim Party and Concert, as well as General Membership Meeting, was held in our beautifully decorated auditorium at the Bialystoker Center in New York, A large turnout filled the hall.

The Chairman of this event was Jack Berger, Vice-Chairman of the Board of Governors and elected new Vice-President for 1978-79.

An address was delivered by our President, Sam Solasz, on the activities of our institution.

Rabbi Lowell S. Kronick, Chaplain, spoke about the meaning of Purim in our time.

The new Administrator of the Bialystoker Home and Infirmary for the Aged, Yehoshua Schachter, was introduced as was his wife, Malki.

Mr. Izaak Rybal, General Secretary, made an appeal to which the audience responded enthusiastically. Miss Rose Finkelstein, President of the Bialystoker Ladies Auxiliary, presented a check of $1,500 from the members of the Auxiliary to the Center and Home.

Cantor Harry Feinberg, Executive Director, delighted the audience with cantorial and folk renditions. He was accompanied by Mrs. Sonia Eidus at the piano. In view of the fact that Mr. Feinberg was to enter the hospital the next day, his lovely singing was all the more inspiring.

Mr. Shmulik Goldstein, the humorist, tickled the audience's sense of humor with his stories. Delicious holiday dishes were served by our Food Service Department.

A proposed slate of the Board of Directors for 1978-79 was read and approved by the General Membership meeting.

Our members and friends departed the auditorium at the end of the proceedings having enjoyed a very pleasant afternoon.

BRING IN NEW MEMBERS TO THE BIALYSTOKER CENTER AND HOME!

REFUAH SHLEIMAH

To Cantor Harry Feinberg, our Executive Director, who underwent major surgery and who is recuperating from illness. We miss Mr. Feinberg in our office and we hope he will be able to resume his usual activities as Executive Director in the near future. May he have a speedy and complete recovery.

* * *

To Leah Morrow, who was recently hospitalized and who is recovering from illness. Mrs. Morrow is the wife of the Chairman of our Board of Directors, Harold Morrow. May she have a speedy and complete recovery.

THANKS TO ROSE KASS

We extend our sincere appreciation to our Honorary Vice President, Mrs. Rose Kass, who sends in generous donations to our Home. Although she lives with her daughter in Portland, Maine, her interest in our elderly residents continues unabated. She always gives generously to our institution on every holiday and other important occasions.

May the Alm-ghty bless her, her daughter and the other members of her family with a healthy and happy Passover.

A NEW PROGRAM FOR OUR RESIDENTS

Last year we started a new program on Thursday afternoons. Its name: "Kaffee Klatsch-Special Project" had to be changed to "Tea Party" when the boycott on coffee began, but the concept remained. This year the special project is a quilting bee. When enough quilted triangles are finished they will be sewed together into a quilt.

Working together towards a common goal, sharing the tools, discussing next week's refreshments, create an atmosphere of intimacy and help people relate to each other. We hope that this warm feeling will carry over into daily life: that residents will continue to talk to each other, watch TV together and establish friendships which will make their evenings less lonely.

ANNUAL PURIM PARTY FOR THE RESIDENTS HELD THURSDAY, MARCH 23RD, 1978

All of the residents and patients of the Bialystoker Home and Infirmary for the Aged were treated to a most enjoyable Purim Party on Thursday, March 23rd, 1978.

Our auditorium was gaily decorated. The Food Services Department, under the supervision of Mrs. Bronia Skorka, provided tasty refreshments.

Cantor Harry Feinberg was slated to sing for the residents but his sudden illness and hospitalization prevented him from doing so. In his place, Rabbi Lowell S. Kronick, Chaplain, sang a medley of cantorial and folk songs. He was accompanied at the piano by Sonia Eidus.

Our Annual Purim Party for the residents is but one example of how Jewish tradition is observed at our Home.

MAOS CHITIM

We convey our sincere appreciation to all who answered our appeal for Maos Chitim. Our aging residents are able to celebrate the *Sedorim* with this assistance.

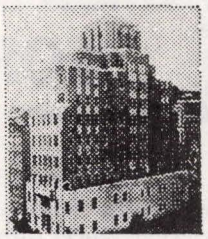
The poor in our community also benefit from the many kind donations given by our contributors. Most importantly we send money orders to *landsleit* in need residing in Israel and Bialystok.

Morris Kaufman, a Bialystoker, pictured here as a Military Policeman in the U.S. Army in 1940 in New York.

OUR INSTITUTION

PASSOVER

We are very proud of the way Passover is celebrated in our home. The *Seders* will be conducted this year, as in the past, with the participation of our elderly residents. Our dining room is specially decorated for the occasion, emphasizing the festive nature of the holiday. Among the ritual items featured on the *Seder* table are: cups of wine, *matzoth*, bitter herbs and *charoseth*.

Many thanks to the devoted supporters of our Home who help make our *Sedorim* possible by their generosity. They fulfill an important *Mitzvoh* by enabling the needy to observe the Festival of Freedom.

SUMMER CAMPAIGN

During the summer months our Home customarily finds itself needing additional money. Therefore we launch each year a Summer Emergency Campaign after Passover. With the assistance from this fund we carry on numerous activities for our elderly residents during the summer.

We wish to thank all who so thoughtfully contributed to our Summer Campaign last year and call upon them, their relatives and friends to respond to our call for much required donations for our people this summer.

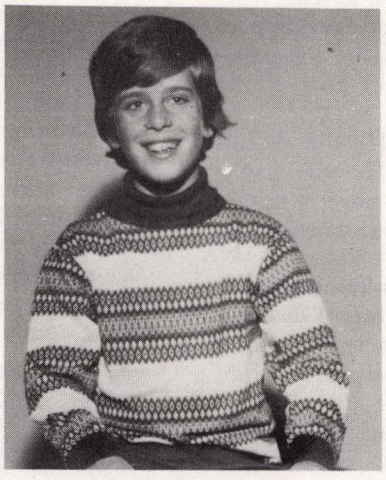
TRADITION, TRADITION

Our Trustee and Ladies Auxiliary President Rose Finkelstein is continuing the tradition of her late uncle, David Rosenblum and her departed mother, Yetta Finkelstein, of donating two cases of Passover wine to our Home. We warmly thank her for her thoughtfulness.

Annual Chanukah Party For Members And Friends Held Sunday, December 4th, 1977

Our annual Chanukah party and concert for members and friends was held in our new auditorium Sunday, December 4, 1977. Our members as usual exhibited their strong dedication and filled the hall. The celebration was truly enjoyable.

Harry Feinberg, Executive Director, presided at this occasion. He asked Rabbi Lowell S. Kronick, Chaplain, to speak about the meaning of Chanukah in our time.

Benjamin Lemkin

Mr. Feinberg then called upon Sam Solasz, President, who greeted the guests and spoke about various activities of the institution.

The Chairman then called Izaak Rybal, General Secretary, to the podium. Mr. Rybal auctioned six Chanukah *menorahs* and raised a substantial sum of money for the Center and Home. The audience responded enthusiastically to the appeal by making generous contributions.

At our invitation, a large delegation of Wolkowisker *landsleit* attended the Chanukah party. The highlight of the afternoon was a medley of songs by Benjamin Lemkin, ten-year-old son of Daniel Lemkin, an important officer in the Wolkowisker Society. Cantor Harry Feinberg, accompanied by Sonia Eidus, conducted the kindling of the Chanukah candles and sang several songs.

The former President of the Bialystoker Ladies Auxiliary, Hilda Sloyer, presented a check of $1,500 to our institution collected from donations made at the Auxiliary's Monday meetings.

Our special appreciation to Mrs. Bronia Skorka, Director of Building and Food Services, and her staff, for preparing such delicious, traditional dishes for this occasion.

The Chanukah party demonstrated once again that the Bialystoker Home enjoys strong and active support from its people.

ANNUAL BAZAAR

Our Annual Bazaar, conducted by the Bialystoker Ladies Auxiliary, was held from December 11th to 19th, 1977.

We extend warm thanks to its energetic chairman, Harold Talin, Rose Finkelstein, President of the Ladies Auxiliary, and also to their committee which collected, stored and sold the merchandise. We are pleased to report that this year's Bazaar was more successful than in previous years, because we received more materials than ever before. To all our good friends, we express a hearty "thank you."

Closing Meeting and Installation

The Closing Meeting and Installation of Officers for 1978-79 will be held Sunday, June 25, 1978 at 1:00 P.M. in our Home.

GEORGE GERING

IN MEMORIAM

The Bialystoker Center and Home for the Aged as well as the Club of Bialystoker Friends have lost an inspiring officer,director and supporter for many years with the death of George Gering on Tuesday, October 4th, 1977 at the age of 70.

His father, Nochem Chaim Gering, was *Gabbai* in a prominent synagogue in Bialystok, a deeply pious man, highly respected by the Jewish community. His mother was the late Soshe Gering.

He came to the United States in 1927 and married the former Edith Futernick in 1934. In the United States, he became most successful in the scrap metal business. He and his wife joined the Bialystoker Center in the 1940's and, in 1945, they became active in the Club of Bialystoker Friends, which was established for the purpose of helping Bialystoker Jewish victims of the war.

George and Edith spent much of their time gathering relief supplies, as well as packing them, for shipment to survivors of Bialystok. They also were in the forefront of those helping newly arrived *landsleit* in America.

Mr. Gering later became President of the Club of Bialystoker Friends, serving in that capacity for many years and also joined the Board of Directors of the Bialystoker Center and Home.

George Gering was a man of his word. His friends and colleagues knew they could trust him. He was also a man of ideas. Often he would suggest novel ways in which the Club could improve and extend its efforts to assist war victims.

Always busy, Mr. Gering nevertheless found time to attend meetings of the Club and the Center. On occasion he would invite the Club members to hold their meetings in his home in order to make it possible for him to be in attendance.

He was an active supporter of our Israel Bond Campaigns. Not only did he purchase large denominations of bonds, but he also encouraged his friends to do the same. He was a devoted supporter of Bialystoker *landsleit* in Israel.

Because of the humanitarian traditions imbued in him by his parents, Mr. Gering not only aligned himself with the Bialystoker Center and Club, but was devoted to our Home and the elderly residents it serves.

Several years ago, George and Edith Gering moved to Miami Beach. His interest in our institution nonetheless continued strong. He was frequently in contact with us by telephone and by letter. He wanted to know what was going on at the Home and he continued his support. With all his charitable activities, Edith remained at his side, helping him along the way.

George and Edith Gering raised a fine family. Their sons, Norman and Shelly, took over, modernized and expanded the business so that it is today one of the most outstanding metal businesses on the East Coast. It is now called Cousins Metal Industries and is located in Oceanside, New York. In their office hangs a picture of Nochem Chaim Gering, an august face with the traditional long beard and *yarmulke*. That such a picture should be so prominently displayed in the nerve center of their company, signifies that Norman and Shelly Gering have committed themselves to carrying on the Bialystoker heritage which their late father and grandfather passed on to them.

George Gering

In addition to his wife and children, Mr. Gering is survived by two daughters-in-law, Mrs. Shelley (Susie) Gering and Mrs. Norman (Sandy) Gering; four grandchildren, Jennifer, Brett, Rachel and Craig, and two sisters, Dorothy Mann and Jeanette Katz.

Our officers, directors and members extend their condolences to the bereaved family and the hope that they will be comforted.

A mural found in the Jewish Historical Society in Warsaw depicting the leaders of the resistance in the Bialystoker Ghetto, August 16, 1943, the date of its liquidation. The Jewish citizens of Bialystok are urged, in Yiddish and Polish, to continue resisting the enemy until death.

BIALYSTOKER LADIES AUXILIARY

by ROSE FINKELSTEIN, President

In spite of the record breaking cold and snowy winter, I am happy to report that our Ladies Auxiliary functioned at a near normal level. At the beginning of the fall season our meetings exceeded my expectations. In fact, our usual meeting room was too small to accommodate all the members who attended, and it was necessary to use the auditorium for several meetings.

Despite the inclement weather, we only cancelled two Monday meetings, which did not inconvenience too many members because they took my advice and called the Home before making the trip. I continually suggested that they call before leaving home because our members live in various boroughs of the city and to many the trip to the Home is long and strenuous.

Because the Jewish holidays came so early in the year, the opening meeting was not held until mid-October. This meeting, as usual, was very well attended, and was a financial success. I want to take this opportunity of extending my thanks and that of the entire membership to Mrs. Bronia Skorka, Director of Food Services, and her staff for the many tasty luncheons which are served at all our Monday meetings.

Our first big endeavor was the Annual Bazaar. Let me start by thanking everyone, members of the Auxiliary and non-members, who secured the merchandise which helped make the Bazaar the tremendous financial success that it was, in spite of the competition which we had from various other organizations in the neighborhood.

The Bazaar was held during the first and second weekends of December. As everyone knows, this type of activity is very hard and tedious work. I would like to thank the Chairman of the Bazaar, Harold Talin, who did a marvellous job of overseeing the operations of the Bazaar. The following people who offered their time and energy to display, sell and pack the merchandise also deserve credit: Bernice Birnbaum, Ruth Blumberg, Fannie Erenthal, Regina Feit, Helen Friberg, Bella Nosoff, Celia Plocki, Sylvia Ramer, Martin Rosenberg, Tillie Rosner, Helen Sharron, Hilda Sloyer, Betty Tobias, Pearl Wilensky, Ruth Winston, Edward Winston, Betty Zablowitz. My apologies to anyone inadvertently left out.

Since the season started, I have had the satisfaction of welcoming new members to the Auxiliary. I hope this trend will continue. It has also given me great pleasure to realize that within the last year and a half the following have become life members: Diana Farber, Regina Feit, Doris Kohn, Suzanne Manfre, Mrs. R. Neuhof and Florence Richman.

Since our members make donations at every meeting, and work so hard for the Bazaar, it appears to me that you would be interested in knowing how your money is used. First and most important is the welfare and enjoyment of our residents — two yearly cook-outs in the garden; two birthday parties for the residents each year; a Purim and a Chanukah party for the residents; Mother's and Father's Day parties; special dishes on holidays and Friday nights; defraying the cost of the *Stimme* and mailing expenses; and, at various times during the year, donations by the Auxiliary to the Biaystoker Center.

Rose Finkelstein

At this time, I wish to extend my best wishes to everyone for a happy, kosher and joyous Passover. Allow me to echo your feelings by praying for a lasting peace in Israel.

JERRY MINK FUND FOR REMAINING JEWS IN BIALYSTOK

In October, 1977, the Bialystoker Center and Home had the pleasure of a visit from our good friend, Jerry Mink, who was in the United States on business. Approximately two years ago, Mr. Mink moved to Israel and has settled there. He is a well known entrepreneur in the scrap metal business in Israel.

His mother's family originated from Bialystok. This explains in part Jerry Mink's profound interest in the handful of Jewish families remaining in Bialystok today.

A while back, Mr. Mink strengthened a fund the Bialystoker Center and Home had established many years ago for these Bialystoker Jews. He did so by making a substantial personal contribution to this fund and encouraging our institution to conduct an expanded fund raising campaign for them. During his visit last October, Mr. Mink once again contributed a large sum for this cause.

In his name and in the names of the Jews in Bialystok, we appeal to all our members and friends for generous donations to this worthwhile effort.

Ephraim Kluk, Well Known Attorney In Cape Town, South Africa and Bialystoker Landsman, Visits Landsleit in Buenos Aires and Montevideo

In December and January, Ephraim Kluk, a leading Bialystoker *landsman* in Cape Town, South Africa and a prominent attorney, made a trip to Buenos Aires, Argentina and Montevideo, Uruguay to discuss with *landsleit* there how best to support *Sefer Bialystok*.

As the readers of the *Bialystoker Stimme* know, *Sefer Bialystok* is a project planned for many years and now in the process of completion. The Bialystoker Center in New York is playing a major role in the effort to bring this project to fruition. The book will contain a complete history of Jewish Bialystok from its inception to its destruction, and will feature profiles on various distinguished Bialystoker Jews who have survived the destruction of their home town.

Mr. Kluk and his wife were given a special reception at Beth Bialystok, which is the headquarters of the *landsmanschaft* in Buenos Aires. Despite the fact that it was at the height of the holiday season in Buenos Aires, the hall was full. The Kluks were very warmly received. Mr.

Ephraim Kluk

Kluk spoke for about an hour dealing with memories of Bialystok, its significance in Jewish life and the necessity for commemorating the town in *Sefer Bialystok*. He made a special appeal for supporting the memorial volume and was assured that full assistance would be given to the project.

The following week, and a few days before their departure, the Kluks were given a farewell dinner at Beth Bialystok, which was combined with a welcome to *landsleit* who had arrive from Israel on a visit. The attendance for this occasion was even larger than at the previous gathering.

In Montevideo, Mr. Kluk held a full discussion with Israel Babkes, a leading Bialystoker *landsman* in Uruguay, regarding *Sefer Bialystok*.

Mr. Kluk has arranged a meeting of all Bialystoker Jews in Cape Town, giving them a full report of his trip and endeavoring to raise funds from the people in his own community. He also intends to travel to Johannesburg, to organize Bialystoker Jews there and to gather support for *Sefer Bialystok*.

We are proud of Mr. Kluk and we wish him every success in his efforts.

Israel Bond Tribute Honors Mr. and Mrs. Norman Natowitz October 9, 1977

We wish to congratulate our good members and Bialystoker *landsleit*, Mr. and Mrs. Norman Natowitz, for having been honored for their distinguished service to Israel at a State of Israel Bonds Testimonial Brunch on Sunday, October 9, 1977, at the Clearbrook, New Jersey, Clubhouse.

Mr. and Mrs. Natowitz were presented with the Israel Bond United Jerusalem Award commemorating the 10th anniversary of the reunification of Jerusalem.

Norman Natowitz became deeply immersed in the Zionist movement as a young student in his native Bialystok. His family was very prominent in Bialystok for their textile factory, known as the Notowicz-

Sylvia and Norman Natowitz

Wygodski Factory. Upon migrating to Montreal, Canada, he joined the Canadian-Jewish Legion.

After moving to Metuchen, New Jersey, he became active in Jewish life there. He was Chairman of the Building Committee of Temple Neve Shalom, was a member of the Board of Directors and today remains active in the United Jewish Appeal Drive. During the High Holy days he assisted the cantor in conducting services.

When he and Mrs. Natowitz moved to Clearbrook in 1973, Mr. Natowitz immediately became involved in organizing a Jewish congregation and conducted services the first two years.

Mrs. Natowitz is also deeply involved in Jewish life. She and her husband were married in 1940 and are the parents of three daughters and a son.

The Bialystoker Center and Home wish Norman and Sylvia Natowitz many more active years on behalf of the State of Israel as well as for the benefit of our own institution.

JOSEPH AND JUDITH BERMAN, PROMINENT PERSONALITIES IN CANADA AND ISRAEL

In the last issue of the *Bialystoker Stimme,* we reported that Joseph Berman and his wife Judith dedicated a cultural center on the campus of the Hebrew University in Jerusalem in memory of their son and two grandchildren killed in an airplane crash sixteen years ago.

For those who did not read the Yiddish article in the last *Stimme,* we wish to introduce Joseph Berman who lived in Montreal for many years and played an important role within its Jewish community. He was the President of that city's great Jewish library and was a prominent figure in its Jewish educational institutions.

For a long time, Mr. Berman was the Vice-President of the Bialystoker Center in Montreal. Together with Henoch Roskies, who was the President of the Center,

Joseph and Judith Berman

he was extremely active in providing assistance to refugees of the Holocaust who emigrated to Canada. In this endeavor, he was significantly helped by his wife Judith, who was born in Bialystok.

The Bermans have now settled in Israel, although they spend the winter months in Florida. At the dedication of the cultural building the Bermans donated to the Hebrew University held in April 1977, the Bialystoker *landsleit* were represented by Izaak Rybal, General Secretary of the Bialystoker Center and Home in New York, Mr. and Mrs. Zalman Yerushalmy, Mr. and Mrs. Zvi Klementynowski, Mr. and Mrs. Abraham Shaikevitch and Max Ratner of Cleveland, who by now is quite well known to the readers of the *Stimme* as the President of the American-Israel Chamber of Commerce, a successful businessman from Cleveland and a distinguished Bialystoker Jew.

We are pleased to report that Mr. and Mrs. Berman have made a generous contribution to our Center and the *Stimme*. We wish them many more healthy, happy and productive years together for the benefit of the State of Israel and Jews throughout the world.

Israel Bond plaque presented to Masha Beren. From left to right: Harry Feinberg, Sam Solasz, Mrs. Beren, Simcha Sosen, Kay and Jacob Beren.

Bialystoker Center and Club Of Grodner Friends Purchase Special $100,000 Israel Bond In Memory of Max Beren

We at the Bialystoker Center pride ourselves on being at the forefront of aiding the State of Israel, especially in these perilous times. In April, 1977, individual officers, members and friends of our Center and Home purchased Israel Bonds totaling $125,000.

On Sunday, November 20th, 1977 a breakfast was held with the participation of officers and members of our institution as well as members of the Club of Grodner Friends, who had together donated a substantial sum of money with which a special Israel bond worth $100,000 was purchased.

It was decided to dedicate this bond in memory of Max Beren, one of the leading members of the Grodner *landsmanschaft,* who suffered in but survived the Nazi Holocaust. The brother of our Director, Jacob Beren, Max Beren passed away in 1975 at the age of 54.

A special framed certificate from the Israel Bond Organization was presented by our President, Sam Solasz, to Masha Beren, the deceased's widow. Our General Secretary, Izaak Rybal, made an appeal to raise additional funds that were needed to provide the required percentage for purchasing the Israel bond. A memorable concert was rendered by our Executive Director, Harry Feinberg.

BRUCE RATNER, NEW N.Y.C. COMMISSIONER OF CONSUMER AFFAIRS, A DESCENDANT OF BIALYSTOKER JEWS

Bruce Charles Ratner, a 33-year-old law professor specializing in consumer rights, has been appointed by Mayor Koch as Commissioner of Consumer Affairs for New York City.

Commissioner Ratner is the son of the late Harry Ratner, who was born in Bialystok, and is the nephew of our well-known Bialystoker *landsman,* Max Ratner of Cleveland, Chairman of the Board of Forest City Enterprises and President of the American-Israel Chamber of Commerce.

Raised in Cleveland, where his late father, Harry Ratner, ran a building supplies business, Mr. Ratner went on to Harvard College, receiving a Bachelor's Degree in English in 1967. He attended Columbia Law School, graduating — along with an older brother, who also attended — in 1970. Offered two clerkships with judges, he turned them down to head the new Queens Consumer Office. He preferred starting from scratch in the consumer protection field. Later, Mr. Ratner went on to become the Consumer Affairs Department's Consumer Advocate under Commissioner Bess Myerson. In that post, he was in charge of 42 enforcement employees, including ten other lawyers. One of Mr. Ratner's most celebrated feats was placing a recorder-wired undercover agent in a Fifth Avenue "going-out-of-business" shop to gather evidence of fraud.

In June, 1973, when Miss Myerson left as Commissioner, Mr. Ratner left the department also, to accept an appointment at New York University as an Assistant Professor of Law and as Founder and Director of NYU's Consumer Law Clinic. He has also directed Consumer Help, a cadre of up to 80 law students and other volunteers manning telephones to advise callers on a wide ranges of complaints, which handles some 5,000 cases a year.

In appointing Mr. Ratner, Mayor Koch said, "Bruce knows of my desire that consumers in this city get a fair deal and that dishonest and unscrupulous operators — who damage the overwhelming majority of honest business people — be dealt with as sternly as the law allows."

Commissioner Bruce Ratner with wife and chlidren.

Licensing businesses, instituting law suits on behalf of consumers and managing the Department of Consumer Affairs which has a staff of 320 people, will be Mr. Ratner's priorities.

He lives in an East Side apartment with his wife, Julie, a part-time school librarian, and their two daughters, Rebecca and Elizabeth.

Once again an individual with Bialystoker lineage has been found to have distinguished himself in a very important endeavor. We wish Bruce Ratner a successful tenure in his new position.

Rybal was a member of a delegation authorized by the Federation of Polish Jews of America to meet with the Polish Government in Warsaw and negotiate certain matters of interest to Polish-American Jews. He found time, during this official visit in December, 1977, to travel to Bialystok. His vivid description of what he found in contemporary Bialystok, contrasted with Bialystok before the war, actually moved many members of the audience to tears. A complete article by Mr. Rybal describing his visit to Bialystok can be found in this issue on page 6.

Cantor Harry Feinberg, Executive Director of the Bialystoker Center and Home, sang a number of ghetto songs and recited appropriate psalms and memorial prayers.

The audience responded warmly to Mr. Rybal's appeal, the proceeds of which will be allocated to support the *Sefer Bialystok* project.

The atmosphere was tinged with sadness when Mr. Ribal called these individuals to light six large candles in memory of the six million Jewish victims of the Nazis. They included: Riva Jenton, Mexico; Israel Kamaiko, Fania Posniak, Harry Pitluk, Eli Ickowicz, and Gail and Maida Chuden, the young daughters of the recently deceased Bialystoker *landsfrau,* Lisa Chuden.

The audience began leaving at the conclusion of the Memorial Meeting in the late afternoon, filled with recollections of the beautiful home town they so tragically loved and lost.

President Sam Solasz kindling memorial candle in tribute to Yonatan Netanyahu, fallen Israeli commander at Entebbe.

Culture Chairman Louis Silver commemorating 10th yahrzeit of David Sohn.

35TH ANNUAL MEMORIAL MEETING IN MEMORY OF 60,000 BIALYSTOKER MARTYRS, HELD SUNDAY, FEB. 5TH, 1978

Several hundred Bialystoker *landsleit* and friends gathered on Sunday afternoon, February 5th, 1978 at the Bialystoker Center in New York for the 35th Annual Memorial Meeting in tribute to the 60,000 martyrs of Bialystok and vicinity, who were liquidated by the Nazis during World War II. Most of the participants at this Yizkor Assembly were themselves survivors of the Holocaust as well as *landsleit* and friends living in the New York area.

Our President, Sam Solasz, who miraculously survived the Hitler terror, called the meeting to order. He warmly greeted the audience and stressed the importance of paying honor each year to the memories of those who perished, which the Bialystoker Center in New York fulfills. Later on in the proceedings, Mr. Solasz lit a special candle mourning the heroic leader of the Israeli commandos who rescued the hostages at Entebbe, Yonatan Netanyahu.

The Chairman of the Assembly was Louis Silver, Culture Chairman of the Bialystoker *landsmanschaft* and also Executive Director of the Workmen's Circle Home for the Aged in New York. In a short but inspiring message, Mr. Silver spoke about the important place which Jewish Bialystok still occupies in the hearts of our *landsleit,* since it was a great and renowned center of Eastern European Jewry. He recalled various aspects of Jewish life and culture in pre-war Bialystok, discussed the great suffering and resistance displayed by Bialystoker Jews during the war against the Nazi invaders and urged the members of the audience to enshrine in their hearts the glorious traditions which Jewish Bialystok left behind. Subsequently, Mr. Silver lit a candle marking the 10th anniversary of David Sohn's death. Mr. Sohn, as our readers well know, was the founder and first Executive Director of the Bialystoker Center and Home.

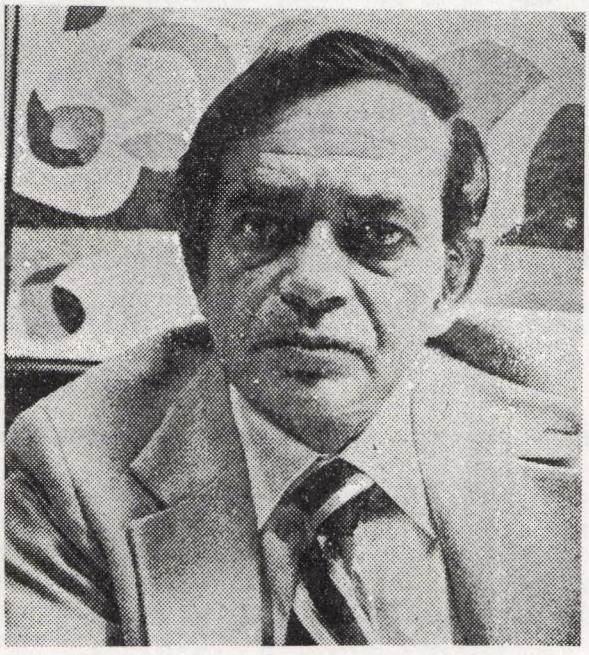
Rabbi Lowell S. Kronick, Chaplain, gave a talk about David Sohn, the personality he was — architect, founder and director of our institution for forty years. Rabbi Kronick further pointed out that Mr. Sohn was a very unusual person. No wonder he was so well liked by Bialystoker *landsleit* everywhere and that his memory is still revered and loved. It is important, Rabbi Kronick remarked, to remember such an inspiring individual, for Mr. Sohn justly earned the title of "Mr. Bialystok," and that title will always be mentioned in reference to him.

The audience listened attentively to Izaak Rybal's impressions of his recent visit to Bialystok. The General Secretary of the Bialystoker Center and Home, Mr.

LEO MELAMED, BIALYSTOKER LANDSMAN, IS A PROMINENT FINANCIAL EXPERT IN INTERNATIONAL CURRENCY

The February 5th, 1978 issue of the *New York Times* carried an article by H.J. Maidenberg, a business and financial reporter for the *Times,* about Leo Melamed, until last year Chairman of the Chicago Mercantile Exchange and head of its international monetary market.

Early last year Mr. Melamed started something new in finance — a brokerage service that deals exclusively in foreign currency. Although many brokerage houses handle this type of account, none do so exclusively and all invite speculative accounts. Mr. Melamed is a legal advisor to the Chicago Mercantile Exchange, an unofficial

Leo Melamed

arbiter of disputes and an expert on the rules of trading in the Exchange.

He was born in Bialystok in 1932. His father, our good member and donor for many years, Isaac Melamed (Melamdovitch), was a member of the City Council in Bialystok before the Germans invaded in September, 1939. His mother is Fayge Barakin Melamed. After several attempts to escape the Nazis, the family fled through Siberia to Japan where they left for the United States in 1941, just before Pearl Harbor.

Settling in Chicago after World War II, Mr. Melamed later went on to the University of Illinois and then graduated from the John Marshall Law School. His introduction to commodities came when he worked part time for Merrill Lynch as a pit runner for $25.00 a week while at law school.

Several weeks before this remarkable article appeared in the *Times,* Mr. Melamed quite coincidentally sent in a substantial donation to our Center and Home for the purpose of perpetuating his mother's parents, Nachman and Itke Barakin, in our synagogue. Before the *Times* article, we had no idea of the prominence of this man in the world of finance, his parents never sharing this information with us.

We are always interested in discovering that Bialystoker *landsleit,* their children and grandchildren, have distinguished themselves in various disciplines or professions. We may be justly proud of the accomplishments of our people all over the world in hundreds of different fields.

THE BLIZZARDS OF 1978

By Florence Lookretis, RN
Director of Nursing Services

As everyone in this area knows, the winter of 1978 was unusually harsh. Several blizzards buried the metropolitan area in crippling snow. Businesses were closed. Transportation was virtually at a standstill.

In spite of everything, our nursing staff came to work in 12 to 18 inches of snow. Some of them stayed and worked extra time because their coworkers were late or could not come in. They remained cheerful, showed no impatience and were just as kind to the patients as ever.

I wish to give special thanks to the following: Mrs. L. Handel, RN, who worked 18 straight hours during the snowstorm; Miss M. Francis, LPN, who worked 16 hours and just got home only to return to work without any sleep; Mrs. M. Cox, Nurses Aide; Mrs. E. Meertins, Nurses Aide; Mrs. M. Tardebono, LPN; all of whom worked 16 consecutive hours.

No one on any shift attempted to leave until there was adequate replacement coverage. Many thanks also to those staff members who made the brave attempt to come to work but could not get here. The loyalty of the nursing staff shown during the storm was inspiring. I am very proud of our staff and I just cannot thank them enough.

* * *

The administration of the Bialystoker Home for the Aged wishes to thank staff members in all other departments including Food, Maintenance, Activities, and the Office for showing devotion to our Home in their own ways during the snowstorms. We are very proud of all our employees upon whom we can rely even under the most difficult circumstances.

MILTON A. WOLF APPOINTED BY PRESIDENT CARTER AS U. S. AMBASSADOR TO AUSTRIA

On Thursday, June 16th, 1977, President Carter officially nominated Cleveland builder Milton A. Wolf as Ambassador to Austria. He has since been confirmed by the United States Senate and is serving in his new post.

Mr. Wolf is a nephew by marriage of our Bialystoker *landsman,* Max Ratner, Chairman of the Board of Forest City Enterprises in Cleveland and President of the American-Israel Chamber of Commerce.

Mr. Wolf, 52, was President of Zehman-Wolf Construction Company. His civic posts have included chairmanship of the Jewish Welfare Fund Appeal.

A life-long scholar, Mr. Wolf was the only non-academic member of the President's economic advisory

Ambassador Milton A. Wolf

panel in 1976. He holds two Bachelors Degrees and a Masters. He needs only to finish a dissertation for a doctorate.

"I am at the point in my career where I was ready to make a change," Mr. Wolf said. "If not for the appointment, I would have been teaching some courses in Economics this fall at Case Western Reserve University, finished my Ph.D. and gone into the academic field."

As owner of Zehman-Wolf, he has built more than 300 million dollars worth of industrial structures, high-rise apartments, homes, offices and shopping centers.

He has been an officer of local, state and national associations in construction. His wife, Roslyn, recently got a Bachelors Degree in Art History from Case Western Reserve University. His four children are all brilliant students pursuing their education.

Here is yet another example of how Bialystoker *landsleit* have made great accomplishments in various walks of life.

GENERAL SECRETARY IZAAK RYBAL GUEST OF DR. SAMUEL PISAR IN PARIS

On my way back to the United States from Poland on my official mission there, I stopped off in Paris at Dr. Samuel Pisar's invitation. The readers of the *Stimme* are well aware that Dr. Pisar, born in Bialystok, a victim of the Nazi concentration camps and the youngest Bialystoker to survive those camps, is a highly respected international lawyer specializing in trade relations between East and West.

I was greatly impressed by the grandeur of Dr. Pisar's residence in Paris, a reflection of his and his wife Judith's elegant taste. Mrs. Pisar was born in the United

Dr. and Mrs. Samuel Pisar

States, having worked as an Administrator of the Brooklyn Academy of Music. In Paris, she is today occupied with this same type of cultural work, for which she is prominent and highly appreciated.

I sat with the Pisars at their table together with their four children, enjoying a delicious dinner. We discussed reminiscences of Bialystok before the war and the tribulations we both experienced during the war. Dr. Pisar once again demonstrated his interest in the well-being of the Bialystoker Center and Home in New York, promising that he and his wife would visit us in the future.

This very pleasant encounter with Dr. and Mrs. Samuel Pisar was an enjoyable climax to a trip which was, at times, emotionally overwhelming for me. I am grateful to them for their wonderful hospitality.

all directions. The population there today numbers more than 200,000. Sadly, the Jewish contingent has been reduced to nine people. Living in different parts of the city, they have little to do with one another. I asked them why they chose to remain in this unfamiliar, rebuilt modern city which was once our beloved home town. Their answer was simple; the war left them isolated, broken and sick. It was difficult for them to start anew, to travel about looking for new places to live. They decided it was easier to remain in Bialystok. Their names are: Szyja Bartnowski, Abram Sidranski, L. M. Penner, Lejba Bielski, Erszel Jalowski, Kalman Kania, Yankel Chaszkes, Szloma Pachter, and Szymon Zlotorynski.

The Bialystoker Center in New York is in touch with these remaining Jews in Bialystok and we send money certificates to them with which they can buy whatever they wish. This is made possible by the Jerry Mink Fund, which Mr. Mink expanded through his generosity, shortly after he returned from a trip he made to Bialystok several years ago.

When Dr. Datner and I arrived in this strange city which used to be our home town, one of the remaining Jews, Szyja Bartnowski, was good enough to usher us about to sites where memorable buildings, landmarks and other places of interest used to be. It was tremendously saddening to note that the three Jewish cemeteries in Bialystok are today in a condition of shocking disrepair. The Bagnowke Cemetery is desecrated and monuments are either gone or vandalized. Houses are being built on its grounds. The old cemetery on Minski Street has been shut down, a pedestrian walk crisscrossing it to the center of town. The Zabia Cemetery within the Bialystoker Ghetto has been converted into a park. Thirty-five hundred graves were disturbed, the remains exhumed and reburied together in an obscure corner of the area near which a monument draws attention in Polish to this fact. I asked Szyja Bartnowski to take care of this monument and he promised me he would. All over I looked around, hoping against hope that something familiar would appear, that my sense of alienation would subside. My wanderings about in Bialystok, however, only increased my despair and dejection.

I looked for particular Jewish houses, factories, organizations and institutions, Jewish newspapers, theatres, schools, sports clubs, trade unions and any other evidence that there once was an organized, well-developed Jewish community. Some small evidence does exist. Bialystoker *landsleit* remember the great synagogue into which the Nazis hoarded 2,000 Jews on Friday, June 27th, 1941. That same day, these men, women and children perished in a fire set by the Nazis which totally destroyed the holy place and all those inside.

After the war, the Jews who returned to Bialystok came upon the scene and gathered together the remains of the synagogue, assembling it in one place. Their purpose was to have this serve as a monument to the great synagogue. My recent visit to Bialystok, however, revealed that even this modest attempt to memorialize the destruction was foiled. On the site of the singed iron remnants of the synagogue stand modern houses. At the side of one house, if one looks hard and long, an incon-

Izaak Rybal standing next to a stone marked "Bialystok" on the site of the former gas chambers at the Treblinka concentration camp.

spicuous inscription can be found stating that there was once a synagogue there. Similarly, *Cytron's Beis Hamidrash* no longer exists as such; the building is intact but it now houses the Polish Center of Culture and Art.

The Hebrew Gymnasium, that remarkable institution in which hundreds of Jewish boys and girls received a very fine Jewish education, has been replaced by a hospital. Dr. Datner, who accompanied me on the visit, had taught at the Hebrew Gymnasium for more than 15 years. His reaction at seeing what happened to his beloved school was to sob uncontrollably. His display of emotion overwhelmed me.

I left Bialystok heartbroken, emotionally drained and depressed. After Dr. Datner and I took leave of Szyja Bartnowski, we rode away in our car, turning our heads back for a last glimpse of that town which once was our beloved birthplace, where we spent our childhood and from where so many of our beloved relatives left this earth.

In our subsequent talks with the Polish Government, we emphasized the disgraceful condition of Jewish cemeteries throughout Poland. We were reassured that steps would be taken in the future to restore many of these burial places and, upon my insistence, we were told that the Bagnowke Cemetery in Bialystok would be among the rehabilitated cemeteries.

I came away admitting to myself that Jewish Bialystok no longer exists in Poland. Rather it survives in the form of our great Bialystoker Center in New York, where we perpetuate the hallowed traditions of Bialystok. It is our obligation to uphold its ideals, traditions and aspirations transplanted onto American soil. Let us pledge to carry out this sacred responsibility which those of our families martyred during the war passed on to us.

Become Members of the Bialystoker Center and Home for The Aged

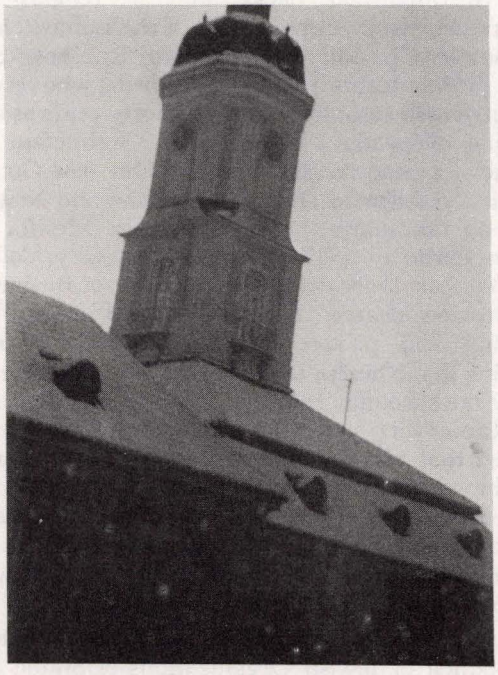
MY RECENT VISIT TO BIALYSTOK

By IZAAK RYBAL, General Secretary

In 1945, when I returned to Bialystok after the war, I began to realize how horrifying Hitler's destruction of our home town really was. The Nazi juggernaut left unmistakable tracks of ruination all over Bialystok; it was incredible that such devastation could be visited upon our city during the war years. I saw that most of what was cherished by Jewish citizens in Bialystok did not survive the war.

In December, 1977, when I revisited Bialystok after 32 years, there was no semblance of the town which many of you and I remember before the Nazi tragedy. Everything is gone; nothing is recognizable; nothing remains but a rebuilt, modern metropolis.

The reason for my recent visit to Bialystok was that I

The Stadt Zeiger **(Town Clock) which is the familiar landmark of Bialystok.**

was appointed a delegate of the Federation of Polish Jews in America, together with several other distinguished delegates. Our mission, representing Polish Jews all over the world, was to meet with ministers of the Polish Government in Warsaw and to negotiate with them several issues of importance. Our committee included: Rabbi Dr. Alexander Schindler, Chairman; Shlomo ben Israel and Eli Zborowski, Vice-Chairmen; Ben Gray, Los Angeles; Yechiel M. Dobekirer, Secretary; Kalman Sultanik; and myself as Treasurer. Because Premier Menachem Begin's official visit to the United States coincided with our departure, Rabbi Schindler was not able to accompany us to Poland, since his presence was required in Washington. Mr. Ben-Israel took over the chairmanship at Rabbi Schindler's request.

In Warsaw, our group had several meetings and discussions with various officials of Polish Government ministries. We insisted on free access to archives and documents in Poland bearing on Polish Jews; releasing to various Jewish communities all over the world religious articles used in Jewish worship which remain in Poland; erecting monuments over the mass graves of Jewish victims of the Nazis scattered in the Polish earth without appropriate markers; organizing a Jewish museum depicting the horrors of the Auschwitz-Birkenau concentration camp — showing the Holocaust and Jewish heroism in that camp — a museum to be established with the guidance of Jewish experts in the field; paying disability benefits and pensions to Polish Jews required to renounce their Polish citizenship before they would be allowed to leave Poland after the war.

In addition to Warsaw, our delegation went to Lublin and Cracow. Visiting the concentration camps at Auschwitz, Maidanek and Treblinka, where millions of our Jewish brethren were liquidated, proved to be a most painful experience. Particularly heartrending was seeing some 800 large and small stones, which have replaced the gas chambers in Treblinka, inscribed with the names of destroyed Jewish communities in Poland. The 800 stones signify, as indicated on a sign when one enters Treblinka, 800,000 Jews killed in that camp. Among the stones, I found a big rock upon which the name Bialystok was indelibly hewn. I stood there, my eyes brimming with tears, uttering a silent prayer.

To be sure, I had reserved time to visit Bialystok as soon as I knew I would be traveling to Poland. Tuesday, December 13th, 1977 was free. Dr. Szymon Datner, who lives in Warsaw, knew in advance about my plans and was prepared to accompany me to Bialystok. I rented a private car and we left Warsaw Tuesday morning. Little did I realize that a bitter experience awaited me later that same day.

The ride from Warsaw to Bialystok by car takes two and one-half hours. For me, however, the trip seemed endless. The signs along the road brought back to me names of towns and villages familiar to all Bialystoker *landsleit*. For in those places, Jews had lived and breathed their culture to their heart's content until the "Final Solution" was brutally implemented. Today, not even a hint can be found of what once was.

As we know, pre-war Bialystok counted some 90,000 inhabitants, among them approximately 60,000 Jews. Contemporary Bialystok, on the other hand, sprawls in

---

(This English translation of the Yiddish article on page 1 appearing in this issue was made by Rabbi Lowell S. Kronick, Chaplain.)

A PROFILE OF OUR NEW ADMINISTRATOR YEHOSHUA SCHACHTER

The new Administrator of the Bialystoker Home and Infirmary for the Aged is Yehoshua Schachter, a young man with significant experience in all aspects of nursing home administration.

One is immediately impressed by Mr. Schachter's broad knowledge of the latest regulations relating to nursing homes. He is sharply observant of detail, a necessary attribute for an Administrator. He knows the right questions to ask in familiarizing himself with his new responsibilities at our Home, and he rapidly absorbs the data his questions elicit. One gets the feeling he will concentrate on acquainting himself with our staff and residents, with their families, and with the officers and directors of the institution. It also seems that it will not take Mr. Schachter too long to form good relationships with everyone concerned with patient care at the Bialystoker Home.

Mr. Schachter was selected by an interviewing committee consisting of our top officers and professional consultants thoroughly aware of the background and experience a good administrator must have. A large number of applicants were considered and, after a thorough evaluation of each, Yehoshua Schachter was selected. In so doing, the search committee became convinced that he was the best qualified in terms of knowledge, experience, philosophy and termperament to continue and to improve upon the quality of patient care in this institution.

Before becoming Administrator of our Home, Mr. Schachter was the Assistant Administrator of the Woodhull Care Center in Jamaica, New York for several years. That facility is a 320-bed skilled nursing and health related facility. His duties included designing and implementing policies and procedures for the home; recruiting, interviewing, hiring and orienting new employees; involvement in relations with the employees' union; revising all policy and procedure manuals; involvement in Medicare and Medicaid billing as well as reimbursement; working together with all departments for effective functioning of the Home; and liaison with all government agencies responsible for regulating nursing homes.

Prior to his becoming Assistant Administrator at Woodhull, he was the Administrator of the Far Rockaway Nursing Home and held lesser positions in two other homes in Rego Park and in Lakewood, New Jersey. He is a licensed nursing home administrator since June, 1972.

Mr. Schachter has stated that he has a favorable impression of the quality of patient care at our Home. His top priority will be to continue this tradition for which our Home is well known. He will also devote his time to improving and streamlining the business operations of the Home so that patient care will be more efficient and economical. He will make sure that the integrity of our finances will be above question and reproach.

The officers and directors have every confidence that Yehoshua Schachter is the right person for this job and that he will satisfy the trust which has been placed in him. We wish him, his wife Malki and their three children many good, productive years for the benefit of the Bialystoker Home.

A PROFILE OF OUR NEW CONTROLLER MOTEL RABINOWITZ

A while ago, our Board of Governors and Finance Committee decided upon the necessity of retaining a part-time Controller to oversee the fiscal operations of the Bialystoker Home and Infirmary for the Aged. It was agreed that a professional accountant with a background in health care finances would be required to fill this position.

We are pleased to announce that Motel Rabinowitz has been engaged as our part-time Controller. Working in our office approximately three days a week, Mr. Rabinowitz's main function is to supervise the bookkeeping and periodically to perform test audits in ascertaining that the accounting system is in order. He also acts as liaison with government agencies, such as the New York State Department of Health, in fiscal matters.

Mr. Rabinowitz brings to his job an unusual blend of education and broad experience in accounting, as well as a distinguished background of religiosity and humanitarianism. A descendant of the Lubavitcher and Chernobiler Chasidic dynasties, Mr. Rabinowitz is the son of the late Rabbi Joseph Rabinowitz, who served the Detroit Jewish community for over forty years as an outstanding Chasidic leader, and Rebbetzin Sima Rabinowitz, who resides in Israel. Our new Controller attended yeshivas in Detroit, Cleveland and New York, receiving rabbinic ordination from the Mesifta Rabbi Chaim Berlin in 1957. He graduated City College of New York in 1958, earning a Bachelor of Business Administration degree. He had worked in public accounting and private industry before entering accounting in the health care field in 1973. Considering his family background, religious training and upbringing, Mr. Rabinowitz, when the opportunity presented itself, decided that his expertise as an accountant should be linked to serving the sick and elderly. To this end, he has worked as Controller of the Jewish Hospital and Rehabilitation Center in Jersey City, New Jersey and at the Cobble Hill Nursing Home in Brooklyn, New York, before coming to our Home.

He lives on Staten Island and is the Vice-President of the Council of Jewish Organizations of Staten Island. He is married to the former Shirley Lerer of the Lower East Side. They have three children; Miriam, 12, Yosef, 8, and Ahron Zev, 4, all of whom attend Yeshiva Shmuel Ezra on Staten Island.

The Board of Governors and the Finance Committee have every confidence that Motel Rabinowitz will bring a new orderliness and a renewed integrity to our financial affairs.

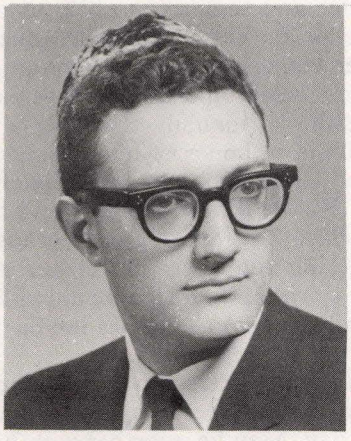
THE MAKING OF A RABBI

By RABBI LOWELL S. KRONICK

Chaplain, Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged.

"To become a rabbi involves enormous scholarship, a veneration of Jewish law and tradition, and thorough knowledge of ceremonial practices. A humanitarian spirit and dedication to the enhancement of the quality of life for all people are particularly important."

As it celebrates its 80th anniversary, the Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary of Yeshiva University, my alma mater, issued this concise, but eloquent, description of the making of a rabbi. On Sunday, April 2, 1978, the Seminary conducted a *Semicha* convocation at its Washington Heights campus, at which 361 rabbis ordained since 1970 were honored for achieving the credentials defined in the opening paragraph of this article, as well as for their contributions to the rabbinate or related disciplines. I was proud to be one of those in this group to receive recognition.

Rabbi Lowell S. Kronick

To say the least, it was not easy spending many years of my life preparing to become a rabbi and fulfilling the requirements for ordination at Yeshiva University. For not only did we in the *Semicha* program have to prove our intellectual mastery of Jewish law, philosophy and tradition — as demonstrated by numerous oral and written examinations — but we also had to evidence that we possessed a unique personal commitment and the character with which to translate scholarship into true leadership.

As I laid the groundwork for becoming a rabbi, I had to dedicate myself to a broad concept of service spanning the spiritual, social and communal life of Jewry. In receiving the parchment of ordination in 1970, signed by the late Rabbi Dr. Samuel Belkin and by the revered Rabbi Dr. Joseph B. Soloveitchik, I accepted the custodianship of a noble heritage, bequeathed by those who have advanced and preserved it throughout the ages and in all parts of the world.

At the April 2nd celebration, several distinguished speakers representing Yeshiva University, and others from among the young rabbis, reexamined the qualifications for the profession and the prevalent challenges confronting those who occupy it. As they spoke, I was sitting with many of my friends and former classmates in a section of the cavernous Lamport Auditorium especially reserved for us. Intermittently throughout the addresses, my mind focused on my own experiences as the Rabbi of the Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged. My memory scanned the accomplishments and frustrations during my more than five years of service at this institution.

My overall impression of my tenure as your Rabbi is that I have made and am continuing to make a positive contribution, not only to the Bialystoker Center and Home in particular, but to the rabbinate in general as a pastoral counselor, a preacher and exponent of the fundamental teachings of our faith. These functions have been necessary for the spiritual sustenance and personal dignity of our elderly residents, and for the moral credibility which our organization must command in order to continue enjoying its wide ranging support among our many members and friends.

From the first moment I walked through the door of 228 East Broadway in October, 1972, my goal was and remains to personify, for the prestige of my profession, the highest standards of this sacred vocation into which I was ordained. To my satisfaction, I have succeeded in this aim as witnessed by the respect and high regard I have earned from our officers and members, residents and their families, and by our staff. I value the many wonderful moments and the beautiful relationships with them. There have been, however, some trying situations where I felt compelled to take strong moral stands. Indifference in such circumstances would have signified a wavering devotion to what is right and might have been construed as acquiescence. One must occasionally say and do the unpopular in order to seek justice and to remain true to one's deeply held convictions.

The rabbinate will never be anything less than an awesome responsibility. He who receives *Semicha* recognizes that his position entails both privilege and duty, true learning and earnest leadership. The mantle my colleagues and I wear is a projection of our people's past into the future; we constantly attempt to follow our predecessors in making Torah a living instrument with guidelines for daily life. In a real sense, we are links in an uninterrupted chain of tradition and continuity commencing with Moses, the first Rabbi, and terminating with the arrival of the Messiah.

May all of you, my dear friends, enjoy a healthy, happy and kosher Passover together with your families.

Welcome To Abe and Estelle Gordon

Tuesday, March 21st, 1978, we had the pleasure of a visit from Abe and Estelle Gordon, who until a few years ago, were prominent officers of the Bialystoker Center and Home.

Mr. Gordon, the son of Bialystoker parents, was the Vice-Chairman of our Board of Directors until he and his wife settled in Florida. They remain very interested in our institution and continue giving us their full support.

FROM THE DESK OF OUR NEW EXECUTIVE DIRECTOR

HARRY FEINBERG

On the eve of Passover I take this opportunity to thank our Board of Governors for demonstrating its confidence in me by appointing me the new Executive Director of the Bialystoker Center and Home.

We at the Home went through and are still facing some hard decisions. At no time in my memory do I recall such activity at this institution. The board room is lit many nights until the late hours. The Finance Committee and the Board of Governors are hard at work solving problems that come up in the daily operations of the Home. But with the hard work and late nights, the members of the Board have drawn closer together than ever before.

We are rededicating ourselves to work for the benefit of our Center and Home and we pledge to see to it that the residents here will continue receiving the best and

Harry Feinberg

finest care available anywhere, in spite of the temporary hardships confronting us. We pray to the Alm-ghty that He give us the wisdom and strength so that together we shall accomplish even greater things than in the past. We want the whole world to see what the Bialystoker *landsmanschaft* and its friends represent in compassion and care to our elderly residents.

I ask all our officers, directors, members and loyal staff to help us now even more than ever before so that everyone may be secure in the knowledge that our cause is noble and that the residents in our Home will surely be the beneficiaries of our diligent efforts.

It is a privilege and distinct pleasure for me to be affiliated with the Bialystoker Center and Home and to be part of this great organization made up of our wonderful people. Of late I have spent many days of each week at the Home and I am thoroughly convinced that whatever it lacks in fancy furnishings, draperies and carpeting, it more than makes up to our residents in kind and loving care. We can be proud of the warm and friendly environment within which our residents live, which only the Bialystoker *landsleit* and our friends, with their warm hearts, can continue to offer.

May our vision be clear, our deeds noble, our hearts full of compassion and love for those who need our help. Let us work together for their sake.

RUBIN BINDLER, HONORARY PRESIDENT, CONTINUES HIS ANNUAL CUSTOM OF DONATING MONEY IN HONOR OF HIS BIRTHDAY

Many of our members and friends know Rubin Bindler, Honorary President of our Home for many years, and a truly devoted supporter. He has selflessly given of his time and resources to help us provide that quality of care for our elderly residents which has given the Bialystoker Home a wonderful reputation.

Mr. Bindler's family and friends have established a beautiful custom — annually donating a substantial sum to our Home in honor of his birthday on *Shabbos Hagodol* — the "Great Sabbath" immediately preceding Passover. For Rubin Bindler, for us, and for all Jews alike, *Shabbos Hagodol* is indeed great, because it heralds a holiday marking the liberation of our people from physical and spiritual bondage and, within our institutional family, it commemorates the birth of a good man.

In the name of our officers, directors and residents, we extend to Mr. Bindler best wishes for many happy returns of the day. May he, together with his dear wife Minnie, their family and friends, celebrate this joyous occasion and continue their worthy tradition of helping our institution.

THANK YOU TO ISRAEL MINES OF CHICAGO

Our Bialystoker Ambassador of good will in Chicago, Israel Mines, continues his noble tradition of raising funds for the Bialystoker Center and Home in New York from *landsleit* in the Chicago area.

We are pleased to announce that on January 30th, 1978, an eighth great-grandchild, Bryan Adam Cohen, was born to Mr. Mines' grandchildren, Dr. and Mrs. Gerald Cohen.

We take this opportunity to congratulate Mr. and Mrs. Mines on this joyous occasion, hoping that they will live to see much *nachas* from their entire family.

We also want to thank him warmly for the wonderful work he has done on our behalf and which he is continuing with great enthusiasm.

Eliyahu Ben-Elisar, Dir. Gen. of the Israeli Prime Minister's office, giving autograph to Mark Solasz in Sam Solasz's presence. Mr. Ben-Elisar conducted peace negotiations with President Anwar Sadat on behalf of the Israel Government.

humanitarian acts carried out by the Center. All of us, Bialystokers and friends, can take great satisfaction from this institution's dynamic, vibrant and important work on all fronts.

The officers of the Bialystoker Center in Israel who met with me were Zalman Yerushalmy, Zvi Klementynowksi, Shlomo Garber and Leibel Efron. They were very kind in congratulating me on becoming President of the world headquarters of the Bialystoker *landsmanschaft* as well as the Bialystoker Home in New York. They thought it particularly fitting that one who had suffered from and endured the nightmare of the Nazi Holocaust should now stand at the helm of our institution, leading it forward on its quest of even greater achievement. They also know that I am deeply committed to the State of Israel and that under my presidency, our Center and Home will strengthen its traditional efforts on Israel's behalf.

I was most interested to learn about the worthy and necessary activities which the Bialystoker Center in Israel is engaged. Most notably, we held a full discussion on the progress of *Sefer Bialystok*, which will be a comprehensive, but popular book on the history of Jewish Bialystok from its founding until the aftermath of its brutal destruction. I assured our Israeli friends that this institution will fulfill its pledges in support of the *Sefer Bialystok* project.

I regret that the time Rose, Mark and I spent in Israel on our recent visit was too brief. The Israeli *landsleit* had wanted to arranged a reception for us attended by their entire membership. Because of our full schedule, however, such a gathering was not possible. Perhaps in the future we shall have more time to meet with our wonderful friends.

My family and I join together in wishing all of you a healthy, happy and kosher Passover.

Philip Novick

JUDGE PHILIP NOVICK CELEBRATES 88TH BIRTHDAY

April 3rd, 1978 marked the 88th birthday of the Honorary Chairman of our Board of Governors, Judge Philip Novick. A special celebration was held at our Board of Directors meeting March 30th, at which a special cake in honor of this joyous occasion was wheeled into our auditorium.

Philip Novick literally grew up with the Bialystoker Center and Bikur Cholim, and later represented our institution as its attorney for many years, drawing up our charter. Born in Bialystok, Mr. Novick was encouraged as a young child by his father, Samuel, to become involved in the affairs of the Center and Home. In this manner he has given many years of his personal and professional life in serving the elderly and the Bialystoker *landsmanschaft*.

The officers, directors, and members of our institution congratulate Philip Novick on his 88th birthday, wishing him and his dear wife, Claire, many more years in good health and happiness.

THANKS TO LABOR ZIONIST ALLIANCE

The Bialystoker Center, Home and Infirmary for the Aged expresses its warm thanks to the Greater New York Regional Committee, Labor Zionist Alliance (Farband) and its members for their cooperation in our *Maoth Chitim* appeal.

We are honored and privileged to be associated with Farband, dedicated to the welfare of the Jewish community at large.

BIALYSTOKER STIMME

Published by the

BIALYSTOKER CENTER & BIKUR CHOLIM, INC.

228 EAST BROADWAY • GRamercy 5-7755 - 7756 • NEW YORK, N. Y. 10002

NEW YORK APRIL, 1978 No. 322

MESSAGE FROM OUR PRESIDENT

SAM SOLASZ

At the beginning of this year my wife Rose and I and our son Mark visited Israel,along with a delegation of prominent Jewish activists and philanthropists, at the invitation of the Prime Minister's Club. As many of you may know, the members of this Club have all purchased substantial denominations of Israel bonds and have encouraged others to do the same. I am proud of the fact that the Bialystoker Center and Home ranks as one of the few *landsmanschaft* organizations which is itself a member of the Prime Minister's Club because of our very successful Israel bond campaigns in the last few years. It is gratifying for me to be an individual member of the Prime Minister's Club and also to be the President of an institution which is a member.

During our recent trip to Israel, we, along with the other delegates, were warmly received by Premier Menachem Begin as well as by other leading personalities in the Israeli Government. Our delagation was taken on a tour of areas in Israel not open to the general public and we were given private briefings on the delicate political negotiations between Egypt and Israel.

Sam, Rose and Mark Solasz at Prime Minister's Club dinner in Jerusalem.

Israeli President Ephraim Katzir greets Sam Solasz.

I must say that the highlight of the visit was being greeted by Israeli President Ephraim Katzir at his official residence. The President is himself a Bialystoker Jew and when I told him that I was the President of the Bialystoker Center in New York, he was especially pleased to welcome me. It is indeed uplifting to know that our *landsleit* play leading roles in all facets of society.

In addition to the time I spent on these official matters, I made sure that I could meet with a number of Bialystoker *landsleit*. I have many good friends in Israel among the Bialystokers; they know my background and my hopes for our institution.

At the Hilton Hotel in Tel Aviv, where we stayed, I enjoyed a most pleasant encounter with leading representatives of the Bialystoker Center in Israel *(Irgun Yotzei Bialystok)*. We exchanged up-to-date information on the aims and activities of our respective organizations. I spoke to our Bialystoker counterparts in Israel about the many different activities in which our Center and Home in New York is involved, specifically regarding the highly esteemed care provided for our elderly residents in the Home as well as the numerous

GOREN & GOREN Ltd.

Imaginative Insurance Planning

•

285 Madison Ave.

New York, N.Y. 10017

899-4207

TOTAL DOLLAR MANAGEMENT

325 Lexington Avenue

New York, N.Y. 10016

PASSOVER ISSUE

BIALYSTOKER STIMME

Published by the

BIALYSTOKER CENTER & BIKUR CHOLIM, INC.

228 EAST BROADWAY • GRamercy 5-7755 - 7756 • NEW YORK, N. Y. 10002

NEW YORK | APRIL, 1978 | 253 | No. 322

דעם קליינעם דענקמאָל ביים ענדע פון זשאַביע גאַס וואָס איז אויפגעשטעלט געוואָרן נאָכן אַראָפוואַרפן דעם גרויסן „ברודער קבר" מאָנומענט נאָך קדושים אין ביאַליסטאָק. עס לייענט זיך אין פויליש: „אויף דעם אָרט ליגן די ביינער פון אַרום 3500 אידן, געפייניגטע און ליקווידירטע דורך די היטלעריסטן, און געפאַלענע אין אויפשטאַנד פון ביאַליסטאָקער געטאָ, אויגוסט, 1943".

A small monument in a corner of Zabia Street in Bialystok erected after the tall pillar marking the mass Jewish grave there was torn down. The Polish inscription reads, "In this place lie the remains of approximately 3500 Jews tortured and murdered by the Nazis, or killed during the Bialystoker Ghetto uprising in August, 1943."

דער איבערגעבליבענער פונדאַמענט פון דעם דענקמאָל אויף באגנאָווקער בית־עלמין נאָך די געפאַלענע ביאַליסטאָקער אידן אין דעם פאָגראָם פון יאָר 1906.

The remaining base of a large monument at the Bagnowke Cemetery which commemorated Bialystoker Jews killed in the pogrom of 1906.

דער אַריינגאַנג פון באַגנאָווקער בית־עלמין אין ביאַליסטאָק היינט צו טאָג. די וואַנט וועלכע האָט אַרומגערינגעלט דעם בית עולם פאַר דער 2טער וועלט מלחמה איז פונאַנדערגעוואָרפן. עס שטייען פון רעכטס צו לינקס: איסאַק ריבאַלאָווסקי, שיע באַרטנאָווסקי און דר. שמעון דאַטנער.

The Entrance to the Bagnowke Cemetery in Bialystok as it looks today. The wall which used to surround the cemetery before World War II is mainly destroyed. Standing from right to left are: Izaak Rybal, Szyja Bartnowski and Dr. Szymon Datner.

צעבראָכענע און אומגעוואָרפענע מצבות ליגן באַדעקט מיט שניי אויפן באַגנאָווקער בית־עלמין און אַ טייל צעשטערטע קברים. ביים ענדע פון דעם בית עולם זעט מען נייע אויפגעבויטע הייזער אויפן אָרט וואו עס זיינען געווען אידישע קברים.

Vandalized gravestones covered with snow on the Bagnowke Cemetery, as well as some disturbed graves. In the background new houses can be seen on the site of Jewish burial places.